

magazin istoric

Apare din aprilie 1967

NOIEMBRIE 2024

magazin istoric

Anul LVIII – serie nouă – nr. 11 (692)
noiembrie 2024

www.magazinistoric.ro

e-mail: mistoric@gmail.com; mistoric1967@yahoo.com

Revista figurează în baza de date EBSCO, din S.U.A.

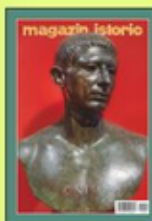
1 Ienăchiță Văcărescu (1740 – 1797), al doilea român, după Dimitrie Cantemir, care a scris o istorie a Imperiului Otoman, a avut o contribuție majoră la dezvoltarea literaturii naționale, factor important în consolidarea identității naționale. Tablou în ulei realizat de Anton Chladek (1794 – 1882)

2 Cardinalul englez Henry Beaufort (1375 – 1447), membru al Casei regale a Plantagenetilor, o interoghează în închisoare pe Ioana d'Arc. Tablou de pictorul francez Hippolyte-Paul Delaroche (1797 – 1856), cunoscut pentru picturile sale cu teme istorice

3 Rivalitatea dintre cei doi frați, Caracalla și Geta, este descrisă de izvoarele antice care ni s-au păstrat. Ajuns împărat, Caracalla a convins-o pe mama sa, Iulia Domna, să își cheme celălalt fiu în odaia ei pentru a media o împăcare între frați, dar Geta a murit asasinat din porunca fratelui. Scena este redată de pictorul Jacques-Augustin-Catherine Pajou (1766 – 1828; pictură aflată la Staatsgalerie Stuttgart)

4 Cato din Utica (95 – 46 î.H.), zis Cato cel Tânăr, om politic, dar și filosof stoic, admirat ca „model de virtute” de Jean-Jacques Rousseau pentru rigoare morală, a respectat întocmai tradițiile romane ale epocii sale în ce privește divorțul, el însuși separându-se de soții fără formalități, prin consimțământ reciproc (bust din bronz, descoperit la Volubilis, aflat la Muzeul de Arheologie din Rabat)

Revistă editată de
**FUNDAȚIA CULTURALĂ
MAGAZIN ISTORIC**

Președinte fondator
CRISTIAN POPIȘTEANU
(1932 – 1999)

Președinte de onoare
DIMITRIE G. STURDZA

Consiliul științific:
academician
IOAN-AUREL POP,
academician
VICTOR SPINEL,
IOAN BOLOVAN
membru corespondent
al Academiei Române

Redactor-șef
Dorin Matei

Consilier editorial
Florentina Dolghin

Redactori:
Andrei Oprea,
Alexandru Pițigoi,
Theo Stănescu-Stănciu

Corectura
Georgeta Apreotesei
Machetare
Monica Șerban

Difuzare
Gheorghiță Puia Anghel

Consilieri:
Ioana Ursu,
Radu Ion Popescu,
Haralambie Voicilaș

București, Calea 13 Septembrie, nr. 13, mezanin,
camerele M364 și M366, cutia poștală 45, cod
050711, sector 5, Telefon: 021 312 68 77,
0755 290 606

SUMAR

noiembrie

2024

4 Statul,
precum o caracatiță
I. TEODORESCU

5 O școală centenară
Colegiul Militar Național
„Ștefan cel Mare”
din Câmpulung
Moldovenesc
P. OTU

10 Turism...
și Securitate
C. NIȚULESCU

15 Un vas Cucuteni
pentru UNESCO
Cum era
să nu mai ajungă
D. LICIU

18 Un „țivil”
în uniformă
Amintiri din armată
S. IONESCU,
A.-S. IONESCU

22 America
redescoperă Europa
După
Al Doilea Război Mondial
ȘT. CIOCHINARU

27 O mărturie
fotografică
despre „Alianța inimilor”
Mareșalul Piłsudski
la Peleș, septembrie 1922
C. PĂIUȘAN,
D.-C. OBREJA

29 Cinci zile
care au spulberat
planurile Aradului
A. ANDO

EXCLUSIVITATE

33 Mignon,
regina sărbilor,
croșilor și slovenilor
A. MILADINOVIĆ

38 Nebunia lui MAD
Distrugere
reciproc asigurată
T. PĂCURARU

AVANPREMIERĂ EDITORIALĂ

42 Spătarul Sion
îl pune pe jar pe Kiseleff
V. TAKI

47 Divorțul,
o formalitate la romani
F. DOLGHIN

POVEȘTILE BUCUREȘTIULUI

51 Se naște
Bulevardul Colței
C.P. BUIUMACI

55 Ce mânca Sherlock Holmes

T. STĂNESCU-
STANCIU

60 Memorii de la psihopați pentru Vodă Carol

A. SPÂNU

EVENIMENT

63 Istoricii militari în Congres la Lisabona

D. PREDA

65 O istorie pe lună

66 Recurs la istorie, într-o lume în metamorfozare

Școli de gândire
în politica externă
a României

M.E. IONESCU

INVITAȚIE LA BIBLIOTECA ACADEMIEI

71 Rarități numismatice romane din colecția Orghidan

E. PETAC

POVESTEA VORBEI

73 Cămașa lui Nessus

F.D.

78 Pe vremuri oamenii își trimiteau scrisori

Iuliu Maniu
către Emilia Rațiu

G. FILITTI

83 S-au roșit gurile Nilului

Răzburarea
lui Caracalla
pe locuitorii Alexandriei

I.-S. CRINTEA

AȘA VĂ PLACE ISTORIA?

86 Interlopi londonezi din secolul XVIII

D. MIHALCEA

CITITORII SCRIU ISTORIE

89 Amintiri din 1941

V. ANDREESCU

HOOVER INSTITUTION

93 Corespondență din exil

RUBRICI

64 Pentru biblioteca dumneavoastră

75 În București, acum 50 ani

92 Telex

82; 94; 95

Blitz... Concurs;
Rebus; Dialog

ETERNUL ȘI FASCINANTUL STAT

Marele căpcăun: Statul

I. TEODORESCU

Românii au fost un neam încercat de grozave greutăți, dovadă că debutul pe arena lumii și a istoriei și l-au făcut o dată cu năvălirile barbarilor. Dar vorba aia: apa trece, pietrele rămân.

În urma lor au avut de furcă cu cea mai mare urgie ce s-a ivit după năvălirile barbarilor, cu turcii. Apoi leșii, ungurii, rușii au încercat să ne potopească. Am scăpat totuși, până ce am căzut într-o mlaștină mai teribilă decât tot ce fusese: domnia fanariotă.

Am trecut-o și pe asta, rămânând totuși nițel otrăviți, după cum se vedește prin regimurile oligarhice ce ne-au bântuit de la 1821 încoace, dar mai cu seamă de la 1866 și în special de după Marele Război. Ce-a rămas în sângele nostru de la barbari nu mai știm, căci s-a mistuit, rănilor pe care ni le-au făcut leșii, ungurii, turcii și rușii s-au vindecat. Însă otrava fanariotă încă n-am scos-o cu totul din noi. Prin coacerea opiniei publice și mulțumită votului universal, pe care urmașii fanarioților au scăpat să ni-l dea, se va face și curățirea aceasta.

Însă de la o vreme a apărut un nou dușman, tot așa de aprig ca și cel mai aprig din trecut, care ne ia orice bucurie și orice nădejde în viitor: *Statul* și forma lui e cea mai hidoasă, cea mai lipicioasă, cea mai istovitoare din toate câte se pot închipui, deoarece e o caracatiță cu 13 ventuze (cele 13 ministere), cu 18 guri de căpetenie (cei 18 miniștri) plus Miercurea-Vinerea din anecdota turcului (cine o știe s-o spue și altora), care-s nenumăratele birouri, comisii, administrații, etc. Niciodată românul, fie de la colonizarea Daciei, fie de la descălecătoare, n-a suferit de zile mai negre.

Sângerați prin cele câteva sute de mii de morți ai războiului, ruinați de invazia inamicului, copleșiți de datorii, furați de moscoviți de Tezaurul nostru de aur și alte averi în valoare de un miliard (mai bine de două ori întreaga emisie monetară de astăzi), dar cel puțin uniți, strânși la un loc, trăgeam nădejde că ne

vom reface repede, cu toate astea. Ei da, dacă n-ar fi fost statul! El ne încătușază însă toate libertățile, politice și sociale, ne lovește cultura prin scumpirea hârtiei, se pune de-a curmezișul pe toate căile și... cărările muncii naționale. Oriunde își întoarce românul capul, dă de-un zid, de-o prăpastie, de-un lanț, de-o gheară.

Ordinea de stat, bugetul statului, interesele superioare ale statului, politica de stat, legile de stat, comisiile statului, vămile statului, o mie și una de piedeci ne pândesc, ne încaieră și ne sugrumă, la fiecare pas, în fiecare zi.

Deschideți dv. orice jurnal – mâine chiar și *Viitorul*, când va fi în opoziție –, întrebați orice om, și fiecare nu-ți va spune decât grozăvenii despre stat, niciodată o laudă sau măcar un cuvânt bun. Petrol, agricultură, industrie, pescării, creșterea de vite – lăsăm la o parte mișcarea de idei –, până și circulația locuitorilor înăuntru și în afară, toate sunt stingerite și multe chiar aduse la nimicire de stat. E nenorocirea cea mai grozavă a României Mari.

Afost o vreme, foarte scurtă, când ne închipuiam că noi suntem statul sau cel puțin că statul e făcut pentru noi și pentru folosul nostru. Funestă iluzie! Statul e ceva în afară de noi, peste noi, iar noi striviți sub dânsul. Dar căruța sau mașina nu e goală, prin urmare nu suntem victimele unui flagel anonim și inconștient, cum ar fi de pildă o știucă ce se rostogolește din vârful muntelui ori un potop de sus. *În această căruță stă Guvernul*. Iar ca o culme i se zice Guvernul țării. Oricât ar voi domnii aceștia să facă o deosebire între Stat și Guvern, unul permanent și celălalt trecător, noi vedem că formează unul și același corp, iar dacă guvernele se schimbă, vorba francezului se adevărește mai rău pentru noi: Plus cela change, plus c'est la même chose [Cu cât se schimbă mai mult, cu atât rămâne la fel].

(Adevărul, 5 octombrie 1924)

LICEUL DE LA POALELE RARĂULUI

PETRE OTU

Colegiul Militar Național „Ștefan cel Mare” din Câmpulung Moldovenesc aniversează, la 25 noiembrie 2024, un secol de existență. A fost întemeiat prin Decretul nr. 3.889, semnat de regele Ferdinand I. La data creării sale, România avea o tradiție a învățământului militar preuniversitar de peste o jumătate de veac prin funcționarea școlilor fiilor de militari, redenumite, la începutul secolului al XX-lea, licee militare.

Prima instituție de acest fel s-a creat la Iași, în 1872, și a reflectat procesul de modernizare a armatei române, început de domnitorul Alexandru Ioan Cuza și continuat de domnitorul Carol. Scopul era asigurarea pregătirii militare inițiale pentru adolescenți, încât ei să reprezinte o bază de selecție pentru școlile militare de ofițeri. Celor care proveneau din familiile de militari, statul le asigura toate cheltuielile, ca bursieri. Cu timpul, instituția s-a deschis și altor categorii sociale, dar elevii respectivi plăteau o taxă școlară, fiind denumiți solvenți.

Tinerii intrau în școală pe baza unui concurs riguros, care cuprindea probleme teoretice,

examen medical și probe fizice. De regulă, școala fiilor de militari avea două cicluri (V – VIII și IX – XII), iar programa era similară instituțiilor civile, având desigur anumite particularități, cum ar fi orele de pregătire militară. Absolvenții urmau, de regulă, cariera militară, dar au existat și cazuri când ei alegeau instituții civile.

Până la Primul Război Mondial s-au mai creat alte două instituții: Școala fiilor de militari de la Craiova (1881) și Liceul militar de la Mănăstirea Dealu (1912). Pe parcurs, ele au luat numele unor personalități exponențiale pentru înființarea și funcționarea lor: „Gheorghe Macarovici” (Iași); „Dimitrie A. Sturdza” (Craiova); „Nicolae

Filipescu” (Mănăstirea Dealu).

Treptat, cele trei licee militare și-au sporit prestigiul, devenind instituții de elită, datorită selecției riguroase a elevilor și corpului didactic, precum și calității procesului de învățământ. Și vârstare ale familiei regale au fost înscrise la Liceul Militar din Iași. Astfel, în 1902, regele Carol I a decis ca prințul de coroană Carol (viitorul Carol al II-lea) să figureze elev al acestei instituții; el se declara „mândru să-și poarte uniforma, care îi vine bine”. „În copilărie, scria Mihail Manolescu, chipul lui de elev, în școala militară de la Iași, era infinit mai popular decât acela al regelui Carol I și mai ales decât al moștenitorului tronului, prințul Ferdinand,

căruia liberalii – și atunci tot liberalii – îi creaseră un renume antipatic de ofițer prusac, rigid, distant și disprețuitor“. La 6 decembrie 1914, regele Ferdinand I-a înscris pe alteța sa regală Nicolae tot la Liceul Militar din capitala Moldovei.

După 1918 s-au înființat alte două instituții, dislocate în provinciile unite cu țara. Prin Înaltul Decret nr. 3.613 din 23 septembrie 1919 s-au creat, la Chișinău, Liceul militar „Regele Ferdinand“, care a funcționat o perioadă în localul Liceului nr. 3 din localitate, unde și-a desfășurat activitatea Sfatul Țării (1917 – 1918), iar la Târgu Mureș, Liceul militar „Mihai Viteazul“. Vechiul Regat, Basarabia și Transilvania aveau licee militare, singură Bucovina era văduvită de o asemenea instituție.

Înființarea liceului în Țara de Sus a parcurs un drum mai lung decât cele de la Chișinău și Târgu Mureș. Ideea a apărut în timpul Guvernului condus de Alexandru Vaida-Voevod (1919 – 1920), dar schimbările politice au amânat materializarea. Un nou obstacol a fost clădirea care să-l adăpostească. La începutul anului 1921, Ministerul de Război, decis să creeze instituția, a cerut Primăriei din Cernăuți să pună la dispoziție un local corespunzător, care să găzduiască viitorul liceu. Aceasta a dat un răspuns negativ, deși în localitate exista o clădire liberă, care întrunea condițiile. În ea a funcționat în timpul războiului un spital rusesc, urmat de unul austriac și, în fine, după încetarea ostilităților, unul românesc. Schimbarea de guvern de la începutul anului 1922 și venirea liberalilor la putere au amânat,

*Traian Grigorescu,
primul comandant al liceului
(sursa: Ziua de Constanța)*

din nou, materializarea proiectului.

Acestor diligențe oficiale li s-au alăturat și solicitările unor intelectuali și locuitori din regiune, interesați de crearea unui liceu militar. Ilustrativ este articolul *Liceul Militar la Cernăuți*, apărut în ziarul *Glasul Bucovinei* din 25 februarie 1921, semnat de profesorul universitar Vasile Grecu.

*Generalul Nicolae Rujinski,
inspector al învățământului
militar*

„Dat fiind că liceele militare sunt împreunate cu internate în cari un număr considerabil de locuri pentru elevi mai merituosi sunt întreținute de stat, înființarea unui liceu militar la Cernăuți – scria Vasile Grecu – ar fi deci de un mare și efectiv ajutor dat populației în aceste timpuri grele. S-au văzut părinți de prin Bucovina umblând tocmai pe la Craiova, București, Chișinău și Iași, spre a putea obține la vreun liceu militar o bursă pentru vreunul dintre copiii lor. Cât despre motive naționale și pentru interesele superioare ale statului – continua autorul –, nu mai încap nicio îndoială că Cernăuți sunt mai indicați ca oricare altă localitate pentru înființarea unui liceu militar. Fiind Cernăuți cel mai mare oraș românesc de la marginea românismului, această școală care trebuie să ia ființă ar fi o nouă dovadă a dreptului și a puterii noastre și un nou pivot de întărire a stăpânirii românești din aceste părți ale României întregite. Zeci de sate de răzeși și arcași de ai lui Ștefan cel Mare, cu profunde simțăminte românești, dar cari sub vitregia vremurilor și-au pierdut limba, umblă dornic să și-o regăsească. Și rar care altă școală ar fi mai potrivită să îi înlesnească aceasta în oarecare măsură decât un liceu militar la Cernăuți“.

Demersului distinsului intelectual al Bucovinei i s-au alăturat și altele. Iată, de pildă, parohul Adrian Andronic din Pătrăuți s-a adresat ziarului *Glasul Bucovinei* (20 martie 1921), solicitând crearea grabnică a liceului militar. El avea un copil la liceul militar de la Chișinău, iar cheltuielile aferente întreținerii lui se ridicaseră la 10.000 lei. Cum dorea ca un al doilea

Eminescologul Augustin Z.N. Pop

fiu, dintre cei patru, să urmeze tot liceul militar, înființarea acestuia la Cernăuți ar fi fost de mare folos. În plus, scria preotul: „Basarabia și Ardealul au liceul lor militar, numai Bucovina n-are această fericire. Incontestabile sunt foloasele și avantajele de ordine morală și materială ce ar avea să li aibă Bucovina pe urma unei astfel de școli la Cernăuți”.

În cele din urmă, în vara lui 1924 s-a hotărât, în sfârșit, ca începând cu anul școlar 1924 – 1925, să funcționeze la Cernăuți un liceu militar. Prin Decizia Ministerială nr. 4.521/1924 s-a hotărât ca în clasa I de liceu (a V-a) să fie înscriși 70 bursieri și 10 solvenți, același număr fiind prevăzut și pentru clasa a V-a (a IX-a). Înscrierile se puteau face până la 14 august, la comandamentul Diviziei 8, responsabil fiind locotenent-colonelul Traian Grigorescu, fiul generalului Eremia Grigorescu, șeful de stat major al marii unități, investit comandant al liceului. Acesta își avea sediul în două pavilioane ale cazărzii Regimentului 3 Grănicieri.

Disciplinele ce urma a fi

studiate în liceu erau: româna (10 ore); religia (6 ore); latina (6 ore); franceza (12 ore), germana (6 ore), istoria (12 ore); matematica (16 ore); științele naturale (4 ore), științele fizico-chimice (6 ore); caligrafia (4 ore), desen (4 ore); muzica (6 ore), gimnastica (6 ore); pian (8 ore), vioară (8 ore).

Corpusul profesoral cuprindea, în perioada inițială, personalități cu prestigiu regional și național: preotul Adrian Lupășteanu (religie); Vasile Grecu și Petru Caraman (română și latină); Gustav Botez (matematică); C. Botezatu (limba germană); prof.univ. C. Brătescu (geografie); conf.univ. N. Florescu (științe naturale); conf.univ. Rousseau (limba franceză); Alaci Cristea (științe fizico-chimice); locotenent Constantin Pop (desen și caligrafie); C. Șandru (muzică); căpitan R. Milea (vioară) ș.a.

După o serie de amânări, festivitatea de inaugurare a

cursurilor a avut loc duminică 2 noiembrie 1924. La ceremonie au luat parte Ion Nistor (1886 – 1962), renumit istoric, ministru al Bucovinei în Guvernul condus de Ion I.C. Brătianu (1922 – 1926), episcopul Rădăuților, Ipolit Vorobchievici, generalul Nicolae Rujinski, inspectorul învățământului militar, generalul Ludovic Mircescu, comandantul Diviziei 8 Infanterie, reprezentanții autorităților civile și militare din localitate. Au luat cuvântul, între alții, generalul Rujinski, episcopul Ipolit Vorobchievici și colonelul Traian Grigorescu, comandantul liceului. Toți vorbitorii au subliniat importanța acestei instituții de învățământ militar pentru „șara codrilor de fagi”, ce se reunise, la 15/28 noiembrie 1918, la statul român.

După inaugurarea cu fast a urmat o perioadă în care a trebuit depășite multiple greutăți legate de starea clădirii, baza materială a procesului de învățământ, fluctuația cadrelor militare. Treptat, dificultățile au fost depășite, iar liceul și-a sporit prestigiul, devenind unul de elită, la nivelul instituțiilor surori din celelalte provincii.

Între dascălii de seamă, care au predat la liceul din Cernăuți s-a aflat cunoscutul eminescolog Augustin Z.N. Pop, transferat de la instituția similară din Chișinău. Iată cum îl descrie Constantin Zavati, promoția 1942, elev celebru, întrucât a luptat în anii 1942 – 1945 în ambele armate, germană și română: „Era un om de cultură deosebită, iar când am trecut la studiul lui Mihai Eminescu, ne-a arătat o mulțime de documente originale pe care el le studia și despre care a scris mai multe cărți. Odată a

*Elevul Constantin Zavati
(sursa: suceavalive)*

intrat foarte bine dispus la oră, s-a așezat la catedră pe scaun, a pus servieta pe catedră și a scos tacticos un grup de scrisori legate în panglică albastră, pe care ni le-a arătat ținându-le sus cu mâna, după care le-a așezat încet pe catedră ca pe un obiect de mare preț: «Știți ce-s astea, măi copii?», a fost întrebarea lui, după care tot el ne-a explicat că a durat un an până să le obțină de la un sergent, rudă cu Mihai Eminescu. Erau scrisorile Veronicăi Micle către Mihai Eminescu».

Regele Carol al II-lea, însoțit de fiul său, Mihai, înscris și el la Mănăstirea Dealu, dar având o clasă separată, Clasa Palatină, în cursul vizitei în Bucovina (24 – 25 mai 1933) a inspectat și Liceul militar „Ștefan cel Mare”. S-a întâlnit cu profesorii, a primit defilarea elevilor, dar serbarea programată pe stadionul „Dragoș-Vodă” nu a mai avut loc, întrucât timpul era ploios.

În 1927 a absolvit prima promoție, care a avut 44 de absolvenți, fiind urmată de alte 12, până la anul fatidic 1940, numărul total de elevi care au absolvit cursurile ridicându-se la 652. Printre ei s-au aflat mulți ofițeri care au participat la Al Doilea Război Mondial în ambele campanii, est și vest. Unul dintre ei a fost și sublocotenentul Marius Dumitrescu, șeful promoției 1938 a liceului, dar și a școlii de ofițeri. La 10 mai 1941, de Ziua Națională, a rostit un impresionant jurământ de devotament pentru țară. A murit, în fruntea plutonului său, în august 1941, în preajma satului Karpovka. A fost decorat post-mortem cu Ordinul „Mihai Viteazul”. Nu e singurul ofițer

„Mândru să-și poarte uniforma, care îi vine bine” – se declara viitorul rege Carol al II-lea

absolvent al Liceului „Ștefan cel Mare” decorat cu acest înalt ordin. Potrivit autorilor monografiei instituției, Mihai Bejenaru și Doru Gușu, alți 14 ofițeri au primit ordinul „Mihai Viteazul”.

În contextul anexării nordului Bucovinei, Basarabiei și ținutului Herței de Uniunea Sovietică, Liceul „Ștefan cel

Mare”, împreună cu multe alte instituții, a părăsit orașul Cernăuți. Din fericire, elevii erau în vacanță din 17 iunie, astfel că în instituție a rămas un număr mai mic de persoane. Evacuarea s-a făcut în condiții dramatice, întrucât în acele momente nimeni nu știa când și unde se vor opri sovieticii. Au urmat peregrinări prin diferite orașe ale țării. Primul popas a fost în orașul Roman. Au urmat garnizoana Târgoviște și apoi Câmpulung-Muscel, unde, la 18 noiembrie 1940, se va relua procesul didactic. Instituția a funcționat în această localitate mai bine de un an. După eliberarea nordului Bucovinei, la 8 ianuarie 1942, la finalul vacanței de Crăciun și Anul Nou, liceul a revenit la Cernăuți, în vechiul local.

Afost doar un moment de respiro, înaintea furtunii. După bătăliile de la Stalingrad (21 iunie 1942 – 31 ianuarie 1943) și Kursk (5 iulie – 23 august 1943), Armata Roșie și-a continuat înaintarea, frontul apropiindu-se de hotarele României. La 17 martie 1944, trupele sovietice au ajuns

Emil Bodnăraș (în uniformă militară), alături de Gheorghe Gheorghiu-Dej și Iosif Chișinevschi

Ceremonia decorării liceului la împlinirea a 95 de ani de existență

pe teritoriul național. În atare context, la 14 ianuarie 1944, liceul a început evacuarea, destinația fiind Timișoara. În orașul de pe Bega, condițiile au fost foarte dificile, astfel că procesul didactic a avut mult de suferit.

La 22 ianuarie 1945, Marele Stat Major a hotărât mutarea liceului la Pitești, unde, la începutul lunii martie 1945, a fost instalat în cazarma „Radu Negru”, ce aparținuse Regimentului 1 Vânători. Aici a început însă procesul de desființare a liceului, întrucât sovieticii au dispus predarea unor bunuri, ele fiind considerate „capturi de război”. Cursurile s-au terminat la 23 iunie 1945, iar în luna august a aceluiași an desființarea liceului era un fapt împlinit. Aceeași soartă au avut și cele de la Chișinău, Craiova, Târgu Mureș și Iași, singurul care a mai rezistat câțiva ani fiind cel de la Mănăstirea Dealu, care a funcționat la Predeal, întrucât sediul inițial a fost serios afectat de cutremurul din noiembrie 1940.

După opt ani, la data de 1 septembrie 1953 s-a înființat, la Iași, Școala militară medie

nr. 1 Câmpulung Moldovenesc. O decizie paradoxală, având în vedere că în capitala Moldovei funcționase, din 1872, până după Al Doilea Război Mondial, Liceul militar „Gheorghe Macarovici”. Dar nu se relua tradiția acestuia, noua instituție fiind destinată să funcționeze la Câmpulung Moldovenesc!!

Cauzele acestei hotărâri duc la Emil Bodnăraș (1904 – 1976), ofițer de artilerie, cu o carieră stranie și contorsionată, nedeslușită până astăzi, deși s-a scris mult pe marginea biografiei și activității sale. În perioada 23 decembrie 1947 – 4 octombrie 1955 a fost ministrul Apărării Naționale și înființarea oricărei instituții militare trecea și prin condeiul său. În această calitate a avut unele inițiative surprinzătoare. Ne limităm la un exemplu. În ședința din 4 mai 1950 a Secretariatului C.C. al P.M.R., el a propus comemorarea bătăliei de la Mărășești, urmând ca acolo unde au căzut ostași români și ruși să fie depuse coroane de flori. Să mai adăugăm că tot Bodnăraș a creat și o echipă de fotbal cu pretenții la Câmpu-

lung Moldovenesc, dispărută la mijlocul stagiunii 1953 – 1954!

În plus, era din Iaslovăț, comună în care a și fost înmormântat și unde a construit, pe banii lui, o biserică. E. Bodnăraș a urmat cursurile Liceului „Dragoș Vodă” din Câmpulung Moldovenesc, Facultatea de Drept din Iași și Școala de Artilerie de la Timișoara, fiind șef de promoție. Ofițer bine pregătit, cunoștea istoria Liceului militar „Ștefan cel Mare”. Hotărârea de înființare a Școlii medii militare s-a luat după moartea lui Stalin (5 martie 1953), climatul intern fiind ceva mai permisiv.

Timp de trei ani, școala a funcționat la Iași, în localul Școlii militare de ofițeri nr. 3, care se desființase. Între timp, la Câmpulung Moldovenesc, în partea de est, s-a construit un campus școlar modern, cu toate utilitățile, pentru noua instituție, arhitect fiind Constantin Minescu (1908 – 1966).

Aflată la Iași, Școala a primit, la 2 iulie 1954, numele de „Ștefan cel Mare”. Se împlineau 450 de ani de la moartea marelui domnitor, intrat în legendă, iar în același an, la 24 decembrie, i s-a înmănat drapelul de luptă.

În primele zile ale lunii august 1956, școala s-a mutat în noul local de la poalele Rarăului, aproape de destinația sa inițială, Cernăuțiul, aflat după 1945, în componența Republicii Sovietice Socialiste Ucrainene, parte a Uniunii Sovietice. La 1 ianuarie 1957, școala a luat numele de Liceul Militar „Ștefan cel Mare”, pe care l-a păstrat până la 1 decembrie 1999, când a devenit Colegiul Militar Liceal „Ștefan cel Mare”.

(Continuare în p. 21)

TURISMUL ÎN ATENȚIA SECURITĂȚII ÎN ANII '70-'80

CIPRIAN NIȚULESCU

În anii 1966 – 1976 România era vizitată anual de sute de mii de turiști occidentali, modernul Hotel Intercontinental din București (inaugurat în 1971) era primul construit cu sprijinul companiei americane Pan Am într-o țară comunistă, iar la mijlocul anilor '70 țara noastră era comparabilă cu destinația turistică Spania. În anii '80 situația economică se schimbă, iar giganti ai turismului internațional precum Neckermann, TUI, ITS și alte companii s-au retras.

Prezentăm, succint, o serie de șefi ai birourilor de turism ale României din străinătate și relația acestora cu Securitatea, conform Arhivei C.N.S.A.S.

Securitatea a deschis în aprilie 1962 dosarul de obiectiv O.N.T. „Carpați” (D 8.853, 55 volume), iar la 30 iulie 1976 deschidea dosarul de obiectiv Ministerul Turismului (D 13.275, 93 volume). Interesul Securității față de Oficiul Național de Turism se manifestase de la început, când acesta a fost reînființat (după desființarea sa în 1948) prin H.C.M. nr. 1.781 din 18 august 1955. La conducerea instituției s-a aflat până în mai 1957 ofițerul D.I.E. Sorin Fîru (Solomon Feldstein), fost șef al Agenției economice a R.P.R. din Paris între 1949 – 1955. O.N.T. a fost în subordinea Ministerului Comerțului Exterior până în 1959, apoi sub tutela Uniunii de Cultură Fizică și Sport. După înființarea Ministerului Turismului la 23 decembrie 1970, a fost preluat de acesta. Primul ministru al Turismului a fost Ion

Generalul Nicolae Doicaru
(în centru, având în dreapta pe fratele lui Ceaușescu, Andruță,
șeful cadrelor la D.I.E., și în stânga pe I.M. Pacepa)
a fost și ministrul Turismului

Cosma (ministrul Agriculturii între 1957 – 1962; numit în urma eliberării din funcția de președinte al Colegiului O.N.T. a conf.univ. Alexandru Sobaru), iar prim-adjunct al ministrului în perioada decembrie 1970 – aprilie 1979 a fost inginerul Ilie Voicu, primul președinte

al Băncii Române de Comerț Exterior în anii 1968 – 1970. Ion Cosma a fost înlocuit din funcția de ministru al Turismului la începutul lui martie 1978 de generalul Nicolae Doicaru (șef adjunct din 1955 și șeful D.I.E. – spionajul românesc – între anii 1959 – 1978). El a

Traian Lupu

buia să trimită conducători pentru aceste agenții O.N.T. [...]

Cu toate insistențele depuse, până în prezent Direcția I nu a trimis în niciunul din orașele menționate oameni care să înceapă activitatea“.

Primul birou O.N.T. a fost deschis în octombrie 1964 la Londra (condus de Aurel Cîmpeanu, care va conduce și biroul din Stockholm în 1972 – 1974), ambasador în Marea Britanie fiind atunci Alexandru Lăzăreanu

(*Magazin istoric*, nr. 9/2021). Următoarele birouri au fost deschise la 1 ianuarie 1967 la Paris (condus de Paul Georgescu), Stockholm (Aurelian Radu), Copenhaga (Iosif Iozu), apoi la 21 ianuarie 1967 la Bruxelles (Diamandi Mitrea), la 1 martie 1967 la Roma (Nicolae Roșoga; a condus și biroul din Paris în 1977 – 1982), la 1 iunie 1967 la Viena (Nicolae Popa; în anii 1980 – 1983 conducea biroul din Frankfurt), apoi la 27 ianuarie 1968 la New York (Traian Lupu), la 1 februarie 1968 la Frankfurt (Leopold Minkiewicz; a condus și biroul din Viena în 1981 – 1982), la 15 octombrie 1969 la Budapesta (Mihai Zachiu, birou închis la 1 septembrie 1974; fost ofițer M.A.I. până în 1963, în 1985 activa la biroul din Berlin

– R.D.G.), la 29 noiembrie 1969 la Amsterdam (Gheorghe Iliescu). Ulterior birouri O.N.T. au mai fost deschise la 1 iunie 1972 la München (Leonida Hrișcă), Düsseldorf (Florea Balalia) și Tel Aviv (Mircea Cristea; a condus și biroul din Amsterdam în 1979 – 1980), la 12 august 1972 la Zürich (Ion Dermengiu), la 5 mai 1973 la Milano (Mihai Alexuță; birou închis la 1 octombrie 1974; a activat și la biroul din Roma în 1972 – 1973 și 1974 – 1975), la 30 octombrie 1973 la Madrid (Liviu Cristea), la 15 decembrie 1973 la Praga (Enache Mangut), la 20 martie 1974 la Berlin – R.D.G. (Gheorghe Vasile), iar la 1 aprilie 1974 la Belgrad (Mihai Teişanu; birou închis la 21 august 1974). O Notă a Direcției a III-a a Securității din februarie 1973 menționa că existau atunci propuneri și pentru birouri

Andrei Răiescu surprins de filaj

fost înlocuit cu inginerul Emil Drăgănescu (viceprim-ministru între 1968 – 1978), urmat în anii 1982 – 1984 de Nicolae Gavrilăscu (ambasador în China între 1972 – 1978, directorul O.N.T. în 1985, ambasador în S.U.A. între 1985 – 1987). Ministrul Turismului în perioada octombrie 1984 – decembrie 1989 a fost Ion Stănescu (Silaghi), președintele Consiliului Securității Statului în anii 1968 – 1972 și ministru de Interne în 1972 – 1973. Succesorul său a fost de la 2 ianuarie 1990 Mihai Lupoi, căpitan M.Ap.N. în zilele Revoluției.

La 3 mai 1962, maiorul Neagu Cosma, locțiitor al șefului Direcției II Contraspionaj, menționa într-un Raport că prin H.C.M. nr. 528 urma, încă din 1960, să se înființeze agenții ale O.N.T. „Carpați” la Viena, Stockholm, New York și Paris, pentru susținerea planului valutar al Oficiului, subliniind că „din ordinul conducerii M.A.I., Direcția I [spionajul – n.n.] tre-

Leopold Minkiewicz (în centru)

O.N.T. la Moscova (propus Igor Popa), Toronto (propus Gh. Mititelu, șeful biroului din Londra între 1975 – 1982) sau Istanbul și Atena.

Exceptând biroul din Londra, primii șase reprezentanți ai O.N.T. în străinătate au fost trimiși în 1967. Anul fusese declarat de Organizația Națiunilor Unite Anul Internațional al Turismului. Evoluția turismului din România după 1967 a fost consemnată și în *Almanahul turistic 1971*. Dacă în 1965 țara noastră fusese vizitată de 700.000 turiști străini, în 1969 numărul acestora a ajuns la 1.840.000, iar în 1970 la 2.300.000, fiind preconizat pentru 1975 un număr de patru milioane turiști străini și 12 milioane turiști români (numărul acestora din urmă crescând de la trei milioane în 1965 la șase milioane în 1970).

Conducătorul biroului din S.U.A. în anii 1968 – 1969 a fost Traian Lupu, născut la 25 mai 1931 în București. Era fiul lui Dumitru (poștaș) și al Suzanei. A absolvit Institutul

de Relații Internaționale din Kiev (1956), a activat la Secția de Relații Externe a C.C. al P.C.R. (1956 – 1958; exclus din P.M.R. în iulie 1958). A lucrat apoi la O.N.T. ca șef serviciu. Era căsătorit cu Irene Kocinska, fostă cetățeană poloneză, redactor translator la Televiziune. În 1969 – 1970 T. Lupu a fost director general adjunct la O.N.T., iar la înființarea Ministerului Turismului în decembrie 1970 a devenit secretarul general al acestuia până în martie 1973, îndeplinind ulterior funcția de director al Direcției Turism Internațional până la 1 decembrie 1978. În 1974 îl avea adjunct pe Ion Florea, fost director între 1965 – 1971 al Oficiului de spectacole și turnee artistice, iar din mai 1978 l-a avut adjunct pe Vasile Tilincă, ofițer D.I.E. între 1 iunie 1952 – 31 august 1978, cu activitate anterioară la O.N.U. – New York și la Ambasadă din Londra. Din decembrie 1978 T. Lupu a fost instructor la Centrul de perfecționare a cadrelor din turism. În mai 1975 fusese ales la Madrid și preșe-

dinte al Comisiei Regionale Europene pentru Turism.

În ianuarie 1977 Direcția Contraspionaj i-a deschis dosar de urmărire informativă (pentru relații neoficiale cu „agenți și cadre” din serviciile secrete anglo-americane, care îl aveau în „preocupare”: Sergiu Blum, șeful unor firme de turism din S.U.A., sau George Pop, important om de afaceri din Anglia). La 2 septembrie 1978 general-locotenent Gh. Moga, șeful Direcției, propunea să i se retragă avizul pentru deplasări în străinătate.

Traian Lupu a fost urmat în octombrie 1969 la conducerea Biroului de turism din New York de Gheorghe Dragu (n. 1932, în 1981 – 1983 conducea Biroul de turism din Zürich, iar în 1985 avea aviz negativ pentru a pleca în misiune în S.U.A.). Era urmat în anii 1971 – 1980 de Andrei Răiescu. S-a născut în 1933; după absolvirea Facultății de Comerț Exterior a activat la O.N.T., din 1980 fiind șeful Serviciului III Relații, dar și sursa „Radu” a Direcției Contraspionaj, șeful biroului din Tel Aviv în 1983, revenit în țară ca șeful serviciului Propagandă externă și presă în 1983 – 1987. În 1984 nu a primit aviz pentru o misiune de doi ani la Biroul din Londra, iar în aprilie 1988, după o activitate temporară la Biroul din New York între 1 februarie – 6 aprilie 1988, unde refuzase „cooperarea și subordonarea” față de șeful Secției economice a Misiunii R.S.R., U.M. 0195 (Contrainformații externe) considera că nu trebuie să i se mai permită misiuni în Canada și S.U.A. A mai activat temporar la Biroul O.N.T. în perioadele 18 august – 6 noiembrie 1988 și

17 iulie – 28 august 1989. În anii '70 Răiescu fusese, alături de subalternul său Eugen Ciocîlteu, sursă a D.I.E., implicat și în problema iredentistă sau în acțiunea de obținere a clauzei națiunii celei mai favorizate, fiind cunoscut și de generalul Pacepa, conform unei telegrame cifrate din octombrie 1979.

Leopold Minkiewicz (Minchevici), șeful Biroului de informații turistice din Frankfurt în perioada 1968 – septembrie 1976, avea origini letone, fiind născut la 10 aprilie 1926 la Suceava, ca fiul lui Carol (venit în Bucovina cu trupele ruse în timpul Primului Război Mondial, șeful unui atelier de frizerie până în 1949) și al Herminei (recăsătorită cu C. Furtună). În 1945 a fost trimis la „munca de reconstrucție” în U.R.S.S. (unde a urmat școli politice, activând în Comitetul „Germania liberă”), revenind în țară în decembrie 1950. A lucrat apoi în Comisia centrală de repatriere din M.A.I., la Comitetul raional ARLUS – Suceava, iar din 1953 la București, în Consiliul General al ARLUS (șef sector propagandă și șef secție externă). A devenit membru P.M.R. în 1955, a absolvit apoi Facultatea de Științe Naturale și Geografie (fără frecvență,

1959), activând la O.N.T. din 1961 ca șef serviciu. În decembrie 1975 era semnalat de D.I.E. (U.M. 0920/F) cu relații suspecte printre autohtoni și cercuri evreiești din R.F.G. (printre care Werner Wolfgang Bleich, director la Hotelul Intercontinental din Frankfurt am Main, Isac Davidovici, bijutier în München, Lapp, director la Lufthansa, Iosif Reiner, directorul unei agenții de publicitate care avea exclusivitate pe relația România, căruia între 1971 – 1975 i se acordase comision de agenție suma de 506.000 lei în valută). În perioada februarie 1976 – martie 1978 era urmărit informativ de Direcția Contraspionaj. În octombrie 1982 Minkiewicz a fost transferat la Întreprinderea de Acord și Producție pentru Industria Turismului (I.A.P.I.T.), iar la 8 noiembrie 1982 el îi trimitea lui Nicolae Ceaușescu o scrisoare, precizând că „este a doua mare nedreptate care mi se face, prima fiind comisă în anul 1945, când, fiind activist al U.T.C., am fost trimis pentru mai mulți ani la muncă obligatorie în U.R.S.S. din cauza originii mele germane, deși proveneam dintr-o familie antifascistă”. Adăuga că salariul i se micșora cu o treime, iar noul loc de muncă nu avea

„nicio legătură cu pregătirea și experiența mea”, „apreciat ca unul din specialiștii recunoscuți în țară și în străinătate din acest domeniu”. Neprimind răspuns, trimitea în iunie 1983 o nouă scrisoare către N. Ceaușescu („având fericirea de a lucra și lupta în apropierea Dv. încă din primele zile de după 23 august 1944 în cadrul U.T.C.-ului”) pentru a se reveni asupra transferului său din 1982 de la Ministerul Turismului (în urma verificărilor unei echipe a Comisiei de Control Muncitoresc de pe lângă C.C. al P.C.R.), menționând că pentru încasările valutare i se acordase și Ordinul Muncii. În 1988 lucra tot la I.A.P.I.T., conform unei note a Securității municipiului București. De precizat că numărul turiștilor sosiți în țară pe relația vest-germană era în epocă de câteva ori mai mare față de celelalte țări. De exemplu, în 1970, dintr-un total de 385.000 de turiști din Occident, s-au înregistrat 179.000 de turiști din R.F.G., următoarele țări fiind Italia (32.000), Franța (26.000), Suedia (23.000), apoi S.U.A. (și Canada) și Austria cu câte 21.000 de turiști, iar Anglia cu 20.000. Încasările valutare din prestații „extern vest” pe anul 1970 menționau suma de 124,13 milioane lei valută, din care pe relația R.F.G. suma era de 68,8 milioane lei valută, următoarele țări fiind Suedia (9,6 milioane), Franța (7,6 milioane), Anglia (7,1 milioane) și Austria (5,7 milioane). În 1982, dintre cele 13 țări unde România avea birouri de turism, încasările nete pe relația R.F.G. au fost de 42,48 milioane dolari, următoarele țări fiind Franța (12,4 milioane USD), Israel (7,79 milioane USD), Anglia

Șantierul Hotelului Intercontinental și Teatrului Național (foto din presa vremii)

(6,4 milioane USD) și Italia (6,3 milioane USD). Interesant este că o notă informativă din 26 martie 1976 menționa, referitor la Minchevici, că în privința realizărilor pe relația R.F.G., o „mare parte a acestor rezultate este contribuția directă a lui, prin munca lui“, iar o notă a U.M. 0195 din 2 septembrie 1981 preciza că deja impulsionează schimburile turistice româno-austriece de la Viena (unde a condus Biroul O.N.T. în perioada august 1981 – ianuarie 1982).

Nicolae Roșoga, șeful Biroului O.N.T. din Italia în anii 1967 – decembrie 1972, s-a născut la 5 martie 1934 în comuna Breasta, județul Dolj. Era fiul lui Gheorghe și al Mariei. A absolvit liceul comercial din Craiova (1953), apoi Facultatea de Comerț Exterior din București (1957), activând la O.N.T. din noiembrie 1965. Vorbea limbile franceză, italiană, germană și rusă. După revenirea din misiunea la Roma, a fost director adjunct la O.N.T. (în 1974 era coordonator al relațiilor cu Franța, Italia, Spania, Portugalia), apoi director adjunct la Direcția Turism Internațional (D.T.I.) din Ministerul Turismului, funcție deținută până la 1 septembrie 1977, când este trimis șef al Biroului din Paris. Revenit din misiune la începutul lui iunie 1982, și-a reluat funcția la D.T.I., în perioada noiembrie 1986 – 1988 fiind directorul O.N.T. „Carpați“. Director adjunct era Tudor Zamfira,

Andrei Răiescu
alături de actrița americană Lillian Gish
și dr. Ana Aslan

născut în 1927, transferat la O.N.T. în decembrie 1982 ca șef serviciu relații de la M.A.E., unde a fost la post în 1962 – 1966 la Berna, ambasador în Vietnam în 1971 – 1978, consilier la Alger în 1981 – 1982; ofițer D.I.E. între 1 decembrie 1969 – 1 octombrie 1978. Înainte de 1982 N. Roșoga a fost sursă D.I.E./C.I.E., iar la 16 iulie 1982 U.M. 0625 ruga U.M. 0195 să fie predat în legătura unității lor, fiind „indispensabil pentru rezolvarea unor sarcini pe profil de contraspionaj“ prin funcția sa. În 1987 Direcția Contraspionaj îi deschidea însă dosar de urmărire informativă (patru volume; dosar închis la 10 noiembrie 1989), fiind semnalat cu relații neoficiale cu proprietarii unor firme turistice străine (precum Claude Hassoun, șeful „Comitour“,

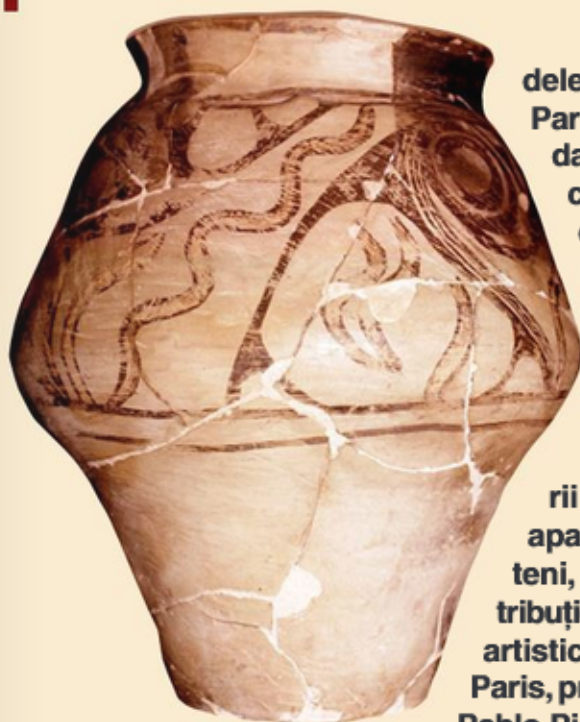
suspectat a fi agent secret francez), de la care ar fi obținut și avantaje materiale substanțiale în schimbul favorizării acestora în raporturile cu O.N.T. Ulterior, în urma unor scrisori anonime privind modul de încheiere și derulare a contractelor externe cu șase firme din R.F.G., Israel, Suedia, Grecia și Austria, s-a constituit un colectiv al Consiliului Central de Control Muncitoresc al activității economice și sociale (cu reprezentanți ai Secției Relații Externe a C.C. al P.C.R. și cadre din Ministerul de Finanțe, Ministerul Comerțului Exterior, Banca Română de Comerț Exterior, Ministerul Turismului),

care a efectuat un control la Întreprinderea de Turism Internațional și Publicitate Turistică (I.T.I.P.T.) O.N.T. „Carpați“, concluzionând că în relațiile cu firma International Tourist Services (ITS) din R.F.G., O.N.T. a acordat în mod nejustificat, în noiembrie 1986, o bonificație de 51.649 mărci vest-germane. Se lua măsura trecerii acestei sume în debitul firmei I.T.S. și recuperarea ei, ca și trecerea în debitul firmei dr. Löffner din Austria a sumei de 1.057.427 șilingi austrieci și recuperarea ei. N. Roșoga era destituit în noiembrie 1988 din funcția de director al O.N.T., „fără drept de a mai lucra în comerț exterior sau turism“. În 1989 lucra la Centrala de Construcții Căi Ferate – Antrepriza București.

(Va urma)

UN DAR AL ROMÂNIEI PENTRU UNESCO, UN DAR PENTRU UMANITATE

DORU LICIU

La 18 septembrie 1970, la sediul delegațiilor permanente UNESCO din Paris, a avut loc ceremonia oferirii unui dar simbolic din partea României, de către ambasadorul Valentin Lipatti, delegatul permanent român, în prezența directorului general al organizației, René Maheu (1905 – 1975), și a unui mare număr de înalte personalități din conducerea instituției.

Într-unul dintre holurile clădirii moderniste a fost instalat un vas aparținând civilizației neolitice Cucuteni, vechi de circa 4.500 de ani, o contribuție originală între remarcabilele valori artistice expuse la sediile UNESCO de la Paris, printre care se află opere semnate de Pablo Picasso, Henry Moore, Jean Lurçat.

Cu acel prilej, Valentin Lipatti și René Maheu au rostit alocuțiuni care au evidențiat puternicele legături dintre România și UNESCO, precum și activitatea susținută a țării noastre în cadrul prestigioasei instituții internaționale, așa cum consemna evenimentul publicistul și viitorul ambasador Ioan Grigorescu, în săptămânalul *Contemporanul*.

Subliniind interesul constant pe care România îl acorda activității UNESCO, nu numai din punct de vedere al programului acesteia, ci și al politicii și operei sale edilitare, Valentin Lipatti s-a oprit asupra semnificației donației de mare valoare artistică și istorică pentru vocația acestei instituții

internaționale, care, pe de o parte, este chemată să pună în valoare și să facă larg cunoscută moștenirea trecutului popoarelor, iar pe de altă parte, să contribuie la asigurarea unui viitor comun mai bun, prin educație și cultură.

„Onoarea de a oferi un simbol al străvechii culturi românești prin silueta acestui vas de Cucuteni, care a făcut o lungă călătorie în timp pentru a ajunge peste 45 de secole să fie găzduit și expus la UNESCO – a spus Valentin Lipatti –, este o mărturie a înaltei considerații de care se bucură în ochii poporului român și a Guvernului țării noastre multilaterală și rodnică activitate a acestei instituții internaționale pe tărâmul științei, culturii

Valentin Lipatti

și cooperării între popoarele lumii”.

În cuvântul său de răspuns, René Maheu a ținut să mulțumească cu deosebită căldură Guvernului român, omagiindu-i gestul care onora UNESCO, el reprezentând totodată o dovadă a aprecierii

de care organizația se bucura din partea României, „una dintre țările membre cele mai active în cadrul înaltului for internațional pe care îl reprezintă UNESCO. Mi-ați oferit o mărturie valoroasă a marelui trecut cultural și artistic al României, o mostră de valoare a străvechii sale civilizații. Pentru noi nu este numai o mare onoare de a primi acest inestimabil dar, ci și o mare responsabilitate în a-i cultiva valoarea de simbol. UNESCO se află la începutul unui drum lung și noi tatonăm bornele de certitudine, pentru ca pe baza unor convingeri solide să ne realizăm obiectivele propuse. De câte ori vom trece pe lângă acest vas de Cucuteni va trebui ca, amintindu-ne trecutul lui, să ne gândim la viitoarele 45 de secole ale omenirii, pe care le dorim o epocă de pace, de prosperitate, de continuă apropiere între popoarele lumii. În asta constă înaltul simbol al darului oferit de Guvernul român,

căruia, în numele instituției noastre internaționale, țin să-i mulțumesc din toată inima”.

Inițiativa apariției ambasadorului Valentin Lipatti (1923 – 1999; *Magazin istoric*, nr. 4 – 5/1998; 10/1998; 1/1999; 5/1999), care înaintase încă din anul 1969 conducerii Comitetului de

René Maheu

Stat pentru Cultură și Artă propunerea ca România să doneze UNESCO o operă de artă românească, fie contemporană – o fontă a unei sculpturi de Brâncuși –, fie o operă din patrimoniul arheologic. Comitetul a optat, și la sugestia Delegației Permanente, în favoarea donării unei opere arheologice, respectiv a unui vas de tip Cucuteni B, descoperit în raza comunei Valea Lupului din județul Iași.

Demersul ambasadorului Lipatti nu a fost lipsit de asperități: la 20 februarie 1970, la doar o săptămână după transmiterea și recepționarea la Paris în bune condiții a vasului – cu valoarea de inventar de 100 de lei –, Direcția Relații Externe a Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă a comunicat telefonic Delegației Permanente să înapoieze vasul în țară, deoarece proiectul s-a anulat!

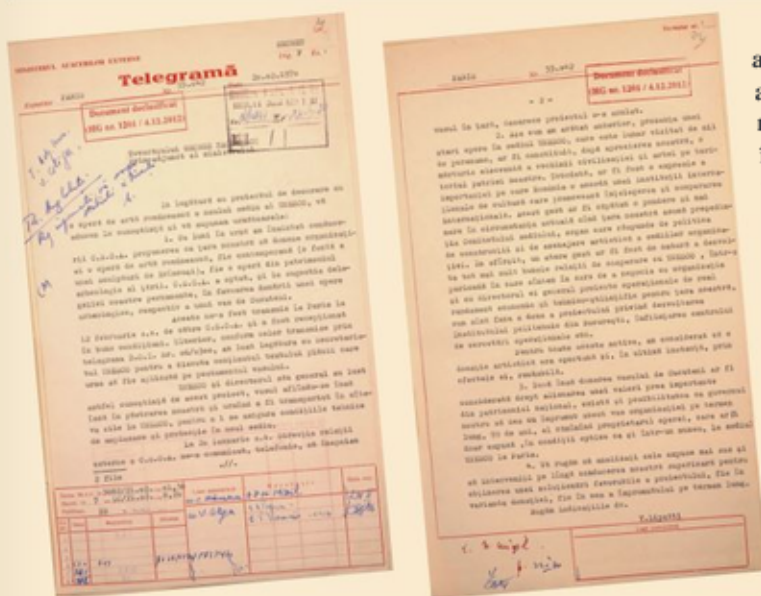
În aceeași zi, printr-o telegramă cifrată, a urmat o nouă intervenție a ambasadorului Lipatti către George Macovescu, prim-adjunctul ministrului

Cultura Cucuteni este una dintre cele mai vechi civilizații din Europa, datând din perioada 5800-3200 î.H., fiind denumită după satul omonim din apropierea Iașului, unde s-au descoperit primele vestigii, în anul 1884.

Cultura Cucuteni avea o organizare avansată, complexă, de tip proto-urban, și se întindea pe o suprafață de 350.000 km², pe teritoriul actual al României, Republicii Moldova și Ucrainei.

Ceramica din cultura Cucuteni este unică în Europa, decorul în spirală, cu numeroase variante și combinații, predominant în culorile roșu, galben și negru, statuetele antropomorfe de lut și bijuteriile decorate cu motive geometrice având un aspect deosebit, de un surprinzător modernism.

În România există colecții reprezentative pentru această străveche civilizație la instituțiile dedicate, precum Muzeul Civilizației Cucuteni, înființat încă din 1916 pe lângă Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Muzeul de Artă Eneolitică Cucuteni „Gheorghe Dumitroaia” din Piatra Neamț, deschis în 2005, precum și în cadrul principalelor muzee de istorie, centrale sau locale, pe care vă invităm călduros să le vizitați!

Telegrama expediată de Valentin Lipatti,
la 20 februarie 1970

Afacerilor Externe, pentru a-i convinge pe factorii de decizie din cadrul Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă, organismul care îndeplinea politica partidului și statului comunist în domeniul culturii și artei. Prin Legea nr. 27 din 28 decembrie 1967 privind organizarea și funcționarea Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă și a comitetelor locale de cultură și artă, se prevede „creșterea atribuțiilor și răspunderilor Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă în domeniul comerțului exterior de bunuri cultural-artistice, măsură menită să aducă o mai mare eficiență cultural-propagandistică, precum și economică a activității de export de cărți, discuri, filme, lucrări și obiecte de artă și artă populară”.

Președintele Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă era Pompiliu Alexandru Macovei (1911 – 2008; *Magazin istoric*, nr. 5/2023; 9/2024), arhitect, activist comunist și diplomat, succesorul lui Valentin Lipatti la UNESCO din 1971, lipsa de receptivitate pentru acest proiect datorându-se, probabil, unor considerente subiective.

În pledoaria sa, ambasadorul Lipatti menționa: „Prezența unei atari opere în sediul UNESCO, care este lunar vizitat de mii de persoane, ar constitui, după aprecierea noastră, o mărturie clocventă a vechimii civilizației și artei pe teritoriul patriei noastre.

Totodată, ar fi fost o expresie a importanței pe care România o acordă unei instituții internaționale de cultură care promovează înțelegerea și cooperarea internațională. Acest gest ar fi căpătat o pondere și mai mare în circumstanța actuală, când țara noastră asumă președinția Comitetului sediului, organ care răspunde de politica de construcții și de amenajare artistică a sediilor organizației.

În sfârșit, un atare gest ar fi fost de natură a dezvoltării tot mai mult bunele relații de cooperare cu UNESCO, într-o perioadă în care suntem în curs de a negocia cu organizația și cu directorul ei general proiecte operaționale de real randament economic și tehnico-științific

pentru țara noastră, cum sunt faza a doua a proiectului privind dezvoltarea Institutului Politehnic din București, înființarea Centrului de Cercetări Operaționale etc.

Pentru toate aceste motive, am considerat că o donație artistică era oportună și, în ultimă instanță, prin efectele ei, rentabilă”.

Dacă vasul de Cucuteni ar fi fost considerat o valoare prea importantă din patrimoniul național, diplomatul arăta că exista și posibilitatea împrumutului pe termen lung – 99 de ani – a obiectului, statul român rămânând proprietarul operei, care ar fi fost doar expusă la sediul UNESCO de la Paris, în condiții optime, la fel ca într-un muzeu.

„Vă rugăm să analizați cele expuse mai sus și să interveniți pe lângă conducerea noastră superioară pentru obținerea unei soluționări favorabile a proiectului, fie în varianta donației, fie în cea a împrumutului pe termen lung”.

Din fericire, propunerea Ministerului Afacerilor Externe și a Delegației Permanente a României a fost aprobată printr-un decret al Consiliului de Stat la începutul lunii iunie 1970, iar splendidul vas de Cucuteni împodobește și astăzi clădirea UNESCO de la Paris, fiind admirat și prețuit de diplomații și vizitatorii acestei importante instituții internaționale! ■

REMEMORĂRI DIN VIATA MILITARĂ ȘI DIN RĂZBOI

SILVAN IONESCU

Orice arhivă, fie ea și personală, este un nesecat izvor de informații. Oricât de meticulos și de atent ar fi cercetată, tot sunt scăpate unele documente care, odată descoperite, se dovedesc, uneori, esențiale pentru lămurirea unor subiecte.

La un interval destul de lung după ce am finalizat și publicat volumul *Silvan despre Silvan. Memorii răzlețe* (Editura Corint, București, 2023 – laureat cu premiul „Dinu C. Giurescu” al Fundației Culturale Magazin Istoric în 2024), din vrafurile de desene și notițe au mai ieșit la lumină câteva ștraifuri cu fragmente memorialistice, demne de a fi făcut parte din lucrare, spre a umple anumite goluri. Mă refer aici la perioada când tatăl meu a făcut stagiul militar și apoi când a participat la război.

În afara dosarului de la Arhivele Militare în care este riguros documentată perioada ce a petrecut-o sub drapel tatăl meu, Silvan Ionescu (1909 – 1999), în fragmentele sale memorialistice, nesistematice (Magazin Istoric, nr. 9 – 10/2021, 4/2024), nu se găsesc decât pasaje fugare despre război și viața sa de soldat. Se vedea că nu a fost o epocă agreabilă pentru debilul și sensibilul arhitect și plastician. Pe spatele unei fotografii de studio, ce-l reprezintă, bust, în uniformă care-i cădea foarte bine și-i conferea alura unui actor de cinema din acele vremuri, scrisese, cu obidă: „1940, Silvan D. Ionescu, sublocotenent de rezervă, concentrat la Reg. 5 Pionieri din Focșani. Grele zile!” (subl. A-SI).

Recent am depistat noi pagini și desene care fac referință la acea epocă. Spiritualul, ironicul Silvan privea oarecum detașat și cu umor mediul în care îl purtase soarta, deși tot ce-l înconjura era dramatic și înspăimântător. Ca ofițer de geniu a primit sarcini de minare a unor poduri, șosele sau construcții, fapt ce-l intriga profund, considerând illogic pentru un arhitect să distrugă creațiile demne de admirație ale unor confrăți. Nu putea să nu observe, cu sarcasm, obtuzitatea unor superiori și nu-și putea înfrâna zămbetul când aceștia cădeau victime farselor camarazilor săi, intelectuali ca și el și, la fel ca el, sătui de instrucție și de teorie... Lucrurile s-au mai schimbat când a fost mutat la Serviciul de Propagandă, unde putea să își fructifice abilitățile artistice, mult apreciate de superiori. În Foaia calificativă pe anul 1943 primea următoarea caracterizare elogioasă: „Disciplinat și punctual la serviciu. Bun camarad

și foarte conștiincios în îndeplinirea sarcinilor. Moral și foarte modest. Bună educație militară. Arhitect și un foarte bun caricaturist și desenator, a fost utilizat în cadrul biroului tehnic, unde a executat: proiecte de vitrine; diferite planșe și placarde pentru educație, propagandă și contrapropagandă; fotomontaje pentru vitrine, reviste ilustrate, broșuri; diferite machete etc. Un artist desăvârșit și cu foarte multă perspicacitate, a fost de un real ajutor în acțiunea de educație, propagandă și contrapropagandă. [...] Deși foarte debil, nu a precupețit niciun efort pentru executarea la timp a tuturor lucrărilor încredințate.“

Prin forța lucrurilor, drumurile i s-au încrușat cu doi prieteni care nu l-au recunoscut, iar el i-a lăsat să creadă că este altcineva, deși în sinea sa făcea haz de situație. Dar, să-l lăsăm pe sublocotenentul de rezervă Silvan D. Ionescu să-și relateze amintirile.

*Elev-sergent TR Silvan Ionescu,
Regimentul 5 Pionieri, Focșani, 1940*

Dr. Adrian-Silvan Ionescu

Fusesem avansat sublocotenent de rezervă. Figuram în Regimentul 5 Pionieri, cu garnizoana la Focșani. Într-o zi, între soldații mei văd, cu surprindere, o figură cunoscută: Ion Sofia Manolescu (1909 – 1993). Nu cred că putea exista în armata română o apariție mai ridicolă decât a sa. Soldatul Svejk era nimica pe lângă el! Părea un dezertor care încercase să se descotorosească de uniforma militară și luase diverse articole civile cu care să-și înlocuiască efectele regulamentare. Nu avea nimica marțial în aspect: pe cap o capelă unsuroasă, prea mare, de-i cădea peste urechi și i le făcea clăpăuge, dată în derădere de la magazia regimentului; la gât avea înfășurat un șal civil, vestonul îmbumbat strâmb și atârându-i într-o parte, pantalonii peticiți, centironul larg, cu capătul spânzurând sub pafta, niște moletiere vechi și rulate neglijent, fără a-i acoperi gleznele, care expuneau o pereche de ciorapi roșii, iar în loc de bocanci, niște pantofi galbeni... Este drept, cred că pentru picioarele sale enorme (presupun că purta numărul 47 sau 48, dacă nu și mai mult) este posibil să nu se fi găsit bocanci pe măsură la

magazie și-l lăsaseră cu pantofii săi civili. Era o scenă ca de film cu Charlot mersul său, călcând apăsător și strâmb cu acele labe ca de urs încălțate în acei pantofi de un galben strălucitor. După apel l-am pus pe caporal să mi-l aducă în birou, să stau de vorbă cu el. Nu m-a recunoscut și asta m-a distrat nespun, deși mă forțam, cu greu, să nu-mi schimb expresia de severitate cazonă. A venit, cu zâmbetul pe buze și o expresie blajină, ca la o întâlnire particulară. Caporalul a salutat regulamentar și a plecat, lăsându-ne singuri. El nici măcar nu s-a sinchisit să salute. Cred că nici nu-și dădea seama că este soldat...

– Ești nou pe la noi... Cum te numești, soldat?
– Manolescu... Ion... Sofia...
– Să trăiți! adaug eu, apăsător, ca el să înțeleagă că așa trebuie să-mi răspundă.
– Mulțumesc frumos, la fel și Dvs.!
– Mă, soldat Manolescu, n-ai ce-mi mulțumi.
– Păi, să vă fac plăcere...
– Mă, soldat, tu ai fost instruit? Ai citit „tiuria“? Nu știi cum se răspunde la „supiori“? (accentuam pronunția pocită a subofițerilor ca să-l fac

să priceapă, dar el, nimic...)

– Nu, io acuma am fost încorporat. Nu ne-a învățat ni-meni nimic...

– Să trăiți! repet eu, doar doar o înțelege.

– Mulțumesc, foarte amabil. Și Dvs. la fel!

– Mă, tu îți bați joc de mine??? Tu n-ai „respect de supiriori“, mă? Vezi că acuma te trimit trei zile la carceră... (Chiar începusem să-mi pierd răbdarea...).

– Păi, dacă Dvs îmi urați să trăiesc, eu vă urez la fel... Că așa se cade. Oameni suntem...

Asta m-a muiat, pur și simplu. Nici măcar nu își dădea seama unde se află și ce înseamnă disciplina militară. Am schimbat tonul aspru:

– Ce meserie ai, soldat, în viața civilă?

– Poet, dom' sublocotenent.

– Și „să trăiți“ mă, „să trăiți!“ (dar el tot nu pricepea unde bat și o ținea pe a lui... Era adorabil în curățenia sa naivă!).

– Cum spuneți dvs., dom' sublocotenent. Că doar dvs. le știți pe astea, militare...

– Și ce, mă, poți trăi scriind poezii? Ce meserie e asta? Cine mai citește azi poezie? Au scris destul Eminescu,

Alecsandri, Bolintineanu... Ajunge! Nu poți tu să-i imiți sau să scrii mai bine ca ei... Fă, mă, o meserie serioasă, lăcătuș, tâmplar, tapițer, ceva ca să câștigi și tu un ban cinstit. Cât te plătesc pe pozie? Unde publici?

– Să vedeți, la gazete, plătesc bine, uneori...

Încep apoi, pe departe, să-l trag de limbă, să îl fac să-mi vorbească de el, de poezie, de ziare și reviste. El se ambalează repede și începe să povestească despre viața din Capitală, despre redacții, despre cafenele. Vorbea ca unui prieten, deși nu mă recunoscuse.

– Ei, dom' sublocotenent, acolo e viață... Ce lume! Vine Rebreanu,

*Autoportret ca militar,
din memorie,
creion și acuarelă,
22 noiembrie 1980*

Eftimiu, Minulescu, Stamatiad, Cazaban, Coca Farago, toți gazetarii și scriitorii noștri celebri. Ați auzit de ei? Sunt și câțiva desenatori buni. Unul de Neagu [Neagu Rădulescu, 1912 – 1972, scriitor și grafician], altul Silvan, mai sunt și alții... Cu Silvan sunt prieten. Sunt prieten cu toți și toți mă iubesc. Pe ăsta nu-l cunoașteți?

– Nu!

– Nu i-ați văzut desenele din ziare?

– Nu!

– D-stră nu citiți?

Silvan, autoritar și jignit:

– Soldat! Ia seama, ia seama ce vorbești!

Altul ar fi luat poziție de drepti, dar Sofia stătea lejer și obișnuit.

– D-stră citiți ziare de ofițeri, cu lupte, cu tactică...

– Și poezie, deloc?

– Ba da, poezie cu Ștefan cel Mare, d-alea patriotice...

– Și cum semna? Silvan, simplu?

– Iscălea așa, cu coadă.

– Coadă la spate sau înainte? zic eu, râzând.

– Coadă la mijloc.

– Nu mai înțeleg.

– Iscălea și, pe la mijloc, trăgea o linie, așa, o coadă lungă.

– Am înțeles.

Și trag o iscălitură veritabilă, ca cele obișnuite pe desene.

– Iscălește așa?

Sofia se uită și spune:

– Nu, nu e așa. Iscălește altfel.

Mă simt jignit. Eu care credeam că toată lumea îmi cunoaște iscălitura de neconfundat. Iscălesc din nou, în viteză, obișnuit de pe desene. Ion Sofia Manolescu nu este mulțumit.

– Nu seamănă deloc. E o iscălitură grea, numai el o poate face.

Ion Sofia trage un scaun și se așază lângă mine, să vadă cum „încercam“ să imit iscălitura.

– Te-a poftit cineva pe scaun? – întreb, ca un superior, intrat cu adevărat în haină militară. Distanța e distanță!

Vreau să-l necăjesc și să văd până unde ajunge cu naivitatea. (Fănuș Neagu îl califica „ultimul naiv al secolului“!)

Ion Sofia, cu accentul lui

*Sublocotenent
Silvan D. Ionescu,
cu barbă, la Bucecea, pe zonă*

moldovenesc, îmi spune în față, fără jenă, cu o naturalitate rar întâlnită:

– Dacă era un scaun liber de ce să nu mă pun pe el?

Omul acesta mă dezarma pur și simplu prin sinceritate și logică absolută.

În cele din urmă l-am îmbrățișat.

– Dragă Sofia, eu sunt Silvan!

– Da, acum observ că nu sunteți cel de la Café de la Paix. Dar cam semănați! El a rămas la București, că aseară ne-am văzut la cafenea. Ar trebui să veniți la București să-l vedeți, că cam semănați.

Acesta era poetul Ion Sofia Manolescu, Înger, numai aripi îi mai lipseau!

La cursurile de teorie noi, elevii T.R., ne băteam joc de ofițerii instructori, obtuși și incuți, rigizi și infatuați, care nu știau decât litera regulamentului și pretindeau să ne-o însușim și noi. Ni s-a spus că „soldatul trebuie să dovedească abnegație“. Noi ne făceam că nu înțelegem cuvântul

Soldatul
Ion Sofia Manolescu...

... și poetul

și-l pronușam greșit: „anegație“, „alegație“, „aegație“ sau chiar „negație“. Iar instructorul insista, insista să ne deprindă acel cuvânt!

Odată a venit și un general să asiste la curs și la progresele noastre. Tocmai ni se repeta că soldatul trebuie să dea dovadă de *abnegație* și să fie *obedient*.

– Amândouă *e grele*, dle general – spun elevii T.R. articolul 72 de la Secția de pregătire militară a Școlii de Arhitectură, în anul 1937.

– Trăiți, domnule general! Elevul care a vorbit face greșeli gramaticale: nu se zice *e grele* ci *este grele*, fiindcă *e* mai multe.

Domnul general își mângâie mustața și se gândește privind spre ferestre: „Câtă ignoranță la «țivili»!“ Și, revenindu-și din visare, răspunde îndurerat:

– Da. Se face greșeli!

(Va urma)

LICEUL DE LA POALELE RĂRĂULUI

(Urmare din p. 9)

Crearea școlii și mutarea ei la Câmpulung Moldovenesc semnifică reluarea, evident parțială, a unei tradiții interbelice asupra căreia s-a păstrat, până în 1989, discreție. Împlinirea a 50, 60 sau 65 de ani de la înființarea instituției nu a fost marcată de nicio ceremonie. Decizia se impune a fi încadrată în procesul complex și timid la început de slăbire a legăturilor cu „fratele mai mare“, inițiat de regimul de la București în deceniul al șaselea al secolului trecut.

În cei aproape 70 de ani de funcționare în complexul șco-

lar din Câmpulung Moldovenesc, Colegiul Militar Național „Ștefan cel Mare“, denumire dată în anul 2014, s-a impus ca una dintre cele mai performante instituții ale sistemului de învățământ militar românesc. Rezultatele sunt o mărturie grăitoare a prestigiului său: promovabilitate foarte mare la bacalaureat, care merge către 100%; premii la olimpiadele școlare naționale și internaționale, obținerea certificatului de „Școală Europeană“ 2013, titlul reconfirmat în 2016, 2019 și 2024 etc.

Retrospectiv, bilanțul la centenar este impresionant. Au absolvit colegiul peste 12.500 de

elevi, majoritatea optând pentru cariera militară. Circa 250 dintre ei au fost avansați la gradul de general, zece fiind șefi ai unor structuri centrale, iar 15 au fost decorați cu Ordinul „Mihai Viteazul“. Nu puțini dintre au devenit personalități recunoscute în viața economică și socială, în cercetarea științifică, în activitatea didactică etc.

În secolul care a trecut, la Cernăuți și mai apoi la poalele Rărăului, în înfățișările de legendă ale Țării de Sus, a funcționat, în pofida dificultăților, opreliștilor și restricțiilor de tot felul, o școală a muncii, a seriozității, a competenței, a caracterelor. ■

Așadar, mai au nevoie Europa de S.U.A și S.U.A. de Europa (Magazin istoric, nr. 7 – 10/2024)? Aflați răspunsul în această ultimă parte a analizei.

DE LA IZOLATIONISM LA IMPLICARE

ȘTEFAN CIOCHINARU

Imediat după încheierea Războiului Rece, aparent surprinzător, au apărut divergențe între Statele Unite și aliații lor din Europa Occidentală. Primul teren de manifestare al acestora a fost ceea ce între timp a devenit „fosta Iugoslavia”. Astfel, în timp ce Washingtonul a arătat în mai multe rânduri, în chip oficial și explicit, că este în favoarea păstrării integrității federației iugoslave, Europa Occidentală și, în special, Germania au acționat cu o extrem de eficiență determinare pentru destrămarea acesteia.

Cel care este considerat artizanul distrugerii statului iugoslav, Hans-Dietrich Genscher, a fost, până la urmă, obligat să-și dea demisia din funcția de ministru de Externe al Germaniei, dar efectele „operei” sale au rămas să se manifeste până astăzi.

TRUMP ȘI PANDEMIA DE CORONAVIRUS

A fost apoi rândul Franței să contrarieze Washingtonul prin poziția favorabilă Bagdadului, adoptată în cazul ambelor crize din Golf. De altfel, după primul război din Golf divergențele transatlantice s-au înmulțit, culminând cu conflictul diplomatic deschis ce a precedat a doua intervenție americană în Irak și înlăturarea regimului Saddam Hussein, din 2003. O re poziționare „ciudată” pe eșichierul politico-strategic a situat atunci de aceeași parte a baricadei Franța, Germania și Rusia, reconfirmând astfel nu doar perenitatea unor

*Hans-Dietrich Genscher
(în dreapta, aici cu secretarul de Stat american James Baker)
a reușit să impună punctul de vedere german,
forțând dezmembrarea Iugoslaviei*

interese, ci și aranjamentele de culise făcute după 1989. Practic, odată terminat Războiul Rece și îndepărtat pericolul ideologic la adresa sistemului capitalist occidental, Franța și Germania s-au concentrat mai mult asupra intereselor proprii, s-au lansat într-un parteneriat strategic de lungă durată cu Rusia, târgul „tehnologie – capital – resurse” incluzând și influența în țările

Europei Centrale și de Est, și au subminat constant poziția Americii în Europa și chiar în lume. Proiectul transatlantic părea atunci uitat în sertarele istoriei.

Criza mondială din 2008 – 2014 a fost cea care a readus la viață acest uriaș proiect geopolitic. Uniunea Europeană și Statele Unite ale Americii au revenit la ideea înființării unei zone economice libere transatlantice în

*După 1990, Germania
(liderul sovietic Gorbaciov
și cancelarul german Helmut Kohl)...*

*... și Franța (președintele Mitterrand
și același Gorbaciov) s-au grăbit
să își negocieze propriile interese cu U.R.S.S.*

sprijinul economiilor lor foarte greu încercate. Experții au afirmat chiar că avem de-a face în primul rând cu o încercare de a contrabalansa economiile în dezvoltare ale Chinei și Indiei, apreciind totuși că punerea în practică a acestui plan probabil nu va fi ușoară, întrucât multe interese naționale se vor afla în competiție. Oricum, încă din 2013, U.E. și S.U.A. au demarat pregătirea unui Acord privind crearea unei Zone economice libere transatlantice. „Occidentul nu are de gând să predea o parte din pozițiile sale în noua economie globală țărilor emergente, în special grupului BRICS“ (Brazilia, Rusia, India, China și Africa de Sud), declara atunci o sursă bine informată de la Bruxelles. Negocierile U.E. – S.U.A. pentru Parteneriatul Transatlantic al Comerțului și Investițiilor (TTIP) au început mai exact în luna iulie 2013, având principalul obiectiv de a înlătura barierele comerciale din mai multe sectoare economice, pentru a putea facilita vânzarea și cumpărarea de bunuri și servicii între U.E. și S.U.A. La 27 ianuarie 2014, Comisia a instituit un Grup special de consiliere format din experți din diferite domenii de interes, de la mediu, sănătate,

interesele consumatorilor și ale producătorilor, până la diversele sectoare ale afacerilor, pentru a putea asigura o consultanță de calitate negociatorilor U.E., în ariile vizate în cadrul discuțiilor TTIP. În cursul consultărilor s-a trecut la pregătirea unor acorduri privind comerțul agricol, investițiile reciproce, impozitarea, recunoașterea reciprocă a standardelor în medicină, sistemul de măsuri și greutate și în alte domenii. Germania a prezentat un pachet de propuneri privind armonizarea legislației între U.E. și S.U.A. în domeniile economic și comercial. Miza era crearea condițiilor pentru formarea zonei de liber schimb între U.E. și S.U.A. Cu toate acestea, conform unor reprezentanți ai Comisiei Europene, Statele Unite au formulat numeroase obiecții într-o gamă largă de aspecte tehnice. Astfel, ideea privind zona liberă transatlantică a fost îngropată sub un morman de detalii, a căror punere de acord putea să dureze decenii.

Una dintre cele mai mari bariere în calea pieței comune dintre S.U.A. și U.E. este și astăzi lipsa unor reglementări și standarde reciproc acceptate. Un studiu realizat de Comisia Europeană arată că dacă aceste diferențe s-ar

înjumătăți, exporturile S.U.A. ar crește cu 6%, iar cele ale U.E. cu 2%. Astfel, veniturile medii ale unei gospodării americane ar crește anual cu 8.300 de dolari, iar cele ale unei gospodării din U.E. cu 12.500 de euro.

O industrie care ar beneficia de alinierea standardelor este, de exemplu, cea auto. Cu toate că cerințele de siguranță sunt la un nivel ridicat atât în S.U.A., cât și în U.E., un producător de mașini american trebuie să repete testele făcute în S.U.A. pentru a se alinia standardelor impuse de guvernele europene. Atenție, un astfel de acord ar putea crea circa șapte milioane de locuri de muncă atât pe continentul nord-american, cât și în Europa. Deocamdată, ambele industrii auto, americană și europeană, se confruntă cu o concurență distrugătoare din partea producătorilor chinezi, sud-coreeni și japonezi.

Înainte de „epoca Trump“, nu întâmplător cancelarul Merkel, exponent al celei mai puternice industrii auto din Europa, a făcut mari eforturi pentru relansarea proiectului transatlantic, iar președintele Barack Obama, în discursul său despre Starea Națiunii din 2014, arăta foarte clar direcțiile viitoare de acțiune:

„Trebuie să ne amintim de lumea care astăzi prezintă nu doar pericole, nu doar amenințări, ci și oportunități [...] Și în această seară, doresc să anunț că vom lansa negocierile privind un parteneriat transatlantic cuprinzător pentru comerț și investiții cu Uniunea Europeană – deoarece comerțul, care este echitabil peste Atlantic, susține milioane de locuri de muncă americane bine plătite“.

Președinția lui Donald Trump, pandemia de coronavirus și războiul din Ucraina au stopat însă acest proiect uriaș prin izolarea marilor fluxuri economice, la un moment dat vorbindu-se chiar de sfârșitul globalizării.

ÎNAPOI, PE EȘICHERUL STRATEGIC EUROPEAN

Rămâne de văzut dacă vechile năravuri ale jocurilor de putere vor fi vreodată abandonate la lada de vechituri a istoriei. Și aceasta pentru că, până în prezent cel puțin, s-a dovedit cu vârf și îndesat că, în cele din urmă, în pofida discursurilor oficiale, interesele naționale au rămas mereu dominante în cadrul NATO și al Uniunii Europene. Ceea ce a făcut ca instituțiile amintite să rămână departe de a fi omogene și de a avea interese clar definite și unanim acceptate. Dimpotrivă, ele par, din ce în ce mai mult, a fi mai degrabă terenul de confruntare între vechii aliați în lupta lor pentru noi sfere de influență. Chiar și alianța franco-germană, bazată pe

Demonstrație în Germania față de Parteneriatul Transatlantic al Comerțului și Investițiilor, în ciuda evidentelor avantaje pe care le-ar aduce inclusiv germanilor

celebra reconciliere istorică de după Al Doilea Război Mondial, apare tot mai mult a fi minată de interese uneori de neconciliat. Astfel, pentru a nu da decât un exemplu, e adevărat, dureros pentru noi, aderarea „în mai multe viteze“ la U.E. și NATO s-a dovedit a fi fost o politică ce a răspuns mai ales intereselor Germaniei, ceea ce poate nu ar fi fost tocmai de neașteptat dacă avem în vedere Acordul secret Kohl – Gorbaciov de la Geneva, din toamna anului 1990. Oricum, după aderarea la Uniunea Europeană a Austriei, Finlandei și Suediei, Germania devenise deja țara cu cea mai mare pondere în organizație. Apoi, integrarea în primul val NATO a Ungariei, Poloniei și Cehiei a deplasat centrul de greutate – și în cadrul Alian-

ței – tot spre Germania, creându-se pentru un timp o puternică asimetrie între flancul nordic, controlat de Germania, și cel sudic, dominat de Franța și Italia.

Chiar și după aderarea la NATO a României și Bulgariei, mai ales în contextul politicii duplicitare a Turciei, problema a rămas complicată, deoarece în acest flanc sudic umbra Rusiei a constituit perma-

nent o amenințare reală, după cum s-a dovedit în 2014, odată cu anexarea ilegală a Crimeii. Dorința Rusiei de a neutraliza zonele din imediata vecinătate a C.S.I. nu a fost niciodată un secret. Încă din 1994, pentru ca să fie lucrurile clare, Leonid Ivanov, pe atunci secretar al Consiliului Miniștrilor din C.S.I., arăta că „după destrămarea U.R.S.S. și a Tratatului de la Varșovia, o serie de țări din Europa de Est au rămas în afara sferelor de influență ale marilor puteri. Uriașul spațiu strategic-militar al perioadei post-sovietice a rămas al nimănu și devine obiect al unei noi împărțiri“. Iar fostul ministru rus al Afacerilor Externe, Andrei Kozîrev, declara la rândul său: „Nu trebuie să plecăm din aceste regiuni care au fost timp de se-

cole sfere ale intereselor rusești și nu trebuie să ne temem de aceste cuvinte“. Or, prin comparație cu succesorii săi în funcție, Kozîrev este considerat și astăzi a fi fost extrem de moderat, aproape un liberal. Oricum, este ușor de recunoscut programul politic moștenit și dezvoltat de Vladimir Putin: avem de-a face cu constante ale gândirii imperialiste

Andrei Kozîrev (între președintele Boris Elțin și președintele Mircea Snegur)

rusești, și nu cu umorile unui conducător vremelnic.

Această realitate complexă și diferitele proiecte geopolitice ale puterilor tradiționale au conturat o ecuație dificil de rezolvat pentru America. Pe de-o parte, poziția sa a devenit mai puțin dezirabilă în partea de vest a Europei, începând să fie din ce în ce mai contestată, chiar în interiorul Alianței, de o Germanie care, după retragerea trupelor ruse din inima continentului, ar vrea să se elibereze și de bazele americane aflate încă pe

și chiar China. În primul caz este vorba despre ceea ce, în perioada interbelică, a fost numit de mareșalul polonez Pilsudski ca fiind „spațiul dintre mări”, proiect preluat și relansat în 2013 de George Friedman, fondatorul Stratfor Global Intelligence.

În opinia lui Friedman, acest Intermarium poate deveni „Alianța capabilă să blocheze înaintarea rușilor spre Europa, separându-i de germani și, în același timp, poate opri și expansiunea turcească în Europa de Sud-Est”. Din această necesitate strategică imperioasă s-a născut, în 2015,

Inițiativa celor Trei Mări.

BĂTĂLIA PENTRU SECOLUL XXI

Cu alte cuvinte, avem de-a face cu un fel de „Mică Antantă”, sistemul de alianțe militaro-politice creat de Franța după Primul Război Mondial pentru a stopa Germania la frontierele sale estice. Sperăm doar ca proiectul de astăzi să nu aibă aceeași soartă.

În afară de consultări politice și acțiuni concertate, se dorește dezvoltarea

Ungaria, veriga slabă a înțelegerilor de securitate din Estul Europei (Viktor Orbán și Vladimir Putin)

infrastructurilor și conectarea între Marea Baltică, Marea Neagră și Marea Egee, refăcându-se astfel fostul „drum al chihlimbarului”. Întregul concept evocă nu numai ideea mareșalului Pilsudski a unei „Intermarium”, dar, de asemenea, strategia medievală a alianței polono-otomane (la care uneori au aderat și Principatele Române) sau interbelicul proiect al Micii Înțelegeri, Antanta Balcanică și Pactul polono-român de asistență reciprocă. „Veriga slabă” din lanțul descris mai sus este, deocamdată, Ungaria, care, potrivit specialiștilor, nu pare încă gata să-și asume istoria, fiind mai preocupată de „reparații” din trecut decât de securitatea din viitor. De aceea, sistemul euroatlantic ar trebui să fie întărit printr-un acord trilateral România – Ucraina – Polonia, ceea ce va impune, desigur, Budapestei să abandoneze mai vechile și secretele sale legături cu Rusia.

... la Kogălniceanu

Centrul de greutate al trupelor americane dislocate în Europa s-ar putea muta...

teritoriul său. Scop în care Berlinul a sacrificat constant, vreme de peste un deceniu, flancul sudic pentru a integra în schimb cât mai repede țările din jurul său. Ceea ce pentru S.U.A., obligate să gândească în termeni globali, reprezenta un nonsens, căci integrarea doar pe coordonatele Vest – Est era inutilă și chiar primejdioasă, dacă nu era însoțită și de o integrare și pe axa Nord – Sud. Mai ales că miza era una uriașă: un spațiu geopolitic, cuprins între Marea Baltică – Marea Neagră – Marea Adriatică (18 state însumând o suprafață de peste două milioane de km² și peste 200 de milioane de locuitori), căruia i se adaugă Transcaucazia și Asia Centrală, asupra cărora își îndreaptă atenția și alte puteri regionale, în special Turcia, Iranul

Summitul Inițiativei celor Trei Mări, desfășurat la Vilnius, aprilie 2024

Trebuie spus, totodată, că această Alianță Central-Europenă, întinsă de la Marea Baltică la Adriatică și Marea Neagră, este luată în calcul de țările în cauză nu ca un substitut pentru U.E., ci mai degrabă ca un plus în procesul de dezvoltare a democrației paneuropene, nu ca un proiect de suveranitate accentuată, ci mai degrabă ca unul federalist, nu ca o reacție față de cineva anume (Rusia, Germania, Ungaria sau Serbia) și nu ca o alternativă la ceva anume (U.E., NATO), ci ca parte a unei acțiuni integrative, ca o bornă regională a unui edificiu politic european și euro-atlantic (motiv în plus pentru care este necesară aderarea Ucrainei și Turciei la U.E.). În acest sens, Friedman este de părere că U.E. va fi federală sau nu va fi deloc. Dacă nu, atunci va fi război. Astfel, o Alianță a celor Trei Mări (A3M) are sens doar în interiorul ansamblului european, ca o garanție că U.E. va continua să fie fundamental un proiect de pace și dezvoltare. Nu există nicio alternativă la asta.

Pe de altă parte, analiștii internaționali sunt de părere că S.U.A. ar putea introduce membrii A3M în strategia care vizează realizarea echilibrului geopolitic în Europa, mai ales că majori-

tatea țărilor membre fac parte și din NATO. Fără U.E., orice regim de securitate pentru țările mici, situate la sud de Marea Baltică spre Marea Mediterană, rămâne doar un vis care se poate oricând transforma într-un coșmar. Motive în plus pentru ca Statele Unite să rămână implicate profund în Europa, inclusiv din punct de vedere militar, iar pentru aceasta singura modalitate de menținere a prezenței americane în Europa rămâne, deocamdată, NATO.

Europa, la rândul său, are nevoie de S.U.A. pentru că, fără americani, este tot mai clar că nu există o contrapondere credibilă față de Rusia. Autonomia strategică a Europei este un deziderat până la îndeplinirea căruia mai este cale lungă. În chip firesc, s-a născut deci o întrebare: dacă în inima Europei prezența lor nu se mai justifică nici strategic, nici moral, dar, pe de altă parte,

era nevoie în continuare de ei pe continent, unde anume să fie prezenți, în Europa, americanii? Și, după cum lesne se poate deduce, răspunsul este unul singur: în Est, în Noua Europă a celor Trei Mări, în acel spațiu geopolitic pe care rușii regretă că l-au părăsit și pentru reocuparea căruia sunt gata, oricând, la orice eforturi, riscuri și aventuri geopolitice.

Contele Alexandre de Marenches (1921 – 1995), o figură legendară a Serviciului de Informații Francez, pe care l-a condus mai bine de un deceniu, mărturisea că exercițiul cel mai rodnic și pe care l-a practicat cu succes de-a lungul întregii sale cariere a constat în contemplarea hărților. „Nici nu vă puteți imagina câte idei se nasc atunci când privești o hartă”, spunea el. Privești deci o hartă a Europei Centrale și de Est. O particularitate anume va ieși imediat în evidență: cu excepția a două state, întreaga zonă este fărâmițată, parcă într-adins, într-o mulțime de țărișoare, toate așezate în răspărul oricăror necesități geostrategice – nu au bariere naturale, n-au ieșire la mare, sunt lipsite de resurse și așa mai departe. Cum spuneam, cu două excepții: Polonia și România. Țări relativ mari, dacă avem în vedere configurația zonei, bine populate, cu infrastructuri deja dezvoltate și în plină ascensiune economică. În plus, ambele par „așezate cu mâna” pentru a deveni stâlpii de sprijin ai continentului, ancore europene la frontierele sale către Răsărit, acolo unde astăzi se dă bătălia pentru dominarea secolului XXI. Lor, sperăm noi, li se va adăuga într-un viitor nu foarte îndepărtat și Ucraina liberă. ■

Contele Alexandre de Marenches (dreapta)

ISTORII ROMÂNNO-POLONEZE ÎNTR-O FOTOGRAFIE DE COLECȚIE

CRISTINA PĂIUȘAN,
DANIEL-COSMIN OBREJA

*De la stânga
la dreapta:
principele Carol,
principeasa Ileana,
mareșalul Piłsudski,
regina Maria,
regele Ferdinand I,
principeasa Elena,
principele Nicolae,
Barbu Știrbey*

Regatul Român a fost printre primele state care au recunoscut independența Poloniei, în februarie 1919, și care a stabilit relații diplomatice și militare trei luni mai târziu. În mai 1919, Statul Major polonez a solicitat intervenția armatei române în Pocuția, pentru a stăvili valul bolșevicilor ucraineni. Românii au ajutat armata polonă cu armament și muniție în lupta sa pentru independența și unitatea țării.

În aceeași perioadă, a fost stabilită frontiera comună româno-poloneză pe „fruntaria istorică a Bucovinei”. După negocieri de un an, la 3 martie 1921, a fost semnată Convenția de alianță defensivă între România și Polonia și apoi cea militară.

Un moment rămas în istoria relațiilor bilaterale a fost vizita mareșalului Józef Piłsudski în România, în septembrie 1922. A fost prima întâlnire cu familia regală a României, care l-a primit cu respect și afecțiune, iar relațiile bilaterale au devenit prietenești.

Eroul de pe Vistula a petrecut trei zile la Sinaia, la castelul Peleş. În discursul de la dineul oficial i se adresa „marelui rege glorios, primul rege al României Mari, unită, regele Ferdinand I”, pe care l-a considerat un om blând și inteligent. A fost impresionat de personalitatea și clarviziunea reginei Maria, de inteligența principesei Elena. Nu l-a simpatizat pe principele moștenitor Carol, iar relațiile cu acesta au fost strict oficiale.

Primit cu mare fast, deși nu era rege, conducătorul polonez a locuit la Peleş. Au fost organizate manevre militare la Predeal, urmărite cu mare atenție de mareșal, interesat de punerea în aplicare a Convenției militare româno-polone în caz de nevoie. I-a decorat pe membrii familiei regale, pe câțiva dintre oamenii politici români și a avut o întrevedere personală cu Nicolae Iorga, cel mai mare susținător al Poloniei, pe care l-a decorat cu Ordinul „Polonia Restituta”, păstrat astăzi în patrimoniul Muzeului

Național de Istorie a României, parte a Colecției „Iorga – Pippidi”.

Regina Maria povestește în *Însemnările zilnice*, septembrie 1922, drumul spre Predeal și impresia lăsată de mareșal. „Eu am mers cu mașina cu bunul meu Piłsudski și ne-am simțit mai bine ca oricând, iar el a fost foarte vorbăreț. Noi am ajuns primii și eu l-am dus pe poieni, în timp ce așteptam să ni se anunțe masa. [...] Cam pe la 7 Piłsudski și suita lui au venit să-și ia rămas bun de la mine, și Nando l-a dus cu tot onorul la gară. Toți am avut sentimentul că a fost o întâlnire extrem de cordială și plăcută, totul a decurs bine și cred că latura politică a întregii afaceri a fost și ea satisfăcătoare.”

„L-am dus pe poieni,
în timp ce așteptam
să ni se anunțe masa”

Vizita de la Sinaia, dintre 14 și 16 septembrie 1922, a fost un moment de referință al relațiilor bilaterale. „Alianța inimilor”, cum a fost numită de mareșal alianța româno-polonă, a asigurat pentru câțiva ani liniștea celor două state, sub garanții franceze. Diplomația, economia și armatele celor două țări au fost legate prin convenții și colaborări.

Care este istoria fotografiei pe care o publicăm și a legăturii dintre mareșalul Józef Piłsudski și Emil Skeletti?

Emil Scarlat Skeletti, militar de carieră și muzician, provenea dintr-o familie în care cariera militară era o tradiție. Tatăl, generalul Scarlat P. Skeletti (1841 – 1913), a fost director în Ministerul de Război, apoi prefect de Covurlui și de Constanța. Fiul, Emil, a fost șef de promoție al Școlii de Ca-

valerie din Târgoviște și erou al Marelui Război. S-a căsătorit cu Elena Mavrocordat în plin război, în 1917, și au trăit o frumoasă poveste de dragoste, încheiată tragic. Elena Mavrocordat-Skeletti a murit în 1920, lăsând în urmă un fiu de doar un an, Vlad, și un soț care a albit complet.

Iubitor de muzică și cultură, vorbitor de germană, franceză și italiană, simpatizat de familia regală, Emil Skeletti a fost numit aghiotant al regelui Ferdinand I, funcție îndeplinită din anul 1920 și până la moartea regelui în anul 1927. O mărturie a vieții lui Emil Skeletti este lucrarea memorialistică a nuroii sale, Despina Budișteanu-Skeletti; *Sertare cu secrete*.

Din istoria familiilor boierești Budișteanu și Skeletti (Corint, 2017).

Aghiotantul regal a fost alături de eroul polonez din momentul coborârii acestuia pe peronul gării Sinaia, la 14 septembrie 1922, și până la plecarea lui din aceeași gară, la 16 septembrie 1922. În această calitate l-a cunoscut pe oaspetele polonez și a primit fotografia cu dedicația „Le commandant Emil Skeletti. J. Piłsudski, Peleş, 16.IX. 922”.

Fotografia de colecție, descoperită și colecționată de Daniel Obreja, este portretul oficial al mareșalului din anii '20. Conducătorul Poloniei apare în semi-profil, în uniformă militară, cu decorații. Poartă pe veston: Ordinul „Virtuti Militari” primit în anul 1920, cel mai înalt ordin militar al Poloniei (înstituit în anul 1792, care răsplătește curajul în luptă), Ordinul „Legiunea de Onoare” în grad de Mare Cruce și insigna „Parasol”, ce arată finalizarea Școlii de ofițeri a Asociației Pușcașilor, organizație secretă care își desfășura activitatea pe teritoriul polonez la începutul secolului XX.

Fotografia a fost realizată de Karol Pecherski, fost combatant în armata clandestină organizată de mareșal în anii anteriori Marelui Război, ajuns, după independența Poloniei, fotograf oficial al conducătorului statului polonez. Fotografia se va regăsi în expoziția comună româno-polonă ce se va deschide la București, la Muzeul Național de Istorie a României, la 5 decembrie 2024, și la Sulejowek, Polonia, la Muzeul „Józef Piłsudski”, la 3 martie 2025. ■

Fotografia cu dedicație
oferită lui Emil Scarlat Skeletti

CINCI ZILE CARE AU PĂGUBIT ARADUL MAI MULT DECÂT TOT RĂZBOIUL MONDIAL

*Piața Sfatului din Arad
(sursa: www.wikipedia.org)*

Dr. ANDREI ANDO

Aproape de sfârșitul Primului Război Mondial, Aradul se pregătea să ia un foarte mare împrumut pe termen lung pentru sistematizarea Mureșului, renovarea unor clădiri publice, repararea drumurilor și extinderea rețelei de cale ferată orășenească pentru transportul persoanelor.

La 5 august 1918, într-o zi de luni, Consiliul Orășenesc Arad a anunțat că va contracta un împrumut de 20.000.000 de coroane pentru dezvoltarea localității. Suma era importantă, chiar dacă reprezenta doar 5% din fondurile cu care comunitatea arădeană a sprijinit, în cadrul celor opt campanii de subscripție a obligațiunilor „Împrumut de Război“, eforturile de război austro-ungare. Cu banii împrumutați, arădenii se pregăteau deja pentru refacerea Aradului după război, așa cum s-a rostit de mai multe ori în cadrul ședinței de Consiliu, care a durat o oră și a fost organizată la Palatul Administrativ.

Problema era considerată atât de importantă, încât niciun consilier local nu a lipsit de la ședința

prezidată de Szathmáry János. Președintele a informat că au fost făcuți primii pași în vederea contractării creditului, respectiv a evaluării necesarului orașului, care se compunea din refinanțarea datoriilor curente și finanțarea unui plan minimal de dezvoltare.

UN ÎMPRUMUT PENTRU VIITOR

Nu era prima ocazie când Aradul încerca să obțină un împrumut atât de consistent. În numărul din 13 august 1914 al ziarului *Aradi Közlöny* au fost publicate circumstanțele în care orașul a dorit, înainte de Marele Război, în primele luni ale anului 1914, să realizeze investiții

Contele Tisza István
ține un discurs la Arad, 1910
(sursa: dka.ozk.hu)

de proporții. Pentru finanțarea lor a intrat în contact cu Banque Centrale de Liège, din Belgia. Legătura a fost făcută de comerciantul arădean Titus Berta, furnizor al fabricii de armament „I.B. Rouge” din Liège. La 28 februarie 1914, Berta a trimis o solicitare la Liège, directorului Băncii, un oarecare Ellany, pentru intermedierea finanțării. La 28 aprilie i se răspundea că din cauza crizei actuale nicio instituție financiară nu era dispusă să se angajeze într-un astfel de demers. Primul Război Mondial nu izbucnise, dar piețele financiare internaționale se contractaseră deja, sensibile la tensiunile europene.

Revenind în anul 1918, în luna august, balanța financiară a Aradului era următoarea: patrimoniu de 50.000.000 de coroane, datorii de 18.000.000. Cele 5.000 de ha arabile ale orașului produceau o redevență anuală de 290.000 de coroane.

Trezorierul-șef al orașului a prezentat proiectul său privind investirea creditului, insistând că din împrumut suma de 18.000.000 de coroane urma să fie folosită pentru crearea de noi obiective locale, dintre care unele productive, altele neproductive. Printre direcțiile de acțiune ale administrației locale erau: extinderea rețelei de tren electric; renovarea Școlii Superioare de Fete și a Școlii Comerciale de Fete; renovarea Conservatorului Orășenesc; construirea unei școli de prelucrare a lemnului și metalelor; construirea unui internat pentru elevii școlilor industriale; repararea străzilor asfaltate sau pietruite; pietruirea sau asfaltarea de străzi noi; extinderea rețelei de

apă; îngustarea albiei Mureșului, pentru obținerea de 300 ha de teren intravilan pentru arabilul orașului; sistematizarea drumurilor și a cartierelor orașului.

Consilierii locali au votat în unanimitate pentru împrumut și au stabilit că trebuia luat de îndată, pentru că după armistițiu băncile vor fi mult mai reținute în acordarea creditelor, mai ales a celor de mare anvergură.

Consilierul local Adler Andor a propus, iar colegii săi și-au însușit propunerea, ca în primul rând, să fie contactate băncile locale, dar Consiliul să se adreseze și reprezentantului parlamentar al Aradului, contele Tisza István, pentru susținerea unui credit garantat de stat cu dobândă mică. La 10 august, la solicitarea Consiliului Orășenesc, Hargitay Bertalan, directorul filialei locale a Băncii Comerciale din Pesta, s-a deplasat la Budapesta pentru a solicita oferte de credit din partea băncilor din capitala Ungariei.

EXPLOZIA IMOBILIARĂ PRECONIZATĂ

Preluând subiectul, ziarul *Aradi Közlöny* avansa propriul set de propuneri în vederea cheltuirii banilor și a dezvoltării Aradului, pornind de la constatarea că pentru viitorul Aradului era

important cum se vor pune bazele modernizării orașului, în ce direcție va fi îndreptat Aradul. Ziarul scria: „Ne amăgim dacă avem impresia că după război vom reveni la vremurile dinaintea conflagrației mondiale. Acele vremuri nu sunt la distanță de patru ani, ci de secole, pentru că acești patru ani sângeroși ne-au adus gânduri pe care le consideram utopice [...] Ziua tulbură

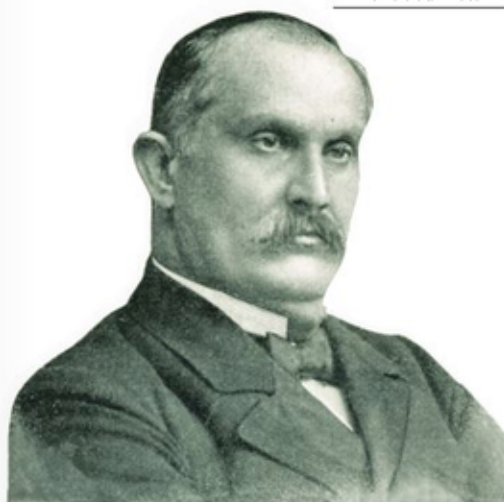
Participanți la Revoluția Crizantemelor,
Budapesta, 31 octombrie 1918

de mâine, care va veni și ne va aduce emoții poate și mai mari decât războiul, va naște acele principii de schimbare a lumii pe care zilele noastre le poartă în pântec [...] Dacă vrem să ne aplecăm asupra viitorului Aradului, înainte de toate trebuie să știm ce domenii vrem să dezvoltăm. Iar la acest capitol, Aradul este deasupra a mii de alte orașe. Are toate atributele dezvoltării, nimeni nu îi împiedică dezvoltarea, nici obstacole izvorâte din erori naturale, nici din greșelile înaintașilor“.

În opinia publicației, direcțiile de dezvoltare ale Aradului erau următoarele: coloana vertebrală a Aradului viitorului putea fi doar șoseaua largă care trecea de la gară, prin Mureșel, până în Aradul Nou. Această stradă putea fi considerată în sine o linie de dezvoltare a orașului și trebuia să fie principala arteră a Aradului viitorului, cu condiția ca terenurile din jurul ei să fie administrate cu responsabilitate; realizarea Mureșului navigabil și amenajarea unui debarcader în spațiul dintre Micălaca Nouă și Mureș, cu depozite și fabrici; rezervarea terenurilor din jurul gării, care la momentul respectiv era stația animată a unui orașel de provincie, dar urma să nu rămână tot timpul doar la acest nivel.

Barabás Béla

Statuia Libertății din Arad

Pe terenurile din spatele gării și pe Calea Pecicăi se vor putea construi depozite, avându-se în vedere, în primul rând, interesele gării, care nu putea fi mutată într-un loc mai bun; rezervarea terenurilor din cartierul Gai pentru zona industrială a Aradului; rezervarea terenurilor în zona Mureșel pentru amenajarea unui debarcader cu depozite pe malul stâng al Mureșului navigabil; rezervarea terenurilor de pe malul stâng al Mureșului pentru extinderea orașului, pentru că Aradul nu se putea dezvolta doar în jurul bulevardului central: Aradul trebuia să se dezvolte în deceniile următoare în zona cetății și a gării C.F.R. din Aradul

Nou. Cândva, stația de tren din Aradul Nou era preconizată să fie gara de sud a Aradului; lărgirea străzii Hunedoarei (de astăzi) până la Mureș și construirea unui nou pod peste Mureș în dreptul ei; evitarea aglomerării orașului cu construcții civile sau industriale, construirea zgârie-norilor să fie lăsată pe seama generațiilor următoare; sănătatea publică să fie principala preocupare a administrației locale, pentru că viața fiecărui om se reflecta în viața de ansamblu a orașului. Primele zone care trebuie dezvoltate erau între strada Kossuth Lajos și Calea Pecicăi, respectiv Piața Veche și podul înspre Aradul Nou (actualul Pod Traian). Nicio parcelă din aceste perimetre nu mai trebuia ținută blocată, se impunea începea rapidă a construcțiilor. Deja de la momentul respectiv trebuia luate măsurile ca imediat după încheierea păcii, în explozia imobiliară ce va urma, parcelele de teren să fie valorificate. Să se țină cont că în primii cinci – șase ani după război va fi o febră a construcțiilor, apoi probabil opt – zece ani de pauză, astfel că aceste terenuri trebuia distribuite cu prioritate. Loturile puteau fi ideale pentru îmbogății din timpul războiului, din mediul rural, care, după armistițiu, vor migra spre oraș să își cheltuiască banii.

„Să înțelegem aceste vremuri grandioase și să ne ridicăm la înălțimea lor. În această perioadă mobilizatoare Aradul să se desprindă de tiparul orașelor indifferente și ceea ce în aceste vremuri

agitatie se poate salva pentru dezvoltarea orașului, să se salveze pentru generațiile următoare, care pentru acest fapt vor aduce recunoștință actualilor săi locuitori, ca unii care și în timpul suferințelor au fost măreți în viziunea lor", scria în continuare *Aradi Közlöny*.

Peste două luni și jumătate, în ultima zi a lunii octombrie, ajungea și la Arad Revoluția Crizantemelor, orașul devenind un adevărat câmp de luptă al războiului civil care a dus la disoluția monarhiei austro-ungare și proclamarea republicii.

PLANURI ZĂDĂRNICITE

La 31 octombrie 1918, joi, la Budapesta izbucnise Revoluția Crizantemelor, condusă de socialistul Károlyi Mihály, fondatorul Republicii Democratice Ungare. În primele ore ale zilei, protestatarii, sprijiniți de soldați, purtând crizanteme, ocupau principalele clădiri publice din Budapesta. Prim-ministrul Sándor Wekerle renunța la mandatul interimar. Până la sfârșitul zilei, Carol al Austriei, ultimul împărat al Austriei și totodată ultimul rege al Ungariei, accepta rezultatul rebeliunii și îl numea pe Károlyi premier. La 16 noiembrie, când a fost proclamată Republica Democrată Ungară, Károlyi devenea primul președinte al țării. În jurul orei 19.00, militari înarmați și marinari au pătruns în vila de la Budapesta a fostului premier Tisza István, deputat de Arad, pe care l-au găsit acasă. Politicianul a fost executat cu câteva focuri de armă și abandonat într-o baltă de sânge. Vestea asasinatului a găsit Aradul pe baricade. Comitatul Arad se alătură Consiliului Național Maghiar. Românii au făcut front comun în jurul Consiliului Național Român. Într-un Arad care, instituțional, administrativ, economic și politic, era conectat la Budapesta, Consiliul Național Maghiar a fost instituția de forță în jurul căreia se grupa marea masă a cetățenilor.

Gara din Arad astăzi
(sursa: www.wikipedia.org)

Muncitori, intelectuali, militari, bărbați, femei, adolescenți s-au adunat în spatele teatrului, în jurul Statuii Libertății, în dimineața însorită a unei zile precedate de o noapte ploioasă. Ce figură de stil a naturii, această descătușare de libertate după volbura războiului, această rază de soare, după noapte ploioasă.

Oamenii s-au reunit în grupuri pe străzi

în fața magazinelor, discutau agitați evenimentele de la Budapesta. În jurul orei 09.00 la Arad s-a răspândit vestea că muncitorii ies din fabrici și pornesc în marș înspre Statuia Libertății. În câteva minute toate magazinele de pe bulevardul central s-au închis, iar în scurt timp mulțimea de manifestanți ajungea în fața Palatului Administrativ, purtând drapele roșii, încolonată în spatele conducerii locale a Partidului-Social Democrat. Se scanda „Trăiască republica, trăiască pacea!” La ora 09.30 redactorii-șefi ai principalelor trei ziare din Arad îi solicitau, într-o audiență, comitelui special Barabás Béla, convocarea la ora 17.00 a unei ședințe extraordinare a Consiliului orașenesc pentru proclamarea afilierii Aradului la Consiliul Național Maghiar, ceea ce s-a și întâmplat.

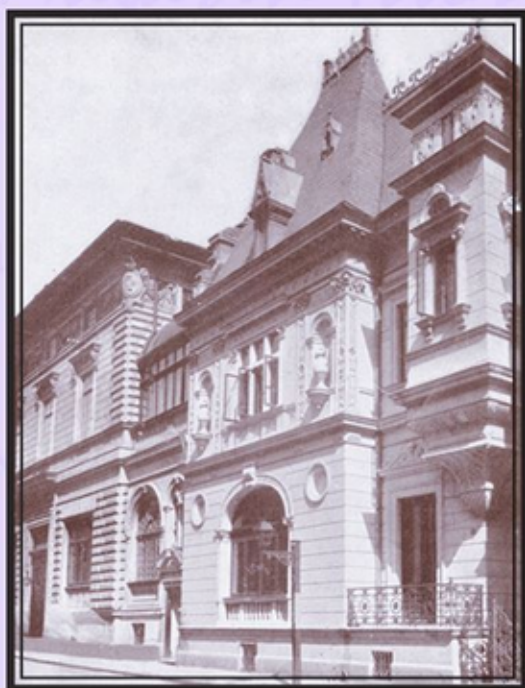
Manifestanții au îndepărtat simbolurile dualismului austro-ungar de pe uniforme militare. Unii au intrat în cafenele și au somat ofițerii de la mese să afișeze cocarda revoluționară.

La Arad era revoluție și deznodământul ei a fost foarte costisitor pentru comunitatea locală. În numai cinci zile, Aradul a suferit pagube mai mari decât în toți anii Primului Război Mondial! Unii arădeni au devastat magazine, birturi, moșii. Au furat din proprietatea nobililor și au ucis. Prizonierii din Cetate au fugit, mulți soldați au dezertat. Pentru înfrânarea rebeliunii au fost mobilizate și forțele aeriene. În mai puțin de o săptămână s-au produs în oraș pagube de peste 30 de milioane de coroane, cu 50% mai mari decât suma pe care Aradul se pregătea să o ia împrumut în vederea unor investiții pentru dezvoltare. Din planurile mari nu s-a concretizat nimic! ■

ALBUM ISTORIC

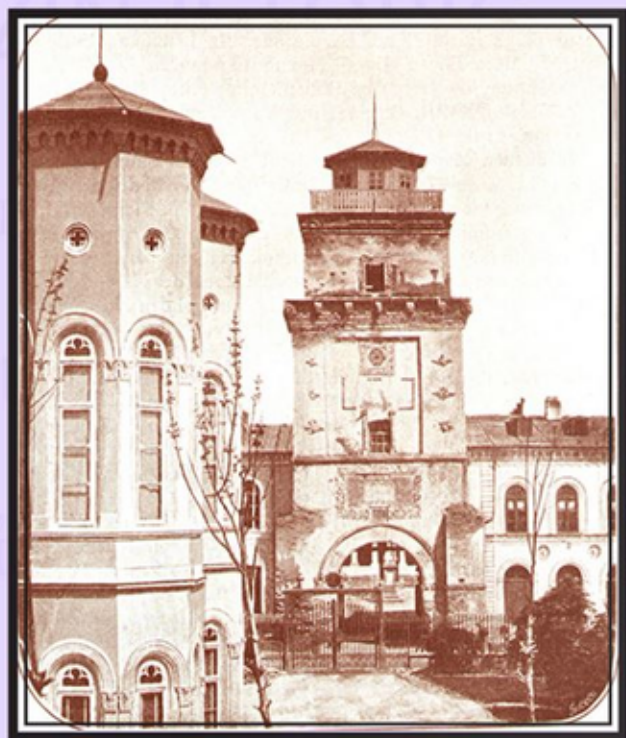
Vă prezentăm imagini de pe vechiul Bulevard al Colței și ale Turnului Colței.

*Case noi
pe Bulevardul Colței
(fotografie
de Frédéric Damé,
1849 – 1907,
ziarist și istoric
francez,
stabilit în România)*

*Bulevardul
Colței
în 1906*

*Biserica
și Turnul Colței*

Spitalul, hanul și Turnul Colței, pe la 1856

*Turnul Colței
în 1888,
înainte
de dărâmare*

*Bulevardul Colței, în locul unde se înălțase Turnul,
după dărâmarea lui*

Bucureștii văzuți din Turnul Colței, spre Universitate, la 1870

Spitalul Colțea

Continuăm povestea fiicei mijlocii a reginei Maria, căsătorită cu regele Alexandru I al Iugoslaviei, începută în numărul trecut al revistei.

MĂRIOARA REGINA SÂRBILOR, CROAȚILOR ȘI SLOVENILOR

ANĐELIJA MILADINOVIĆ

(Cercetătoare asociată, Institutul de Studii Balcanice, Belgrad)

Era preocupată de dezvoltarea fizică și intelectuală a copiilor ei, era interesată de metodele și modul de școlarizare din regat, credea că învățarea trebuie să aibă un scop și a declarat că școala, pe lângă educația generală, trebuie să formeze și să pregătească un tânăr pentru viață. De asemenea, a apreciat meșteșugurile și le-a văzut ca fundamentul producției industriale, așa că a făcut donații pentru școlile de meserii.

Regina avea o bibliotecă personală, pentru care primea cadouri de la supuși sau asociații, pe care o dota în funcție de interesele sale. A citit publicații străine precum *Punch*, *The Woodworker*, *Le Figaro*, *Le Matin* și *Le Mois*, *Revue des Deux Mondes* și *L'Illustration*. Era și presa internă, precum revista *Ženska Misao*, a cărei patroană a fost, publicație care a căutat să lumineze femeile într-o manieră național-educțional-socială.

Asasinarea regelui Alexandru la Marsilia, la 9 octombrie 1934 (*Magazin istoric*, nr. 6/1975, 10/1991), de un bulgar, membru al unei organizații macedonene, a adus schimbări. Conform prevederilor Constituției și dorințelor regelui, i-a urmat fiul minor, Petru, alături de regența formată din trei membri și din prințul Paul,

unchiul tânărului rege, ca șef al acesteia.

După moartea regelui, simpatia pentru Mărioara a crescut, alimentată de compasiunea pe care a stârnit-o ca văduvă, de faptul că nu s-a amestecat în politică și că a trăit în izolare, doar cu câteva apariții publice. Titlul de „Regina Mamă” i-a fost acordat de supuși.

Regina avusese sprijinul soțului, regele Alexandru, pentru operele umanitare. După moartea lui, regina s-a ocupat personal de

asociațiile și instituțiile caritabile aflate sub tutela familiei Karadjordjevici. Fusesse înființat Fondul Regelui cu scopul de a acorda, a asista și încuraja instituțiile și persoanele care contribuie la îmbunătățirea morală, culturală, educațională, religioasă și a sănătății oamenilor. În urma asasinării regelui Alexandru, resursele Fondului au fost transferate unei instituții nou create, cu același scop, cunoscută sub numele de Biroul Majestății Sale Regina Maria. Regina a promis că va avea grijă de alocarea fondurilor tuturor organizațiilor ai căror patroni includ pe regele Alexandru, tinerii prinți și ea însăși. Ea s-a asigurat că fondurile sunt virate în mod regulat către spitale, biserici, case de copii, case de studenți, societăți umanitare, fundații și persoane selectate. Pe lângă asistența bănească, Biroul Reginei a trimis pachete care conțineau îmbrăcăminte, pantofi și alte produse de necesitate în zonele afectate de dezastre naturale. Pachete și donații către organizații de caritate au fost expediate în tot regatul. Bani străni prin vânzarea de mărci poștale comemorative și caritabile cu figuri regale, precum cele din familia Karadjordjevici, au fost folosiți pentru a construi spitale, a îngriji orfani și a combate diferite boli, în special tuberculoza. În anii următori, activitatea ei umanitară a sporit.

Era momentul în care trebuia menținută unitatea familiei. La 15 octombrie 1934, la doar șase zile după moartea regelui Alexandru, prințul

Alături de soț, regele Alexandru I...

te și pedepsirea lor. A angajat un fost prim-ministru francez, avocatul Joseph Paul-Boncourt, dar a fost forțată să renunțe la acest obiectiv.

Regina a rămas la Belgrad cu regele minor Petru, în timp ce prinții Tomislav și Andrej au fost educați în Anglia, începând cu 1937. Potrivit biografiilor prințului Paul, Nile Balfour și Sally McKay, regina Maria a fost preocupată de poziția ei. Se pare că ea credea că ar trebui să fie parte a Regenței; autorii furnizează informația că la 30 de zile după moartea regelui, i-a trimis prințului Paul un document intitulat „Cereri reginei Maria”, în care prezenta ceea ce considera ca fiind drepturile ei și ale regelui minor. Prințul Paul a acceptat majoritatea cererilor: s-a hotărât ca Petru să rămână cu mama sa la Belgrad și să fie îndrumat de un profesor de engleză, Cecil Parott.

de engleză, Cecil Parott.

Regina credea că erau vitale îngrijirea și creșterea copiilor neglijanți și neprotejați. Ea a avut grijă de ei cu mari sacrificii și i-a asistat în aproape fiecare oraș din Iugoslavia. A fost interesată de toate problemele copiilor din țară, ceea ce a determinat-o să

... și la înmormântarea acestuia

*Patroană a numeroase organizații,
a fost invitată la multe manifestări...*

accepte președinția Uniunii Iugoslave pentru Protecția Copilului, unde a participat activ la toate manifestările pentru îngrijirea copiilor, probleme sociale, educaționale, de sănătate și pedagogice. Ea a scris și un editorial apărut în presă. Publicația *Vreme* a relatat despre participarea reginei Maria și a prințesei Olga la sărbătoarea Bunei Vestiri la Adunarea Mamelor Sârbe. *Novosti* a relatat despre participarea lor la inaugurarea căminului de protecție a copilului și despre discursul prințului Paul la Adunarea Crucii Roșii.

Imediat după sosirea ei în regat, regina s-a implicat în ajutorarea noilor ei supti, în special a femeilor și a copiilor. Ea a devenit patroana Societății Femeilor Doctorite, fondată la Belgrad în 1920. Societatea dorea să construiască Spitalul Memorial pentru Femei și Copii „Dr. Elsie Ingils” pentru a onora misiunile sanitare engleze care au ajutat Regatul Serbiei,

... în școli...

devastat de război. Spitalul Memorial „Dr. Elsie Ingils” a fost construit în 1928, cu o donație de la Spitalul pentru Femei din Scoția, fiind inaugurat sub patronajul reginei Maria în 1930, și a fost deținut de Societatea Iugoslavă a Femeilor Doctorite, al cărei președinte era dr. Vera Jovanovici. „Lucrăm pentru copiii iugoslavi – a spus regina Maria. Să nu fie lăsat niciun copil nesupravegheat sau neprotejat; lăsați toți copiii noștri să trăiască și să prospere fericiți și lăsați-le cântecul vesel al Fericii să se răspândească în frumoasa Iugoslavia.”

Ea și-a manifestat interesul față de evenimentele organizate de Mica Înțelegere a Femeilor, participând la expoziția lor din 1924. În afară de expoziția de artizanat, femeile Miciei Antante au găzduit o expoziție de artă cu picturi ale artistelor din toate țările membre. În plus, au fost expuse opere literare și publicații pentru femei. Tema principală a expoziției au constituit-o discuțiile despre drepturile femeilor de a vota, de a participa la viața politică și cât de importantă este educația fetelor tinere în procesul de dobândire a acestor drepturi. Unul dintre primele grupuri care a încercat să reunească femeile est-europene din fosta regiune austro-ungară pentru a lucra la schimbarea statutului lor juridic, socio-economic și politic a fost Mica Înțelegere a Femeilor, o organizație pentru grupurile de femei din regiunea balcanică. A fost modelată după organizația militară și politică cunoscută sub numele de Mica Înțelegere. Femeile din Bulgaria, Cehoslovacia, Grecia, Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor (mai târziu Iugoslavia), Polonia, România au colaborat pentru a forma Mica Înțelegere a Femeilor (LEW), în mai 1923, în timpul celei de-a IX-a Conferințe de la Roma a Alianței Internaționale pentru Drepturile Femeilor. Au putut să ofere proiecte de legi, dar reforma s-a produs încet.

Desigur, obligațiile reginei și respectarea etichetei au împiedicat-o să adopte o poziție politică mai pronunțată, dar prezența ei la aceste adunări a dezvăluit multe despre părerile sale privind-i pe cei oprimați și marginalizați, în special femeile și copiii. Modul ei de a ajuta și de a face o schimbare semnificativă nu s-a mărginit la discursuri, ci s-a manifestat prin actele ei. De asemenea, a știut să asculte pentru a înțelege complexitatea problemei. Un exemplu este problema mamei necăsătorite și a copiilor

... și în spitale

lor și modul în care legislația antebelică a pus în pericol poziția lor, mereu critică în societate, care a devenit subiect de discuție la a doua Conferință a Micii Înțelegeri a Femeilor. Regina Maria a susținut și a participat activ la organizații umanitare feminine precum „Cercul surorilor sârbe”, „Asociația maternă”, Societatea de Caritate „Mama Jevrosima”, Organizația umanitară „Mama Sârbă”, Organizația „Princesa Ljubica”, Societatea pentru Protecția Tinerelor Fete, Organizația „Princess Zorka”, Asociația „Mama și Copilul Neprotejați” și multe altele, care erau preocupate nu doar de îngrijirea copiilor, ci și de îngrijirea mamelor, în special a tinerelor mame necăsătorite, afectate de sărăcie.

Regina Maria a fost implicată în crearea Cartei Iugoslave a Drepturilor Copilului, care a fost adoptată în 1935. Uniunea Iugoslavă pentru Protecția Copilului a devenit rapid membru al Uniunii Internaționale pentru Protecția Copilului, cu sediul la Geneva. Uniunea Iugoslavă a ținut primul său congres în 1935 la Belgrad, în clădirea fundației Kolarac. Principiul declarat al acesteia a fost: „Protejați fiecare copil, fără excepție”. Datorită dragostei materne și preocupării sale pentru copii, regina și-a câștigat respectul poporului ei, participând activ la lucrările congresului.

Activitatea umanitară a reginei Maria în domeniul medicinei și sănătății publice este și ea semnificativă. Regina a fost imediat inclusă în activitatea Ligii Împotriva Tuberculozei, după sosirea ei în Regat. În fiecare an, Liga a primit asistență din partea patronului și, cu aceste fonduri, a organizat evenimentul anual intitulat „Lupta de duminică împotriva tuber-

culozei”, care a avut loc în toată țara, în luna mai. În lupta împotriva tuberculozei, Liga de la Belgrad a înființat „Școala cu aer curat” pentru copiii slabi, în strada Šumatovacika, din Belgrad, unde erau primiți exclusiv copiii săraci, care s-au bucurat de hrană și îngrijire medicală. S-au depus eforturi pentru a-i bucura pe copii cu cadouri de „Ziua Mamei”. Regina a vizitat în mod regulat stațiunile balneare, a ajutat material bolnavii și le-a făcut frecvent donații personale. În 1931, departamentul de propagandă al Ligii Împotriva Tuberculozei a declarat că regina Maria este protectorul și cel mai mare luptător al poporului iugoslav împotriva tuberculozei și a chemat oamenii să o imite și să se alăture luptei împotriva tuberculozei, pentru că boala lovește fără milă, sub formula: „Să ne protejăm împotriva tuberculozei, nu numai pe noi, ci și pe vecinii noștri.” Regina a fost și patroana organizației care includea Regatul Iugoslaviei în „Săptămâna Internațională Împotriva Cancerului”, iar prințul Paul a devenit patron permanent al Uniunii Internaționale Împotriva Cancerului, în 1938. Asociația pentru Cercetarea Cancerului a lansat o campanie de strângere de fonduri pentru construirea unei unități pentru cazarea și

Cu cei trei fii

O clipă de respiro

tratamentul bolnavilor, iar ideea a primit sprijinul entuziast al reginei și al prințului.

Educația și analfabetismul în Iugoslavia au fost probleme serioase, care au necesitat eforturi constante pentru îmbunătățirea situației. A fost nevoie nu doar de asistența materială pentru înființarea instituțiilor de învățământ, ci și de furnizarea unui sprijin atât individului, cât și asociațiilor. Regina era considerată o patroană, care avea protecția ei la toate nivelurile de educație și contribuia la o imagine mai educată a societății iugoslave prin acordarea de burse studenților, achiziționarea de manuale, nu numai pentru elevii dotați. Ea a sprijinit construirea, printre altele, a școlii primare Voždovac și a Gimnaziului pentru femei din strada Regina Natalija, ambele fiind numite după ea. De cea mai mare semnificație a fost înființarea „Mesei pentru elevi” în 1925, care a servit zilnic 150 – 200 de copii. În Zagreb, Ljubljana, Split, Celje, Maribor, Pljevlja și Križevci au fost astfel hrăniți aproximativ 2.000 de școlari în fiecare zi. Principala sursă de venit pentru asigurarea meselor au fost fondurile oferite de Biroul Reginei Maria. Recunoștința copiilor de la adăposturile

liceului este deosebit de emoționantă: „Mamei milostive, reginei Maria, mulțumiri pentru grija de care doamnele au dat dovadă de-a lungul anului, încercând să le îndeplinească dorințele copiilor. Fără regina Maria, vântul și iarna le-ar fi mușcat fața, dar acum cântă cu bucurie.”

Deoarece regina era patroana a numeroase organizații, a fost invitată la o varietate de adunări, cum ar fi sărbători ale instituțiilor, aniversări, adunări anuale, expoziții, târguri, care erau cel mai adesea solicitate să contribuie la funcționarea continuă a organizației. Ca trimise ale reginei, la acest tip de ceremonie au participat frecvent doamnele de la Curte. După cum prevedea protocolul, astfel de evenimente se țineau de obicei în prezența unor personalități, cum erau soțiile miniștrilor, deputații și reprezentanții organizațiilor guvernamentale. Cele mai cunoscute baluri din Belgrad au fost cele organizate de Curte (de obicei cu ocazia zilei de naștere a unui membru al familiei regale), de diverse instituții precum „Cercul Surorilor Sârbe” sau asociații precum „Cvijeta Zuzorić”. Potrivit *Pravda*, regina Maria a participat la toate expozițiile organizate de „Cvijeta Zuzorić”. Uniunea Femeilor Iugoslave a organizat o expoziție de picturi, sculpturi și lucrări de arhitectură ale artistelor cehoslovace, române și iugoslave în pavilionul „Cvijeta Zuzorić”, care a fost patronată de regina Maria, de mama ei, regina Maria a României, și Hanka Beneš, soția președintelui Cehoslovaciei. Regina Maria a vizitat această expoziție, care a avut și o dimensiune politică. S-a subliniat că această expoziție reprezintă conceptul de relații culturale și drumul de urmat în viitor. Această expoziție a transmis un mesaj clar despre importanța maximă a relațiilor culturale pentru viitorul Alianței.

Majoritatea balurilor au avut o temă umanitară. Balurile în cinstea reginei au fost foarte populare de ziua ei, 9 ianuarie. A fost ziua în care au fost organizate sărbători pentru regină, nu numai la Curtea Regală din Dedinje, ci și în orașe din întreaga țară, inclusiv Zagreb, Cetinje, Niș, Dubrovnik, Skopje, Sarajevo și Banja Luka. După asasinarea regelui, sacrificiul ei și preocuparea pentru creșterea regelui Petru, a prinților Tomislav și Andrei au fost lăudate mai ales cu acea ocazie.

(Va urma)

Am văzut în numărul trecut cum a debutat arma atomică. Să urmărim în continuare începutul cursei înarmării nucleare.

ARMA ATOMICĂ SPAIMA RĂZBOIULUI RECE

TUDOR PĂCURARU

Pe fondul permanentelor amenințări cu utilizarea armelor nucleare tactice în Ucraina, se discută mult, în ultima vreme, despre această categorie. Istoricii viitorului se vor mira, fără îndoială, de nesăbuința noastră: în ultimii 80 de ani, cursa înarmărilor nucleare s-a bazat cel mai adesea pe strategii greșite și costisitoare, descoperite întâmplător și ulterior înlocuite de alte strategii, încă și mai greșite, încă și mai costisitoare.

În perioada interbelică era la modă teoria lansată de generalul italian Giulio Douhet, infanterist vizionar, care prevestea că în viitorul apropiat cam toate problemele militare vor fi rezolvate prin *Dominația aerului* (1921). În viziunea sa, pentru a obține „victoria prin dominație aeriană”, „ofensivele aeriene vor fi îndreptate împotriva unor ținte precum obiectivele industriale și comerciale; clădirile importante, publice sau particulare; arterele și centrele de transport; de asemenea, anume arii locuite de populație”.

MIRAJUL LUI ICAR

Neînțelegând mecanismul prăbușirii Germaniei imperiale din toamna anului 1918, teoreticieni precum William „Billy” Mitchell considerau că același efect – prăbușirea statului – ar

putea fi obținut prin bombardamentele aeriene masive. „Forțele aeriene vor lovi imediat centrele industriale și alimentare, căile ferate, podurile, canalele și porturile. Învingătorii vor economisi astfel foarte multe vieți, efective și cheltuieli.” Un miraj care va bântui deceniile ce vor urma!

Generalul italian Giulio Douhet

Testul efectuat de Legiunea Condor în Spania, la Guernica (aprilie 1937), a demonstrat că asemenea „ofensive aeriene” deveniseră tehnic posibile. Rămânea de probat eficiența lor militară. Fără să aștepte această demonstrație, la 2 septembrie 1939, Leo Szilard și Albert Einstein au trimis o scrisoare președintelui Roosevelt: evocau posibilitatea ca Hitler, obținând arma nucleară, să aplice „sistemul Guernica” orașelor americane. Statele Unite erau deci obligate să dobândească această armă, pentru a descuraja naziștii, amenințându-le orașele. De la această idee a pornit Proiectul Manhattan.

Curând, evenimentele au arătat că nu există o relație univocă între distrugerea orașelor adversarului și victoria militară. Hitler a pierdut Bătălia Angliei tocmai fiindcă a reorientat

forțele Luftwaffe asupra orașelor engleze, abandonând bombardarea aerodromurilor RAF.

În iulie 1945, când s-a luat decizia folosirii armei nucleare, Statele Unite aveau destule date care demonstau că, în pofida bombardamentelor masive, producția militară a Germaniei naziste crescuse neîncetat. Astfel, dacă în 1943 Germania nazistă produsese 10.700 tancuri și 19.300 avioane de luptă, în 1944 a produs 18.300 și, respectiv, 34.100! Totuși, planul de scoatere din război a Japoniei militariste s-a bazat, în continuare, pe distrugerea orașelor, cu sute de bombardiere (Tokyo, martie 1945) sau cu arma nucleară (Hiroșima, Nagasaki – august 1945). De fapt, nu mai era vorba numai de descurajare, ci de o decizie obligată: arma nucleară trebuia folosită, pentru a intimida Uniunea Sovietică, dar având în vedere și costurile. S.U.A. cheltuiseră 1,9 miliarde USD pentru bomba atomică și 3 miliarde USD pentru bombardierul B-29, adică, cu totul, 87 miliarde USD actuali.

În cazul Japoniei, reușita acestui plan s-a datorat mai mult unui concurs de împrejurări: spre deosebire de Hitler, Hirohito dorea pacea. Blocada navală scosese din funcțiune industria japoneză; atacul nuclear a coincis cu intrarea Uniunii Sovietice în război contra Japoniei. Și, evident, a fost efectul de surprindere. O analiză detaliată și realistă asupra cauzelor capitulării Japoniei imperiale nu s-a făcut decât la mulți ani după evenimente. Între timp, a fost

Americanul William „Billy” Mitchell

luată de bună teorie că un război poate fi câștigat „atomizând” orașele dușmanului.

ILUZIA MONOPOLULUI NUCLEAR

Într-o scrisoare din 22 septembrie 1943, recent desecretizată, Arthur H. Compton, laureat al Premiului Nobel și responsabil cu obținerea plutoniului necesar pentru programul nuclear american, sublinia că Programul Manhattan „va avea un mare efect... asupra poziției militare postbelice a națiunii” (National Security Archive, Aug

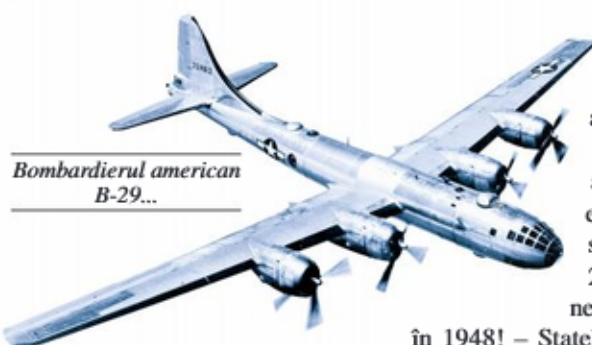
8, 2024, Briefing Book # 869, Document # 15). În termenii politicii „Europe First”, promovată de Truman, S.U.A. contau pe menținerea monopolului atomic american vreme de cel puțin un deceniu. Intenția era de a „îndigui” expansiunea sovietică în Europa Occidentală, până când, pe fondul Planului Marshall, reconstrucția statelor eu-

ropene le va permite acestora refacerea unei stabilități politice și crearea unei forțe militare capabile să se opună expansiunii sovietice.

Dar iată că, la patru ani de la terminarea războiului, când Europa Occidentală era departe de a fi reconstruită și capabilă să se apere singură, monopolul nuclear american a dispărut. Mai întâi, la 3 august 1947, cu prilejul unui miting pe aeroportul Tușino de lângă Moscova, sovieticii etalaseră noul lor bombardier strategic, Tu-4 – o clonă a bombardierului nuclear american B-29. Apoi, în august 1949, un avion meteo american

Guernica, după bombardament

Bombardierul american
B-29...

care efectua o misiune de rutină deasupra Atlanticului de Nord a descoperit o contaminare radioactivă anormală. Analize suplimentare efectuate la Los Alamos au arătat că Uniunea Sovietică detonase o armă nucleară. La 23 septembrie 1949 președintele Truman a făcut anunțul fatidic.

Pierderea monopolului nuclear puna Occidentul într-o postură incomodă. Stalin nu a avut niciodată încredere în teoria câștigării războaielor prin demolarea orașelor adversarului: naștii demolaseră Stalingradul, dar pierduseră bătălia; anglo-americanii demolaseră Berlinul, dar fără ofensiva terestră sovietică, Germania hitleristă nu ar fi capitulat. În pofida resurselor enorme angrenate în programul nuclear sovietic, Stalin nu a redus masiv componenta clasică a Armatei Roșii, așa cum pro-

cedaseră în 1945 – 1949 americani. Pentru a face față efectivelor sovietice – 2,8 milioane de militari

în 1948! – Statele Unite au căutat să dobândească superioritatea tehnologică:

sporirea de 450 de ori a eficienței armelor strategice, prin realizarea armei termonucleare (1951).

Dispozitivele termonucleare se bazează pe reacția de fuziune a atomilor de hidrogen, declanșată în unda de șoc a unei arme nucleare de fisiune. Mai pe înțeles, o bombă atomică declanșează bomba termonucleară. Dar în acei ani, armele atomice aveau dimensiuni impresionante: fabricată între anii 1945 și 1949 în 120 de exemplare, bomba nucleară folosită la Nagasaki – Mark III – cântărea cu totul 4.650 kg. Iar acesta era numai detonatorul bombei termonucleare! Prima

armă americană cu fuziune, detonată la 1 noiembrie 1952 pe atolul Eniwetok, a avut 10,4 Mt, dar cântărea 73 t. În anii care au urmat, toate puterile nucleare au investit masiv în miniaturizarea acestei categorii de arme. Și au obținut rezultate: intrată în dotare trei ani mai târziu, în 1955, bomba termonucleară americană „standard”, Mark 15, avea numai 3,4 t și 1,69 Mt.

Arthur H. Compton

SUBPRODUSUL: ARMA NUCLEARĂ TACTICĂ

Armele nucleare miniaturizate au sosit exact la timp: teoria victoriei prin demolarea orașelor inamicului pierdea rapid din credibilitate. Cu prilejul Războiului din Coreea, s-a constatat că liderii comuniști nu erau deloc impresionați de distrugerea localităților: Kim Ir-Sen nici vorbă să capituleze, după ce la 31 decembrie 1950, 68 de bombardiere incendiaseră capitala nord-coreeană, Pyongyang. În al doilea rând, s-a vădit că utilizarea armelor nucleare antrena costuri politice inacceptabile. În iarna 1950 – 1951, confruntat

... și
„clona”
sovietică
Tu-4

cu intervenția „voluntarilor” chinezi, generalul Douglas MacArthur a cochetat cu ideea de a folosi „între 30 și 50 de bombe atomice”, cum mărturisea într-un interviu din 1954. Dar nu numai politicienii, ci și decidenții militari americani au considerat această soluție mult prea riscantă pentru a fi aplicată. Era nevoie de o schimbare!

Astfel, la jumătatea anilor 1950, arma nucleară a fost „reinventată”. Pe de-o parte, armele „strategice” au devenit din ce în ce mai puternice – o soluție care nu rezolva nimic și care a culminat cu testul sovietic total inutil din 30 octombrie 1961 (50 Mt). Pe de altă parte, au apărut armele nucleare „tactice” (până în 100 kt), de mici dimensiuni. Prima armă din această categorie a fost, în 1955, dispozitivul cu fisiune american cu nume de cod „Tsetse”: 77 kg, 349 mm diametru, 10 kt. Se presupunea că aceste arme nucleare de calibru mic vor soluționa o serie de probleme tactice pe front, corolarul fiind aceeași „Miraj al lui Icar”: „economisirea de vieți, efective și cheltuieli”.

Arma nucleară a infanteriei americane: mina de aruncător „Davy Crocket”

Drept care, în perioada 1956 – 1961 industria americană a început să fabrice, în serie mare, arme termonucleare pentru rezolvarea celor mai diverse probleme tactice. Câteva exemple: bombe B43, produsă în 2.000 de exemplare, și B57 (3.100 exemplare), care puteau fi lansate de bombardiere ușoare și chiar de elicoptere; focoasele W31 și W50 pentru rachetele tactice MGR-1 „Honest John” și rachetele antiaeriene „Nike Hercules”, respectiv MGM-31 „Pershing”, produse în 4.500, respectiv 280 exemplare; mina antisubmarin de 10 kt W44, produsă în 575 exemplare. În 1957, S.U.A. au anunțat că au pus la

punct arma nucleară de infanterie: mina de aruncător „Davy Crocket”, cu ogivă W54 (20 kt), produsă în 2.100 de exemplare. Au urmat obuzele nucleare W33 (40 kt), W58 (0,1 kt) pentru tunurile-obuzier standard, calibrul 203, respectiv 155 mm: 2.000 și 1.060 exemplare produse. Printre cele mai numeroase arme din această categorie au fost rachetele aer-aer MB-1 „Genie” (1,5 kt), produse în peste 3.000 de exemplare.

Evident, și U.R.S.S. avea arme echivalente. Încă din 1955, armata sovietică a primit versiunea nucleară a rachetei de croazieră Raduga KS-1 „Komet”, lansată de bombardiere mijlocii sau de pe rampe terestre. În 1958 au intrat în dotare rachetele nucleare (40 kt) cu rază medie de acțiune R-11 „Zemlya” (SCUD-A), urmate de R-17 „Elbrus” (SCUD-B). Începând din 1962 au intrat în dotare bombe nucleare de aviație RN-28, versiunile cu ogivă nucleară (20 kt) ale rachetei cu rază scurtă de acțiune 9M21B „Luna” (FROG), precum și rachetele nucleare antiaeriene S-75M3 „Volhov”. Ca și americanii, sovieticii aveau obuze pentru tunul nuclear calibru 203 mm, ba chiar și calibrul 240 mm. În plus față de americani, aveau torpile nucleare tip 53-58 (10 kt) și 65-73 (20 kt). „Bombe nucleare portabile”, sub formă de valiză sau raniță aveau și unii, și alții: RA-115 la sovietici, XM454 la americani.

Racheta de croazieră Raduga KS-1 „Komet”

(Va urma)

Editura Corint are în pregătire volumul *Rusia și Țările Române; imperiu, elite și reforme între 1812 și 1834*, tradus din limba engleză de Sorin Cristescu și care urmează să apară cu o prefață de Cosmin Popa. Autorul, Victor Taki, este un istoric din Republica Moldova, care predă la Concordia University of Edmonton, Canada.

Am ales un fragment din acest volum, care prezintă un episod mai puțin cunoscut din timpul ocupației ruse a Principatelor (1828 – 1834) și al elaborării Regulamentelor Organice.

AFACEREA ANTIOH SION

VICTOR TAKI

La sfârșitul anului 1830, relațiile dintre Rusia și elitele din Moldova și din Țara Românească au fost afectate de revolta poloneză din noiembrie. După ce a început ca un complot al tinerilor ofițeri polonezi de a-l asasina pe comandantul suprem al armatei poloneze, marele duce Constantin, revolta a cuprins, în cele din urmă, întregul regat al Poloniei și părți din zonele de frontieră vestice și avea să fie înăbușită de ruși, cu mari eforturi, abia în luna septembrie a anului următor. Prima reacție a lui Kiseleff la aflarea veștilor despre revoltă a constat în criticarea „utopiilor creștine și filantropice” ale țarului Alexandru I. După ce a readus Europa la granițele sale din 1793, Rusia, potrivit lui Kiseleff (Magazin istoric, nr. 1 – 2/2024), nu avea dreptul să pretindă Ducatul Varșoviei „pentru plăcerea de a-i acorda o constituție care n-a reușit să satisfacă cele două milioane de polonezi, cărora le era destinată, dar în schimb a lăsat o impresie ciudată celor 42 de milioane de ruși”.

Generalul Pavel Kiseleff critica...

Impactul răscoalei poloneze asupra opoziției moldovenești nu trebuie să fi fost mai puțin semnificativ, deoarece la începutul lunii ianuarie 1831, Kiseleff a aflat de apariția pe străzile Iașilor a unor manifeste care conțineau sloganul „Jos Regulamentul organic!”, în franceză, germană și română. Câteva zile mai târziu, vicepreședintele Divanului moldovean, Mirkovici, a primit un manifest care amenința marii boieri cu răzbunarea poporului, dar, în același timp, dezavua orice intenție ostilă împotriva administrației rusești. Investigațiile au dus la arestarea spătarului Antioh Sion, boier de mână a doua, subordonat al vistiernicului moldovean Alecu Sturdza. Potrivit lui Mirkovici, documentele lui Sion au dezvăluit „o mare conspirație împotriva Regulamentului”,

care începuse din mai 1830 și avea ramificații în capitalele de județ, precum și în Focșani și Bârlad, la frontiera cu Țara Românească.

Kiseleff l-a sfătuit pe Mirkovici să minimalizeze public importanța afacerii și s-o prezinte ca pe o acțiune a parveniților, care erau „nevrednici de privilegiile ce le fuseseră acordate sau pe care le cumpăraseră”. Președintele plenipotențiar a găsit necesar să „minimalizeze chestiunea, ca nu cumva austriei și turcii să profite de această presupusă opoziție națională”. Este posibil ca Pavel Kiseleff să fi fost alertat de acest pericol de Liprandi (*Magazin istoric*, nr. 5/2001), care a susținut că, de fapt, boierii opozanți încercaseră să apeleze la otomani pentru ajutor și chiar l-au trimis pe călugărul Ioasaf la Poartă cu o declarație. Conștient

de posibilele reverberații internaționale, Kiseleff i-a ordonat lui Mirkovici să-i țină sub supraveghere pe supușii străini, în special pe cei francezi, și să-l aducă pe Sion la București, astfel încât să-l poată interoga personal pe suspect.

Comisie specială, înființată pentru a investiga afacerea, n-a găsit printre documentele lui Sion nici urmă de vreun manifest ieșean. În schimb, a găsit plângeri cu privire la prevederile viitoarelor Regulamente, care limitau privilegiile boierești și refuzau să recunoască titlurile boierești acordate prin patentele domnitorului. Spătarul și cei care corespundau cu el pregăteau o petiție prin care cereau convocarea Adunării Obștești, care să-i reunească „pe cei mai mari și pe cei mai mici”, în conformitate cu vechile obiceiuri ale țării. În același timp, petiționarii nu doar că au denunțat tendințele oligarhice ale marilor boieri, dar au exprimat și o critică voalată la adresa politicii rusești. Ei au invocat sacrificiile strămoșilor lor pentru trupele rusești în timpul „campaniilor turcești” ale Ecaterinei cea Mare și ale lui Alexandru I, care fuseseră răsplătite prin conferirea „tuturor libertăților și imunităților de demult”.

La izbucnirea ultimului război, petiționarii au răspuns încă o dată „cu toate mijloacele și eforturile lor” promisiunilor autorităților ruse „de a-și consolida sau chiar spori vechile privilegii”. Spre dezamăgirea lor, petiționarii au aflat curând despre decizia rușilor de a desființa scutelnicii, slugile și breslașii, ceea ce i-ar fi silit ca în scurtă vreme să-și vândă proprietățile

... „utopiile creștine și filantropice” ale țarului Alexandru I

funciare și să le lase la mila marilor boieri. De asemenea, ei au denunțat dublarea zilelor de muncă pentru țărani și introducerea serviciului militar obligatoriu într-o țară care-și pierduse de multă vreme virtuțile militare, precum și convingerea că astfel de politici nu puteau emana de la țarul rus.

Deși Mirkovici nu se îndoia de existența conspirației, el a recunoscut dificultatea de a o lichida în lipsa unor funcționari ruși capabili și având în vedere faptul că nu se putea avea încredere în moldoveni.

Până când ancheta dezvăluia toți suspjecții, Mirkovici a propus dispersarea „oamenilor acestei grupări” – care, în lumina dovezilor existente, erau liderii conspirației – pentru a paraliza acțiunea adeptilor. În scopul evitării arestărilor care i-ar fi putut determina pe oameni să treacă la opoziție fățișă, vicepreședintele a propus trimiterea lui Vasile Pogor și a altor posibili conspiratori din Iași în misiuni oficiale neimportante. La rândul său, Kiseleff l-a sfătuit pe Mirkovici să fie în gardă împotriva vistiernicului Alecu Sturdza, a rudei sale Dimitrie Ghica și a lui Alexandru Mavrocordat – ultimii doi ocupaseră funcții importante sub fostul domnitor Ioniță Sandu Sturdza și erau cunoscuți pentru atitudinile lor pro-otomane. În cele din urmă, Kiseleff a recomandat concedierea tuturor dregătorilor nevrednici de încredere, inclusiv a vistiernicului.

Situația din Iași s-a calmat

*Generalul Pavel Liprandi
a acționat, ca agent al țarului, în Principate*

rapid, dar tulburările din județe erau în creștere, alimentate de recrutarea locuitorilor în miliția națională. La sfârșitul lunii martie 1831, Mirkovici a raportat că poporul, odată „atât de supus și docil, [...] afișează acum o opoziție deschisă, însoțită de amenințări, și refuză să asculte vocea autorității”. Potrivit lui Mirkovici, toate mijloacele de convingere s-au dovedit ineficiente, iar rebeliunea devine din ce în ce mai puternică, astfel încât „numai o intervenție militară îi poate readuce pe insurgenți la ordine”. Vicepreședintele Divanului moldovenesc nu avea nicio îndoială că oponenții Regulamentului erau în spatele mișcării țărănești care cuprinsese județele Herța, Roman, Bacău, Neamț și Tecuci și considera arestările și exilul ca fiind „singurul mijloc eficient de a inspira frică printre intrigați”.

Kiseleff s-a plâns furios că ancheta privind conspirația nu dovedise nimic concret. El a atribuit tulburările din județe modulului necorespunzător în care Mirkovici îi desemnase pe ispravnicii județelor și eșecului său în aplicarea de pedepse încă de la primele manifestări, dar a elogiat succesul formării miliției naționale din Țara Românească drept exemplu în sens invers. Kiseleff și-a instruit adjunctul să folosească trupele numai atunci când este absolut necesar, iar dacă va fi cazul, „să lovească puternic și precis”.

Intre-adevăr, până în aprilie 1831, zona rurală a Moldovei era într-o stare de gravă tulburare.

Potrivit consulului prusac la Iași, Johann Margotti, marii boieri Tudorache Balș, Costache Conachi și Iordache Catargiu, care au fost trimiși să-i mustre și să-i liniștească pe țărani, abia au scăpat cu viață. Țăranii răsculați și-au arătat capacitatea considerabilă de acțiune colectivă. Ei au interzis oricăruia dintre vecinii lor mai pașnici să-și înceapă munca la câmp și au postat santinele care comunicau între ele prin steaguri roșii și focuri pe dealurile din afara satelor lor. Potrivit consulului prusac, țăranii erau nespuse de supărați pe marii boieri din Comitetul de Reformă și declarau că nu doreau să fie conduși de boieri. Margotti a mai raportat că țăranii s-au înarmat cu topoare, furci, coase, bâte și, uneori, chiar și cu flinte și a estimat numărul total al răsculaților la 60.000.

Situația a atins punctul

culminant la sfârșitul lunii aprilie, când generalul-maior David Grigorievici Begidov a fost trimis să disperseze 8.000 de locuitori adunați lângă Roman și a trebuit să folosească forța, după ce insurgenții nu doar că nu i-au ascultat avertismentele, dar au și ucis un ofițer și un soldat. În schimb, cazacii au ucis și rănit aproximativ 60 de țărani, ceea ce a pus capăt confruntării.

După cum era de așteptat, revoltele țăranilor au sporit nervozitatea autorităților ruse în urma afacerii spătarului Antioh Sion. În raportul său către ministrul de Externe Karl Vasilievici Nesselrode, Kiseleff i-a prezentat pe țăranii răsculați drept locuitori ai regiunilor muntoase (unii dintre ei erau catolici maghiari), care refuzau să activeze în miliție sau să îndeplinească orice îndatoriri de muncă pentru boierii proprietari de pământ. El a recunoscut că țăranii ar putea avea propriile motive pentru a se răscula, dar a subliniat rolul „insinuărilor perfide” despre o apropiată invazie a trupelor otomane, care-i va ucide pe toți rușii și pe susținătorii lor și-i va elibera pe țăărani.

Potrivit lui Kiseleff, astfel de zvonuri puteau fi răspândite de supuși străini, evrei, comercianți otomani și boieri de toate rangurile. „Singurul fapt dincolo de orice îndoială este acela că agitația a ajuns universală în această țară, iar cel mai rău intenționate zvonuri sunt răspândite atât despre chestiunile noastre din Polonia, cât și despre planurile otomanilor. Prin urmare, devine esențial să se suprimă acest spirit de perturbare în țară, care, prin poziția sa geografică și absența poliției, precum și a oricărei alte forțe represive, poate deveni o scenă de tulburări și de dezordine, ale căror consecințe vor afecta provinciile vecine din Rusia și Austria.”

Este posibil ca Pavel Kiseleff să fi dramatizat în mod deliberat situația pentru a justifica față de Nesselrode folosirea trupelor, dar acesta, îngrijorat, nu avea nevoie de alte argumente ca să fie convins. El l-a autorizat pe președintele plenipotențiar să recurgă la forța militară, în cazul în care această „contagiune deplorabilă se extinde” în Principate.

Aceste manifestări de opoziție nu puteau să nu afecteze politica Rusiei. În primul rând, modificările aduse proiectelor de Regulament introduse de comisia ministerială în toamna anului 1830 au redus numărul membrilor viitoarelor Adunări Obștești și, în același timp, au limitat potențialul de formare a partidelor de opoziție în cadrul acestora. Comisia a introdus cerințe sporite pentru averea deputaților din orașe, pentru a exclude „indivizii aparținând clasei comercianților”. De asemenea, Comisia a redus numărul boierilor munteni de prim rang care făceau parte din Adunarea Ordinară (de la 34 la 20) și a înjumătățit numărul deputaților din județe (de la 37 la 19). Cu toate acestea, reducerea n-a fost proporțională și, de fapt, a sporit ponderea marilor boieri, care au devenit mai numeroși decât reprezentanții județelor. Ambele amendamente reflectau prezumția că o adunare mai mică ar fi mai ușor de controlat decât una mare. Pentru a neutraliza potențiala opoziție în cadrul adunărilor, proiectele modificate ale Regulamentului interziceau membrilor să-și exprime dezacordul față de legislația adoptată printr-un act separat și-i amenințau cu expulzarea dacă nu respectau această regulă. În caz de răzvrătire sau de dezordine între membrii Adunării, domnitorul era autorizat s-o dizolve.

Afacerea spătarului Antioh Sion și revoltele țărănești din aprilie 1831, precum și manifestarea anterioară a opoziției boierești au determinat autoritățile ruse să reducă numărul boierilor care puteau participa la Adunările Obștești pentru

Boieri din Țara Românească

Karl Vasilievici Nesselrode

revizuirea Regulamentelor Organice. Matvei Iakovlevici Minciaki l-a alertat pe Kiseleff cu privire la pericolul convocării unei mari Adunări de revizuire încă din aprilie 1830. Potrivit consulului general rus, opoziția unor membri ai comitetului boieresc față de anumite prevederi din Regulamentul proiectat, cum ar fi impozitul pe proprietățile funciare, a fost un semn prevestitor al viitoarelor probleme care aveau să apară. Prin urmare, Minciaki a sugerat ca Regulamentul să fie adoptat de boierii delegați de Divan, sfătuindu-l pe Kiseleff să numească pe primii domnitori, în loc să convoace Adunarea Obștească pentru alegerea lor.

Kiseleff împărtășea temerile lui Minciaki cu privire la Moldova și a sprijinit adoptarea Regulamentelor de către Adunarea divaniștilor cu atribuții judiciare și executive, la care se puteau alătura mai mulți clerici

de rang înalt și câțiva boieri loiali, care nu dețineau funcții oficiale. În același timp, în cazul Țării Românești, Kiseleff a considerat că este „necesar să se acorde Adunării cât mai multă legalitate cu putință, făcând-o să reprezinte, ca să spunem așa, voința generală în conformitate cu vechile uzanțe și obiceiuri ale țării și, în același timp, să împiedice manifestarea opoziției rău-intenționate sub acoperirea cererilor de a i se face dreptate“.

În consecință, Pavel Kiseleff a sugerat ca Adunarea Țării Românești să includă patru membri ai Consiliului de Administrație, 28 de membri ai Divanului Judecătoresc, patru boieri cu veche descendență în rang de ban (primul rang în ierarhia boierească munteană), mitropolitul vicar, trei stareți, guvernatorul (caimacamul) Olteniei și reprezentanții județelor (câte unul la două județe). Totalizând 47 de membri, adu-

narea ar fi conținut jumătate din numărul total al marilor boieri, față de doar 10 reprezentanți ai mult mai numeroșilor boieri de rangul al doilea și al treilea. Convocată pe baza acestei formule, Adunarea ar rămâne controlabilă și, în același timp, ar părea suficient de extinsă pentru a se conforma precedentului istoric.

Ținând seama de noul val revoluționar care mătura Europa, combinat cu tulburările din Principate, Ministerul rus de Externe a recunoscut pericolul convocării Adunărilor de revizuire pe formula stipulată în instrucțiunile din iunie 1829. Într-un memorandum special transmis lui Kiseleff, Dmitri Vasilievici Dașkov, secretar de Stat și adjunct al ministrului de Interne, a observat că, odată reuniți într-o mare adunare, boierii „vor cere revocarea principalelor reforme“ pentru a-și „menține privilegiile și abuzurile asociate cu ele“. Pentru a preveni acest lucru, Dașkov a sugerat formarea Adunărilor de revizuire din membrii Divanurilor executive și judiciare care fuseseră numiți de Kiseleff, cu adăugarea clericilor de rang înalt și a mai multor mari proprietari urbani (în Țara Românească) sau boieri din județe (în Moldova). De asemenea, Kiseleff a fost împuternicit să numească reprezentanți ai aglomerațiilor urbane, dacă el considera oportun acest lucru. În plus, el a primit autorizația de a-i expulza din Divanuri pe acei boieri a căror loialitate o găsea îndoielnică și de a-i răsplăti pe cei loiali cu decorații și cadouri.

(Continuare în p. 54)

DIVORT ÎN STIL ROMAN

FLORENTINA DOLGHIN

Mai bine de jumătate dintre căsătoriile din marile orașe europene se încheie astăzi, spun statisticile, prin divorțuri. În ciuda statisticilor, privite în timp, mariajele reprezintă un progres. Pentru că sunt uniuni fondate pe afinitate, pe sentiment. De-a lungul mileniilor, cheiunea fericirii conjugale nici nu se punea. Mariajul era numai o afacere de patrimoniu și de filiație, un instrument de construcție socială. Desigur că, în interiorul acestui cadru – sau în afara lui –, femeile și bărbații puteau găsi sufletul pereche, iubirea, plăcerea de a trăi împreună. Dar asta era altceva, un plus, la care nu toți aveau acces.

În Antichitate cuplurile nu existau. Bărbatul liber avea acces la toate plăcerile, cu condiția să nu le amestece: „curtezanele le avem pentru plăcere; concubinele pentru grijile de toată ziua; soțiile pentru a avea o descendență legitimă și un paznic fidel al căminului“, declară Apollodor, orator atenian din secolul IV î.H. Deci căsătoria, dragostea, plăcerea sexuală și reproducerea sunt disociate.

Ce știm despre căsătoria și divorțul vechilor romani? Nechemate, ne vin în minte două filme care au făcut epocă la vremea lor, în 1961 și 1964, *Divorț în stil italian*, comedie neagră realizată de Pietro Germi, cu Marcello Mastroianni, Daniela Rocca și Stefania Sandrelli, unde, divorțul fiind ilegal, protagonistul nu poate scăpa de insupor-

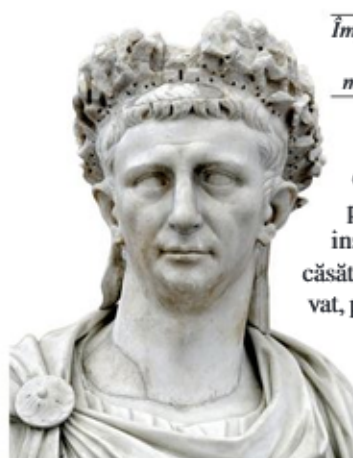
*Unirea dintre soți, printr-un simplu gest
(basorelief de pe un sarcofag din secolul II)*

tabila-i soție Rosalia, și *Căsătorie în stil italian*, al lui Vittorio de Sica, unde Filumena (Sophia Loren), amanta de lungă durată, de care Domenico (Marcello Mastroianni) s-a plictisit, pentru că a pus ochii pe o tinerică, îi dă o lecție „trădătorului“, punându-i lațul de gât. Printr-un șiretlic.

UBI TU GAIUS...

Dar la vechii romani căsătoria n-a fost niciodată indisolubilă, nici chiar în timpuri legendare. Cuvântul a divorța vine din latinul *divertere* (a se abate de la, a se îndepărta de); după separare fiecare soț își poate duce propria viață. Cicero susține că cel mai vechi ritual de divorț figurează în Legea celor 12 table, corpus redactat către 450 î.H. Este prima legislație scrisă a romanilor, care se afișează în Forum, fiind cunoscută de toți. Până atunci nu există decât „obiceiul“. Tablițele originale nu s-au păstrat, dar referiri la ele apar în citatele autorilor antici.

Un secol î.H sau un secol d.H., în Italia romană cinci sau șase milioane de bărbați și femei sunt

*Împăratul Claudius
a avut
mai multe soții,...*

cetățeni, deci pot recurge la instituția civică a căsătoriei, un act privat, pe care nicio autoritate publică nu o sancționează: nu se trece prin fața echivalentului unui

primar sau a unui preot. Este un act nescris (nu există decât un contract de dotă, presupunând că femeia are una). Pe când mâna tinerei se unește cu a tânărului ea trebuie să rostească câteva cuvinte: „Ubi tu Gaius, ego Gaia” (Acolo unde vei fi tu, Gaius, voi fi și eu, Gaia), adică o identificare absolută a voințelor. Deci este un act informal, neînsoțit de niciun gest simbolic de rigoare; un eveniment privat.

În caz de litigii, pentru vreo moștenire, cum se poate ști că cei doi erau căsătoriți? Soțul declară că doamna îi este soție, iar martori care au participat la o mică ceremonie nupțială atestă și ei veridicitatea cuplului. Copiii născuți în acel cămin sunt legitimi și iau numele tatălui. Ei îi succed, în cazul morții, la proprietatea asupra patrimoniului.

Divorțul se desfășoară la fel de lesne și informal ca și căsătoria. Uneori juriștii șovăie: este o simplă ceartă sau o adevărată despărțire? Dio Cassius, cel care scrie *Istoria Romei* în 80 de cărți, povestește că în jurul anului 16 î.H. Gaius Mecenat (70 – 8 î.H.), omul de stat care a încurajat artele, sfetnicul împăratului Augustus, și-a repudiat și s-a recăsătorit cu soția lui Terentia de peste 1.000 de ori, urmând cadența scenelor de menaj!

Este suficient ca soțul, el singur, sau soția, ea singură,

să vrea să divorțeze și separarea este ca și gata. Nici nu este nevoie să fie înștiințat celălalt despre propria decizie. Există la Roma soți care nici nu știu că sunt divorțați. Este și cazul lui Claudius, al patrulea împărat roman (41 – 54), „parteneriatul” lui cu Messalina, a treia soție, aflăm de la Suetoniu și Dio Cassius, fiind opus modelului de căsnicie Traian – Plotina.

În ce o privește pe soție, fie că ea are inițiativa sau că este repudiată, ea părăsește domiciliul conjugal luându-și zestrea, dacă o are. Copiii rămân întotdeauna la tată.

TURIA, SOȚIA MODEL

De ce se căsătoresc atunci romanii? Pentru a da patriei cetățeni. În Roma antică, unde conflictele militaro-politice sunt la ordinea zilei, demografia este o armă. Femeile sunt un capital, iar copiii viitori soldați. Sterilitatea femeii este motiv de divorț. Dar mulți nu iartă gestul de a părăsi o femeie pentru acest neajuns. Plutarh afirmă că „dacă cineva își alungă femeia dintr-un alt motiv, legea prescrie că o parte dintre bunurile ei este atribuită ei, iar cealaltă lui Demeter”. Altfel zis, femeia își recuperează bunurile administrate de soțul ei, dar nu în totalitate. O parte este destinată a-i ispăși greșeala, fiind oferită zeiței grâului și a agriculturii.

Cu acordul soției, aspect foarte important, și pentru a-și asigura descendența, bărbatul poate rupe temporar uniunea inițială și introduce o mamă purtătoare, o vreme, cât să umple vidul din cămin. Mama purtătoare, interzisă și astăzi în unele țări, este așadar o instituție ce vine de departe în timp. Maternitatea pentru un altul este veche de când lumea. Este un ajutor feminin în lupta contra sterilității. Desigur, rezervată elitei patriciene și la care se apelează mai ales sub Republică (adică din secolul V î.H. până pe la asasinarea lui Cezar, în 44 d.H.). Bărbații decid singuri cum procedează. De obicei apelează la prieteni.

Aparent, mamele purtătoare nu sunt retribuite, deși expresia ce denumeste această practică lasă posibilitatea să te gândești că nu

*... între care Messalina
(aici cu fiul lor Britannicus),
pe care a executat-o în anul 48,
la 28 de ani*

e așa: *ventrem locare* (abdomen închiriat). Dar ele nu-și fac decât datoria. Plutarh scrie în capitolul 25 al *Vieții lui Cato cel Tânăr* (95 – 46 î.H.): „O femeie în floarea și vigoarea vârstei nu trebuie să rămână nefolositoare și să lase să i se stingă fecunditatea fără să mai procreze copii, care unei case nu mai convin, pentru că nu mai are nevoie de ei, iar mama se simte stânjenită și sărăcită; dar dând acești copii succesiv unor oameni care îi merită, ea face folositoare virtutea de care se bucură, o propagă în alte familii, fondează un oraș ea însăși, cu un singur corp și cu legăturile lui“. Iar un bărbat își poate „împrumuta femeia pentru a procrea copii celui care reușește să îl convingă.“

Turia, o soție model, oferă singură soțului despărțirea, pentru că nu-i poate asigura descendența. Gestul este în spiritul autentic al căsătoriei romane. Scopul unirii soților constă într-adevăr în procrearea copiilor, apoi în educația lor, care asigură permanența Cetății. Totul trebuie să cedeze, inclusiv căsătoria, în fața acestei datorii imperioase. Turia, dezolată să-și vadă soțul lipsit de copii, nu numai că cedează locul unei femei fecunde, ca să-și vadă soțul fericit, ieșit dintr-un mariaj steril, ci caută ea însăși o femeie demnă de el, apoi are grijă de copiii rezultați, ca și cum ar fi ai ei.

Iar Quintus Hortensius Hortalus, născut în 144 î.H., pretor, avocat, consul, mort în 50 î.H., un prieten al lui Cato din Utica, chestor, tribun, senator, Hortensius, deci, îmbătrânind și nedorind

*Didona, regina Cartaginei,
îndrăgostită
de eroul troian Aeneas...*

să moară fără copii, îi cere ajutorul lui Cato, iar acesta acceptă să i-o împrumute pe Marcia, soția lui, născută în 80 î.H., cu o fecunditate sigură. Marcia este consultată, acceptă și ea, se căsătorește cu Hortensius, îi asigură perpetuarea familiei, apoi, după moartea soțului numărul doi, revine la Cato și se căsătorește din nou cu el, fără nicio ceremonie spectaculoasă, rămânând în istorie ca un simbol al fidelității conjugale. Povestea sună straniu pentru noi, dar se înscrie în morala romană bazată pe autodisciplină, ne spune Pierre Grimal în *Civilizația romană*, pe baza cazului relatat de poetul roman Marcus Annaeus Lucanus,

contemporan cu povestea.

*... și gătitura miresei pentru ceremonie
(frescă de la Pompei)*

NU TE ÎNDEPĂRTA DELOC DE CORABIE

Rare la începuturile Republicii, divorțurile (*divortium*) se înmulțesc spre sfârșitul ei, căsătoria fiind desfăcută fără formalități. Soția adulteră este sancționată printr-o pedeapsă infamantă, lăsată la discreția soțului ei, care poate merge până la a o vinde ca sclavă. Pedeapsa? Numai femeia o primește, numai ea este vinovată. În Antichitatea târzie femeia adulteră este pusă pe fugă goală pe străzile orașului, fiind permis oricui să o bată și să o insulte. Soțului i se reproșează lipsa de vigilență sau de fermitate, ceea ce îi face pe încornorați să se dezică public, pentru a dovedi că nu îngăduie

... scenă de banchet roman...

viciul. Împăratul Augustus, de pildă, publică într-un edict aventurile fiicei sale Iulia, cu toate amănuntele, iar Nero dezvăluie adulterul soției, Octavia. Statutul lui de soț legitim nu-l împiedică pe roman să-și schimbe soția de câte ori dorește, cu condiția să ramburseze dota. Cezar, Cicero, Ovidiu, Claudius se căsătoresc de trei ori.

Dar și femeile profită de absența soților, guvernatori în provincii îndepărtate, pentru a divorța și a se recăsători. Scriitorii vechi sunt oripilați de divorțurile în lanț. „Ce femeie roșește în prezent pentru un divorț, când unele doamne ilustre și de viță nobilă nu mai numără anii după numărul consulilor, ci după numărul soților? Când ele divorțează pentru a se căsători și se căsătoresc pentru a divorța?“, scrie Seneca. Și totuși este mai puțin obișnuit ca femeia să aibă inițiativa divorțului. În izvoarele epocii se menționează cazul Paulei Valeria, care, conform lui Cicero, „a cerut divorț fără niciun motiv, exact în ziua când soțul trebuia să revină din provincia lui“. Autorii vechi vorbesc despre o femeie care a avut 22 de soți, înainte de a se căsători încă o dată, cu un bărbat care avusese 20 de soții până atunci!

Unele femei, mai nobile sau mai bogate decât soții lor, le tăgăduie autoritatea, altele joacă un rol politic însemnat, pentru că, stăpânind gestiunea casei, preiau și clientela ereditară a neamului. Filosoful stoic Epictet nu le iartă pentru cutezanța de a-și depăși condiția de stâlp conjugal: „În Roma femeile au totdeauna în mână *Repubblica* lui Platon, în care se socotește potrivit ca femeile să fie comune, fiindcă ele se opresc cu mintea la cuvintele acelui autor, și nu la gândirea lui; el nu

Cuplu căsătorit,
secolul I (relief funerar)

recomandă să nu se căsătorească și să nu locuiască împreună un bărbat cu o femeie, voind, după aceea ca femeile să devină comune, ci, înlăturând acest fel de căsătorie, el instituie, totuși, un alt gen de conviețuire. Totdeauna însă oamenii se bucură când află justificare pentru propriile lor greșeli, pe când filosofia afirmă că nici degetul măcar nu se cuvine să fie întins la întâmplare“.

La un moment dat intervine o mutare în acest tip de căsătorie. Este o mândrie să fii un soț bun, să-ți respecti oficial soția, pentru că survine o notă apăsătoare morală în acest mariaj monogam. Să fie intervenția filosofilor stoici, care au o mare influență în epocă? Profesorul Paul Veyne, un cunoscut specialist francez al culturii antice, mărturisește că n-ar putea răspunde la această întrebare. „Cert este că în secolul I î.H. a se căsători este una dintre obligațiile cetățeanului. A doua este că, dacă vrea să fie un bărbat de bine, el nu trebuie să facă dragoste decât pentru a avea copii“.

Deja în timpul împăratului Hadrian (117 – 138), tații nu-și mai constrâng fiicele să se căsătorească fără voia lor și nici nu se mai gândesc să împiedice fără motive plauzibile căsătoria pe care ele au ales-o. Căsătoriile se fac nu prin constrângere, ci prin consimțământul soților. Sfârșitul primului secol, începutul secolului II abundă în figuri feminine care arată tărie de caracter și solicită imperios venerația.

Epictet îndeamnă bărbatul la respectarea casei și a familiei sale, spre binele lui: „Când corabia ta aruncă, uneori, ancora, oprindu-se pe lângă țărmuri străine, poți prea bine să te dai jos pe uscat, pentru un pahar cu apă ori o scoică lucitoare, ori o floriceică, ce-ți iese în cale. Dar gândul tău să rămână veșnic sus și urechea la semnalul cârmaciului; și cum l-ai auzit, lasă toate și fugi la locul tău, ca să nu te trezești luat și aruncat sus ca o vită nesimțitoare. Așa și în viața aceasta pământească, dacă ai dat de o soție și un copil, prea bine. Dar dacă te cheamă cârmaciul de sus, fugi la corabia ta fără a întoarce măcar capul înapoi. Și, mai ales, când ești bătrân, nu te îndepărta deloc de corabie, ca nu cumva să te prăpădești pe meleaguri străine.“ ■

Pictură de la Herculaneum,
înainte de anul 79: petrecere cu o curtezană

VECHEA STRADĂ A COLȚEI

Dr. CEZAR PETRE BUIUMACI

Juan Alpar (Paraschivescu), „Piața Romană”,
ulei pe pânză, sfârșitul secolului XIX
(Colecția Pinacotecii M.M.B.)

Construit în cadențe diferite, bulevardul ia naștere în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea, crește în perioada interbelică și se stabilizează în timpul regimului comunist, dar, fiind aidoma unui organism viu, cunoaște o permanentă transformare. Născut ca o alternativă a bătrânului Pod al Mogoșoaiei, devenit după Războiul de Independență Calea Victoriei, noul bulevard își are ca an de naștere 1888, atunci când celebrul obiectiv bucureștean, Turnul Colței, își găsește sfârșitul. Cel mai harnic primar al orașului, Pache Protopopescu (*Magazin istoric*, nr. 12/2022), decide demolarea turnului pentru a face loc unui nou bulevard, menit să transforme în timp o zonă periferică în centrul orașului, coagulând în jurul intersecției celor două axe, Nord – Sud (*cardo maximus*) și Est – Vest (*decumanus maximus*), cele mai importante edificii culturale și administrative ale urbei.

Primul segment al noului bulevard a fost construit la finele secolului al XIX-lea, de la capătul nordic, din actuala Piața a Victoriei, până la Piața Romană. El a primit încă de la început numele de Bulevardul Colței, ca expresie a intenției de transformare a

Proiectul pe care îl prezentăm astăzi este practic o călătorie prin vechea uliță a Colței, ghidați fiind de o serie de artiști plastici ale căror lucrări ne sunt repere în spațiu într-un alt timp al acestui oraș. Pe acest traseu ne vom opri în locuri dispărute astăzi, urmând să vedem cum se transformă o uliță șerpuită într-un mare bulevard.

Vasile Brătulescu, „Muzeul Simu”,
ulei pe pânză, 1957
(Colecția Pinacotecii M.M.B.)

vechii ulițe într-un bulevard construit după noile norme urbanistice.

Strada Colței, biserica, spitalul, turnul și mahalaua și-au luat numele de la proprietarul terenului, clucerul Colțea. De la el a cumpărat proprietatea, la începutul veacului al XVIII-lea, spătarul Mihail Cantacuzino, care a ridicat o mănăstire. Bisericii acesteia îi va

asocia primul spital din Țara Românească, alături de alte clădiri, între care și o școală. Accesul în mănăstirea înconjurată de zid se făcea printr-un turn cu clopotniță, care va purta numele de Turnul Colței. Ridicat cu aportul soldaților suedezi aflați în retragere după înfrângerea suferită la Poltava, turnul era cea mai înaltă clădire din oraș, motiv pentru care a servit și drept foisor de foc, de unde era supravegheat întreg orașul și se dădea alarma în caz de incendiu. Cu timpul, turnul a primit un mare clopot adus tocmai de la Viena și a fost montat aici și un ceas.

Turnul Colței, care a devenit în scurt timp un simbol al Bucureștilor, s-a ruinat în urma marelui cutremur din anul 1802, fiind apoi refăcut. În anul 1887, Eforia Spitalelor Civile, în calitate de proprietar al ansamblului Colței, solicita municipalității demolarea turnului sub pretextul că nu avea calitatea de monument istoric sau arhitectural, deși caracterul de unicatate spunea exact contrariul. A fost demolat un an mai târziu. Alexandru Tzigara-Samurcaș deplângea acțiunea de demolare a turnului, considerând-o una „nechibzuită”. Turnul Colței a fost pentru perioada existenței sale simbolul Bucureștilor, fiind marcat ca atare pe o hartă cu capitalele Europei aflată pe pereții Gării Cornavin din Geneva. Pentru o lungă perioadă de timp amprenta la sol a turnului Colței a fost marcată în mijlocul bulevardului, în fața Palatului Suțu, până când au fost efectuate lucrările la magistrala de metrou. La refacerea carosabilului, marcajul a fost omis, ducând astfel către uitare acest simbol.

Ne găsim practic în nucleul de formare a nou-

Gheorghe Leahu, „Palatul Suțu”,
acuarelă pe hârtie, circa 1982
(Colecția Artă Plastică – Pictură M.M.B.)

lui oraș, cu primul spital din București, cu o biserică în jurul căreia s-a construit un han, cu scopul de a aduce venituri destinate întreținerii spitalului, dar regăsim aici și primul monument de for public bucureștean: statuia spătarului Mihail Cantacuzino, ctitorul acestui ansamblu, statuie făurită de Karl Storck

(*Magazin istoric*, nr. 10/2021; 4/2023) din marmură de Carrara, dezvelită în anul 1869. Peste drum se află palatul ridicat de Costache Grigore Suțu după planurile arhitecților Conrad Schwink și Johann Veit, între anii 1833 și 1835. Este o clădire unică în peisajul bucureștean, un *palazzo* în centrul orașului.

Reluăm traseul nostru din celălalt capăt al uliței

Begenson, „Turnul Colței”,
desen în peniță și acuarelă, cca 1845
(Colecția Artă Plastică – Pictură M.M.B.)

Colței, într-o coerență cronologică a transformării, de la intersecția acesteia cu Calea Victoriei, adică din Piața Victoriei, zonă aflată la periferia urbană la confluența vechiturilor al XIX-lea și al XX-lea. În urmă cu un secol aspectul pieței era diferit. Regăseam aici Palatul Funcționarilor

Amadeo Preziosi, „Ulița Colței”,
desen în tuș și acuarelă, 1868
(Colecția Artă Plastică – Pictură M.M.B.)

Publici și Palatul Sturdza, ambele dispărute la mijlocul secolului. În timpul mandatului primarului Nicolae Filipescu a fost deschis bulevardul care pornea de la Piața Victoriei și ajungea la Piața Romană. Acesta a primit numele de Bulevardul Colțea de la strada a cărui traseu o urma această nouă arteră și care exprimă în același timp intenția extinderii către sud, devenind astfel noua magistrală Nord – Sud, ce urma să ajungă până la Piața Unirii și mai departe, în Calea Șerban Vodă, în vederea devierii traficului din Calea Victoriei. Pentru construirea acestui mare bulevard au fost făcute mai mult de 180 de exproprieri de terenuri, pentru care s-a achitat peste un milion de lei.

Construirea acestei mari artere bucureștene s-a realizat în etape, atât datorită costurilor necesare exproprierilor și ale construirii propriu-zise, cât și opoziției față de exproprieri a proprietarilor, mulți dintre aceștia făcând parte din pătura înstărită. Magistrala Nord – Sud, pe segmentele sale construite în perioade diferite, poate fi considerată o școală de arhitectură în aer liber, un sit în care etapele edificării ilustrează influențele arhitecturii acelor timpuri. Astfel, Bulevardul Lascăr Catargiu este un exponent al influențelor arhitecturii franceze și neoromânești, iar Bulevardul Magheru și Bălcescu pot fi numite bulevarde moderniste, aici regăsindu-se poate cel mai mare număr de clădiri de tip modernist-art deco din București, cu clădiri înalte, alături de care sunt câteva experimente și implanturi de blocuri ridicate în perioada regimului comunist. În anii '30 orașul cunoaște o extindere atât pe orizontală, cât și pe verticală. Este perioada când vechile reședințe aris-

trocrate fac loc clădirilor de apartamente, cu dotări moderne, cu spații comerciale generoase și birouri pentru companii. Sunt deschise aici hoteluri, baruri, cofetării și cinematografe, iar traficul capătă noi valențe, pe noul bulevard cu tramvai pe mijloc și automobile care înlocuiesc vechile

trăsuri. Edificii culturale de primă importanță s-au găsit pe această arteră: Muzeul Simu și Fundația Ioan Dalles, completate cu noul Teatru Național, construit pe locul trasat pentru un palat administrativ situat peste drum de Universitatea din București și Universitatea de Arhitectură, iar la Piața Romană – Academia de Studii Economice. Aceștia li se alătură Muzeul Municipiului București și primul spital bucureștean, dar și patru cinematografe: Studio, Patria, Scala și Luceafărul. Spațiul spiritual este completat în acest mozaic de bisericile Italiană, Enei, Colței, Sfântul Gheorghe Nou, Bărăția sau Sfântul Ioan Gură de Aur, cât și cele din imediata proximitate, dar care nu se văd de clădirile înalte.

Expoziția „Călătorie în orașul pictat – vechea stradă a Colței” dorește să răspundă nevoii de cunoaștere a unui tip de patrimoniu cultural mobil, care surprinde peisajul urban local, specific colecțiilor Muzeului Municipiului București. În

Proiectul „Călătorie în orașul pictat – vechea stradă a Colței” este un proiect al Muzeului Municipiului București, cofinanțat de Administrația Fondului Cultural Național și coordonat de Cezar Petre Buiumaci.

Proiectul nu reprezintă în mod necesar poziția Administrației Fondului Cultural Național. A.F.C.N. nu este responsabilă de conținutul proiectului sau de modul în care rezultatele proiectului pot fi folosite. Acestea sunt în întregime responsabilitatea beneficiarului finanțării.

același timp își propune să documenteze evoluția unei artere istorice urbane importante: vechea stradă a Colței, transformată într-un mare bulevard, actuala arteră Lascăr Catargiu – Gheorghe Magheru – Nicolae Bălcescu – Ion C. Brătianu. Numele străzii Colței a fost reatribuit altei străzi din proximitatea spitalului. Necesitatea unui astfel de demers este validată de nevoia de readucere în atenție a unei artere importante bucureștene. Mai mult, proiectul evidențiază o serie de transformări urbanistice și, în același timp, înglobează un anumit tip de patrimoniu cultural mobil artistic care explică dezvoltarea arhitecturală a orașului prin penelul artistului. Aceste lucrări de artă plastică, realizate în diferite perioade, surprind evoluția arhitecturală și socio-culturală a artei în diferite stiluri artistice, individuale, de-a lungul a aproximativ 150 de ani. Astfel, această arteră prezintă un exemplu de îmbinare a stilurilor arhitecturale: neoclasice franceze, neoromânești, modernism-art deco sau realist-socialist.

Peisajul bucureștean a fost surprins de-a lungul secolelor, în arte plastice, ca parte din

spațiu valah, exotic pentru unii artiști, romantic și lejer pentru alții. În secolul al XIX-lea, el devine interesant pentru călătorii străini și transformat în gravuri cu rol de suvenir sau mostră de călătorie, iar odată cu apariția picturii românești moderne, apar și compozițiile în ulei dedicate genului. Treptat, prin amplificarea interesului pentru genul peisajului se evidențiază obiectivele arhitecturale drept personaje centrale ale compozițiilor plastice. Este vorba de lucrări de artă plastică care ne dezvăluie peisaje dispărute din Piața Victoriei, Bulevardul Colței, Muzeul Simu, Strada Clemenței, Turnul Colței, Palatul Suțu, Piața I.C. Brătianu, Piața Sfântul Gheorghe, Bărăția sau Piața Unirii, lucrări semnate atât de artiști români cât și străini, printre care se numără Jean Al. Steriadi, Marius Bunescu, Dumitru Ghiață, Henri Visconte, Iosif Rosenbluth, Ileana Rădulescu. Alături de lucrări de grafică semnate de artiști străini precum: Luigi Mayer, Auguste Raffet, Michel Bouquet, Amadeo Preziosi, dar și români: Nicolae Vermont, Aurel Jiquidi, Alexandru Phoebus, Stavru Coțifide. ■

AFACEREA ANTIOH SION

(Urmare din p. 46)

Petițiile boierești l-au convins pe Kiseleff că anumite aspecte ale Regulamentului – cum ar fi abolirea scutnicilor și a poslușnicilor ori prevederile privind obligațiile de muncă țărănească – vor întâmpina o opoziție puternică în adunări. Pentru a depăși această opoziție, Kiseleff a sugerat ca Regulamentul să fie examinat și aprobat de Adunarea de revizuire a Țării Românești, înainte de convocarea adunării similare din Moldova. Președintele plenipotențiar a susținut că acest lucru ar „stabili un precedent care ar putea ajuta la reducerea obstacolelor și la diminuarea opoziției pe care guvernul ar putea s-o întâlnească

într-o provincie“, a cărei boierime era „mai numeroasă, mai susceptibilă de conspirații și mai dificil de controlat“. Pentru a asigura o majoritate favorabilă în adunări și adoptarea spontană a Regulamentelor, Kiseleff a mai propus acordarea de promovări, decorații și remunerații anumitor persoane.

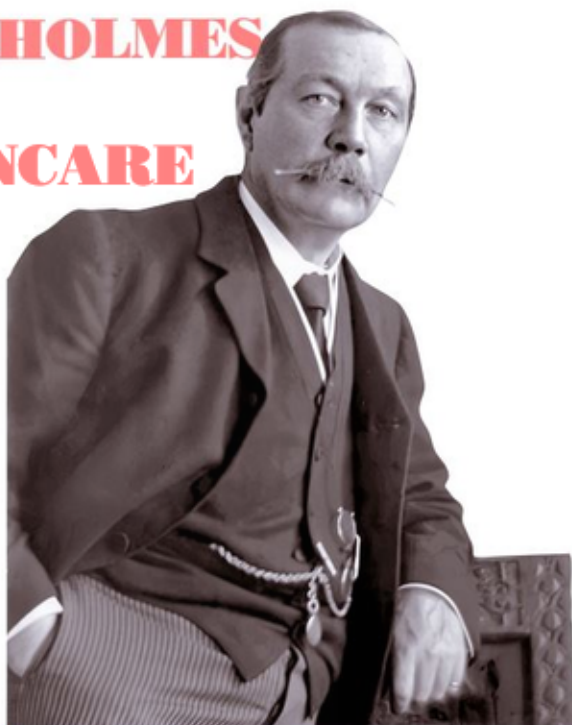
Nesselrode a aprobat aceste măsuri și a fost de acord cu argumentul lui Kiseleff cu privire la necesitatea includerii reprezentanților boierilor de clasa întâi și a doua, care în prezent nu ocupau nici o funcție, „pentru a da Divanurilor interimare caracterul unei adunări convocate în conformitate cu vechiul obicei“. Ca urmare, Adunarea de revizuire a Regulamentului Organic, con-

vocată la 10 martie 1831 pentru Țara Românească, era formată din 54 de membri, dintre care șase reprezentanți ai clerului, 38 de boieri de clasa întâi (cu ranguri de la ban la agă) și 10 boieri de clasa a doua. Deschiderea Adunării a fost precedată de formarea unor comisii speciale care să elaboreze recomandări și proiecte de lege privitoare la o serie de probleme sensibile: cuantumul despăgubirilor pentru desființarea sistemului scutnicilor, contribuția mănăstirilor și a terenurilor bisericesti la visteria țării, clasificarea tuturor locuitorilor principatului, formarea miliției naționale, răspunderea în gestionarea fondurilor publice și modul de fixare al impozitelor și al obligațiilor municipale. ■

PĂRINTELE LUI SHERLOCK HOLMES ȘI PROBLEME LEGATE DE MÂNCARE

THEO STĂNESCU-STANCIU

L-a creat pe, poate, cel mai faimos detectiv din lume. Dar și-a impus stilul special și în alte domenii: a semnat poezii, povestiri științifico-fantastice, articole de promovare a sporturilor. A fost un pasionat de mișcare, de călătorii, un spirit liber, cu o minte ascuțită, mereu iscoditoare. O parte dintre obiceiuri, dar și dintre probleme i le-a transmis și eroului său preferat, Sherlock Holmes, inclusiv reținerile... culinare.

● Un tată alcoolic ● Meniu spartan la iezuiți ● Drama uciderii eroului
● Orice mâncare este bună când îți este foame, niciuna când ești sătul
● Pasionat de sport ● Gustoasele mic-dejunuri scoțiene ● Contra consumului de alcool și de droguri

Arthur Ignatius s-a născut la Edinburgh, într-o familie irlandeză cu puternică ascendență catolică. Din păcate, calmul căminului a fost prea adesea scurtcircuitat de accesele de violență ale părintelui, un alcoolic incurabil. Astfel că cei nouă copii – șapte fete și doi băieți – au trecut prin experiențe destul de neplăcute, fiind nevoiți chiar să locuiască la rude sau prin internate.

Dar au reușit să facă față. Arthur, al treilea născut (22 mai 1859), a dovedit, încă de

la început, o rezistență aproape ieșită din comun. Primul contact cu școala nu a fost unul de bun augur. A fost trimis la doar nouă ani la un colegiu iezuit, la Stonyhurst, în Lancashire, unde a rămas doi ani. Un profesor, care îi antipatiza aproape pe toți nou-veniții, i-a făcut viața de-a dreptul un calvar, aplicându-i, zi după zi, pedepse peste pedepse, care au lăsat urme adânci atât asupra trupului firav al băiatului, cât și asupra spiritului.

Însă crudul tratament a avut și consecințe... faste. I-a întărit

atât voința, cât și răbdarea, și rezistența. Mulți dintre colegii de generație i-au cunoscut pumnii și s-au recunoscut învinși de rebelul cu spirit de haiduc, mereu pregătit să le ia apărarea celor slabi și neajutorați, care intrau în vizorul școlarilor mai mari.

La fel ca și metoda educativă sau materiile predate, nici hrana oferită de iezuiți tinerilor elevi nu s-a dovedit prea... atractivă. Micul dejun consta doar din pâine și un amestec de apă și lapte fierbinte. Pentru masa de prânz, în funcție de

zilele săptămânii, micuții primeau fie resturi de carne de la măcelarul orașului, fie pește (dar doar vinerea) și erau recompensați de două ori pe săptămână cu bu-dincă. La tradiționalul ceai de după-amiază, părinții iezuți nu ofereau decât o bucată de pâine micuță și destul de uscată, alăturată unui fel de bere. Cina reprezenta o repetare a meselor de dimineață: lapte diluat din belșug, un colț de pâine, uneori unt și cartofi.

Scriitor prolific – autor a numeroase lucrări, extrem de variate, de la poezie, la subiecte științifico-fantastice sau umoristice –, Conan Doyle a rămas, în mintea multora, ca părintele ciudatului detectiv Sherlock Holmes (a cărei primă apariție a avut loc în 1887, în *Un studiu în roșu*). În 1893, copleșit de dorința cititorilor de a obține din ce în ce mai multe aventuri ale simpaticului cuplu Holmes – doctor Watson, Arthur Conan Doyle a adoptat una dintre cele mai radicale soluții pe care un scriitor o poate decide vreodată: să-și omoare eroul. Într-o scrisoare, i-a povestit unui prieten apropiat cât de rău s-a simțit în acel moment. „Atât de mare era acea supra-doză consumată de Sherlock, încât parcă re trăiam unul dintre cele mai dureroase experiențe culinare, ca atunci când am mâncat cu prea mare poftă și într-o prea mare cantitate pate de ficat de găscă. Numai numele croului meu mi-a pro-

Arthur Conan Doyle la vârsta de 4 ani

vocat o asemenea stare de rău, care nu a dispărut multe zile“.

Ibișnuit de mic cu o dietă strictă, destul de săracă proteic și cu porții reduse, adultul Arthur se pare că nu a resimțit o prea mare pasiune pentru delicia culinare. Din contra, a avut mai mult de suferit atunci când ieșea din tipare și încerca feluri noi, mai mult sau mai puțin exotice. Un articol publicat într-o gazetă locală,

datată 5 martie 1907 (*The Leeds Mercury*), pomenea de o maladie aparte care l-a lovit pe scriitor, în urma consumului unei fripturi mult prea în sânge: otrăvirea cu ptomaină (o substanță toxică azotată, rezultată din putrefacția materiilor organice de origine animală).

Printre hârtiile găsite în reședința din Undershaw (în Surrey, construită special pentru familia Doyle, fiind gândită să răspundă cerințelor speciale pentru soția bolnavă, Louisa, născută, Hawkins, unde au locuit, împreună cu cei doi copii, între 1897 și 1907) s-a găsit și un chestionar completat la 29 octombrie

1899. Poate că era parte a unui foarte popular joc de familie de la sfârșitul veacului al XIX-lea sau poate că nu, nu se mai știe astăzi sigur de ce Conan Doyle l-ar fi completat. Rămâne însă negru pe alb că, pentru a răspunde la întrebarea care ar fi fost felul favorit de mâncare sau de băutură, cumpătatul Arthur ar fi răspuns sec: „Oricare e bun, când mi-e foame; niciunul, când sunt plin“.

Maladia care îi seca de puteri soția, tuberculoza (descoperită în vara anului 1893, după o revenire în Anglia dintr-o excursie în Elveția), necesita o dietă specială, mai puțin bogată în grăsimi, bazată pe fructe și cu un aport de minerale. Astfel că meniurile consumate în familie erau adaptate cerințelor sănătății Louisei.

Dar și pasiunii

Pasionat de schi

pentru sporturi a soțului. Căci Arthur Conan Doyle era un împătimit al mișcării și al sportului. Între 1899 și 1907 a făcut parte dintr-un cunoscut club de cricket. În 1901 îl găsim printre cei trei judecători ai primei competiții majore de bodybuilding, organizată de părintele acestei discipline sportive, Eugen Sandow, un apropiat al scriitorului. În amintirea adolescenței petrecute la internatul iezuit, adultului Doyle îi plăcea boxul, dovedindu-se un amator destul de talentat. În 1913, a devenit membru și al unui club al pasionaților de biliard. Iar în perioada petrecută în stațiunile elvețiene, menită a-i întări sănătatea soției, a devenit interesat și de schi, pe atunci un sport nu prea popular. Atât de mult i-a plăcut experiența, încât, ajuns acasă, a scris un articol pentru o gazetă locală, descriind-o și oferind astfel un imbold dezvoltării acestui sport.

Detectivul Holmes a preluat

În 1880, într-o expediție spre Arctica (al treilea din stânga)

foarte multe dintre pasiunile și caracteristicile definitorii ale autorului. Și printre ele, pe lângă cele centrate pe știință aplicată sau pe medicină, le putem identifica și pe cele alimentare.

Destul de rar apar referințe la pasiunile culinare ale cuplului Holmes – Watson, deoarece, după cum mărturisea doctorul Watson, „Sherlock Holmes, amicul meu, nu a luat micul dejun, întrucât una dintre ciudăteniile sale în momentele de maximă intensitate era abținerea de la mâncare și l-am văzut bazându-se pe forța lui de fier până când a leșinat de inaniție. «În prezent, nu-mi permit să cheltuiască energie și vigoare pentru digestie» – răspundea el în fața admonestrărilor doctorilor”.

Cel mai adesea îi întâlnim discutând cazuri la un mic-dejun destul de auster,

conținând doar pâine prăjită și cafea. Asta nu înseamnă însă că eroul, ca și scriitorul însuși nu cunoșteau sau nu apreciau specialitățile culinare tradiționale unei regiuni sau ale alteia. Iar aspectul acesta trebuie subliniat, deoarece era destul de rar ca un bărbat, în acea epocă, să dovedească cunoștințe gastronomice.

În *Aventura burlacului nobil* (parte a seriei *Aventurile lui Sherlock Holmes*, publicată inițial în aprilie 1892) descrie cu multe detalii: „micul dejun – 2 șilingi și 6 penny, cocktail, 1 șiling, masă de prânz, 2 șilingi și 6 penny, pahar de vin de Xeres, 8 penny”, făcând și observația conform căreia prețurile dovedeau că hotelul unde se consumaseră era unul dintre cele mai scumpe. Tot aici, Doyle prezintă o „cină rece epicureană”: „Sosi un asistent de cofetar, cu o cutie foarte mare și plată. O despachetă cu ajutorul unui tânăr pe care îl adusesese cu el și, îndată, spre marea mea uimire, pe umila noastră masă de mahon, fu întinsă o cină rece epicureană: o pereche de sitari,

Fotografie din 1893

un fazan, o plăcintă cu pateu de ficat și două sticle vechi și prăfuite – o cină pentru cinci persoane“.

Pentru a obține cele mai neobișnuite metode de otrăvire, Doyle a fost nevoit să se documenteze despre condimente și modul în care ele se pot adăuga unui preparat sau altuia. În *Stea de argint* (parte a seriei *Memoriile lui Sherlock Holmes*, publicată inițial în decembrie 1892), la cină s-a servit mâncare de berbec cu sos condimentat cu curry. Praful de opium a fost adăugat în acest fel de mâncare, deoarece nu i se putea simți gustul, altfel foarte ușor depistabil într-un preparat nepicant.

Gustoase, dar extrem de rare, sunt și mic-dejunurile scoțiene, introduse de personajul feminin constant prezent în locuința detectivului, pentru a-i asigura confortul și a întreține căminul, doamna Hudson. Căci, trebuie subliniat, delicatesele culinare prezentate de scriitor nu au ieșit niciodată din bucătăria doamnei Hudson, ci au fost pregătite de alți bucătari. Proprietăreasa are grijă, în special, să nu-și lase chiriașul fără cafea, nepreocupându-se prea mult de diversitatea sau abundența bucatelor pe masă. În puținele dați în care detectivul apare mort de foame, în povestirea *Tratatul naval* (publicată inițial în octombrie 1893, parte a seriei *Memoriile lui Sherlock Holmes*), doamna Hudson reacționează prompt, aducând, pe

lângă obișnuitele cești de ceai și de cafea, trei platouri, inițial acoperite (pentru a mări efectul surprizei, dar și pentru a le menține temperatura propice servirii). „Doamna Hudson s-a întrecut pe sine de data asta, zise Holmes, ridicând capacul unui platou pe care era o farfurie cu pui cu sos condimentat“.

Tipic britanic, după o asemenea apreciere, vine și un comentariu totodată ironic, cât și *fair*: „Gătește o gamă limitată de mâncare, dar, ca toate scoțiențele, are o idee sănătoasă despre micul dejun“. Căci micul dejun englezesc le datorează mult confrăților scoțieni. Aceștia, spre deosebire de englezi, galezi sau irlandezi, consideră că masa de dimineață trebuie să fie una extrem de consistentă.

Atunci când lucrează pentru clienții cu stare, cuplul Holmes – Watson se bucură de mic-dejunuri cu clasă. Obișnuitele fructe, terci de ovăz, șuncă rece și roșii, pâine prăjită, gemuri și

marmelade asortate, slănină, cârnați și ciuperci, ouă – în diverse forme: fierte, ochiuri sau omletă –, fie chiar unele feluri mai speciale pentru dimineața tipică europeană, precum: kippersi, rinichi prăjiți, sau kedgere (ingrediente: pește, gătit cu fulgi de ovăz, orez și ouă fierte, unt sau smântână, uneori stafide, aseasonat cu pătrunjel, sare, suc de lămâie și un praf de curry; se poate consuma fie cald, fie rece). Spre comparație, personajele din clasa de mijloc consumau mic-dejunuri mult mai... englezești: slănină, cârnați, alături de ouă ochiuri, cartofi prăjiți și roșii la grătar. Erau genurile de meniuri ce se regăseau într-una dintre cele mai populare cărți de bucate de la finele veacului al XIX-lea, *Fifty Breakfasts* (15 meniuri de mic dejun), scrisă de un fost colonel al armatei britanice din India, Arthur Robert Kenney-Herbert (1840–1916). Kenney-Herbert a fost, totodată, unul dintre susținătorii dietelor

bazate mai mult pe legume și lactate, dar și un mare pasionat de kedgere. A 14-a rețetă din carte a descris astfel acel fel de mâncare: „inițial, a fost un preparat de orez gătit cu unt și o mazăre indiană, numită *dal*, dar acum poate să fie compus din pește proaspăt, gătit la rece, fie din pește sărat, care a fost înmuiat, fie din cel fiert sau din cel prăjit“. Unele ingrediente indicate special de Kenney-Herbert – ouă fierte tari, șalotă și turmeric – erau menite

Cu familia

În anul morții, 1930,
cu fiul cel mare, Adrian

a-i oferi mâncării o „o frumoasă culoare galben deschis“.

Dacă masa de prânz era destul de des sărită, cinele, atunci când detectivul nu era prins pe teren, începeau fix la orele 7 seara și erau pregătite de doamna Hudson, după reguli simple: fasole verde și ceva carne. Uneori însă proprietărea sa îi mai oferea lui Sherlock și adevărate festine – cum se întâmplă în *Aventura rubinului albastru* (publicată inițial în ianuarie 1892, parte a seriei *Aventurele lui Sherlock Holmes*), unde îi gătește friptură de cocoș de munte, cel mai probabil la cup-tor, însoțită de budincă, după gusturile timpului. Când însă orele serii îl găseau fie pe picior de plecare, fie departe de casă, Sherlock își potolea foamea cu un sandwich cu carne rece de vită, dar nu uita niciodată să ia cu el și o sticlă de vin bun.

Dacă eroul său cel mai cunoscut nu era un mare gurmand, aprecia din plin și consuma la fel de mult tutun: țigări de foi,

țigarete și, mai ales, pipă. Ocazional, mai priza și tutun, pe care îl ținea la îndemână, într-o cutiuță specială. În epocă, fumatul, dar nu în exces, era privit nu numai ca un obicei plăcut, ci chiar cu efect terapeutic (pentru recuperarea pacienților după crize de astm, probleme cu bronhiile sau altele respiratorii).

Destul de des povestirile lui Conan Doyle oferă detalii legate fie de calitatea, fie de prețuri, fie de proveniență sau de modalitățile cele mai eficiente de păstrare a tutunului. În *Aventura*

lui Peter cel negru (publicată inițial în martie 1904, parte a seriei *Întoarcerea lui Sherlock Holmes*), ofițerii superiori de la bordul navei consumau coniac și whisky, alături de tutun tare, pe care îl păstrau în săculeți de piele de focă neprelucrată. În *Ochelarii de aur* (publicată inițial în iulie 1904, parte a seriei *Întoarcerea lui Sherlock Holmes*), unul dintre eroi, profesorul Coram, fuma foarte mult, dar numai țigări făcute la comandă la un anume Ioanides, în Alexandria. În *Aventura de la Abbey Grange* (publicată inițial în septembrie 1904, parte a seriei *Întoarcerea lui Sherlock Holmes*), Holmes recunoaște un gen anume de tutun de pipă: „un amestec Grosvenor, la 8 pence uncia“. Havanele – „trabucuri mai deosebite, importate de olandezi din coloniile lor din Indiile de Est“ – pomenite în *Pacientul rezident* (publicată inițial în august 1893, parte a seriei *Memoriile lui Sherlock Holmes*) de obicei sunt împachetate în paie

și sunt mai lungi și mai subțiri decât orice marcă cunoscută în epocă.

La cel puțin două capitole, Sherlock nu se aseamănă deloc cu autorul: consumul de droguri și cel de alcool. Pentru ceea ce Watson numea o mică slăbiciune a prietenului său, Conan Doyle este foarte ferm împotriva, atât pentru opium, cât și pentru cocaină. Asemenea personajului Watson, și Conan Doyle a făcut studii de medicină și a profesat puțin ca medic și oftalmolog și în nenumărate rânduri și-a exprimat scepticismul cu privire la motivul pentru care cineva ar dori să consume cocaină. Unul dintre apropiații scriitorului a declarat că l-ar fi auzit susținând: „Creierul poate, așa cum se susține, să fie trezit și excitat. [...] De ce ar trebui să riști pentru o simplă plăcere trecătoare pierderea puterilor mari cu care ai fost înzestrat?!“

Consumul de alcool a reprezentat un alt viciu dur criticat de scriitor. Cum părintele a fost un alcoolic incurabil, Doyle nu putea să treacă cu vederea prea ușor efectele nocive ale acestuia asupra comportamentului și cum putea el să-și afecteze sănătatea. Dar nu l-a lăsat, probabil, sufletul să nu îi ofere personajului său plăcerea de a degusta vinuri bune, cu predilecție cele franțuzești, pe care și el le aprecia, mai ales soiurile albe din Burgundia, Montrachet și Meursault. În povestiri mai sunt prezentate și alte soiuri faimoase, precum cel de Tokay și de Porto, dar eroii mai consumă și whisky cu un strop de apă gazoasă, brandy (cu scop medicinal) și, foarte rar, bere. ■

CIUDATE MEMORII ADRESATE REGELUI CAROL AL II-LEA

ALIN SPÂNU

Regele Carol al II-lea primea solicitări dintre cele mai diverse, pe care instituțiile statului trebuia să le documenteze: cine era semnatarul, cine persoana/instituția acuzată, corectitudinea cererii/denunțului etc. Între cererile/memoriile adresate regelui se află și unele pe care le putem numi... mai ciudate.

Destinatarul memoriilor

Un oarecare Iuliu Szilagy din Cehu Silvaniei, strada Gheorghe Pop de Băsești nr. 29, a trimis la 10 iulie 1934 un astfel de memoriu. Încă de la început, autorul explică ce l-a determinat să scrie: „După întâmplările, adică evenimentele, întâmplate în biserica comunei noastre în luna mai a.c., pe când Majestatea Voastră a binevoit a mă scoate și duce în biserică prin cei doi medici hipnotizori, cu care Dumnezeu și Majestatea Voastră știe de când mă turmentează și pe mine și pe părinții mei, probabil fiindcă eu nu am nevoie de medic hipnotizor de casă, pe când e vorba să stau cu cineva în față, îmi permit a declara următoarele:

După turmentarea asta care durează, deja, timp de 15 luni de zile, să nu mai amintesc cei 10 sau 15 ani de turmentare, ceea ce o imputam altora până la comunicările Majestății Voastre telefonice, a avea de scop de a mă zdrobi prin chinuri și terorizare ca să cer grație în genunchi tocmai de la Majestatea Voastră, care mi-a murdărit numele, soția, vasăzică viața mea conjugală...”

Continuarea textului e pe aceeași linie și are

o încheiere apoteotică: „Prin urmare, fără să dezvolt și caracterizez mai pe larg această chestie, numai în linii mari cunoscute prin mine, rog să binevoiască a dispune Majestatea Voastră să fim, în fine, scoși de sub chinurile hipnotizorilor și să mi se elibereze imediat pașaportul spre a putea părăsi pentru totdeauna țara asta săracă. Iar dacă Majestatea Voastră ar vrea să termine criminalitatea asta murdară pe cale cavalerescă, aș fi foarte fericit să stau în față cu sabia în mână cu dl dr Alexandru Vaida-Voevod, medicul, cu dl Iuliu Maniu sau cel mai bucuros cu Majestatea Voastră, ceea ce cred că, întrucât Majestatea Voastră n-ar mai face parte din familia Hohenzollern, n-ar fi imposibil. Sabie scriam, fiindcă glonțul poate să vie și din dos sau dintr-o tufă. Sperând cu siguranță o rezolvare imediată, cu atât mai mult că printr-o injecție s-ar fi putut convinge de orice, semnez”.

Fiind vorba de amenințări la adresa regelui, structurile de siguranță națională s-au activat imediat și au început cercetările privind semnatarul epistolei. Memoriul este trimis de la Casa Regală la Direcția Generală a Poliției, care

Cehu Silvaniei, imagine din perioada interbelică

însărcinează Inspectoratul Regional de Poliție Cluj cu rezolvarea rapidă a cazului. O lună mai târziu, la 13 august 1934, Inspectoratul Regional de Poliție Cluj răspunde: „Scrisoarea adresată M.S. regelui e opera unui halucinat, întrucât autorul ei, Iuliu Szilagy din Cehu Silvaniei, după cum rezultă din cercetările noastre, este un exaltat iresponsabil. [...] Nu poate ocupa niciun serviciu din cauza aberației sale mintale. Maniac religios, fost reformat după părinți, a trecut la catolicism, apoi la ortodocși, iar acum se afirmă ca propovăduitor al budismului modern“.

Paznicul de pădure Alexandru Baica din comuna Someșul Rece, județul Cluj, s-a adresat suveranului, la începutul anului 1935, cu o solicitare de audiență, subiectul fiind... comoara lui Darie. Cine era Darie? Un haiduc pe nume Darie Pomohaci (născut în Marginea, Suceava), care a acționat la cumpăna secolelor XVIII – XIX în Bucovina, Transilvania și Moldova, ar fi ascuns o parte din prada jefuită până să fie capturat. Cert este că, după prinderea haiducului (1807) și spânzurarea sa (1808), multă lume a căutat comoara pe care ar fi ascuns-o, dar rezultatele s-au lăsat așteptate. Unele surse indică ascunzătoarea pe lângă Solca, locul Pietrele Muierilor, altele în locul Priluca lui Arsenie, zona Măgura Mare. Insistența petiționarului a impus o anchetă, preluată de Legiunea de Jandarmi Cluj, care a delegat cu cercetările pe locotenentul Dumitru Cristea, șeful Sectorului de

Jandarmi Huedin. Baica este chemat la primărie pentru discuții, însă el insistă să discute cu regele. El afirma: „Am fost în ea în vis, dar tot în ea și acolo am văzut pe regina lui Darie cu 64 de fete, toate de aur, și 12 împărați, toți stând la masă cu scrisori pe masă și o ordonanță ținându-i o sabie pe talger; mai erau 364 de butoaie, toate de aur, cu diamante și pietre scumpe, ceea ce mi-a spus un bătrân alb și doi ogari de aur și doi lei de argint și o cameră plină de tacâmuri de aur. Altceva nu știu decât atât. Mai am de spus că eu am fost în mai multe nopți până am văzut și numărat tot. [...] În fiecare seară mă duc și acum în comoară în vis și mă conduce un bătrân alb, cam de 80 de ani, și unde văd un fel de veltărițe îmbrăcate în alb“.

Martorul Aurel Stănescu, student, tot din Someșul Rece, a descifrat într-o oarecare măsură comportamentul consăteanului său: „Pe Baica Alexandru îl cunosc ca o persoană liniștită, pașnică, care de vreo patru ani are halucinații. Toate acestea provin din tentațiile lui pentru a cunoaște tainele hipnotismului. Acum vreo patru ani, venind un așa-zis profesor, care cu ajutorul mediilor sale căuta comori, Baica Alexandru, tentat de cele văzute, după plecarea profesorului, a încercat și el să-l imite“. A început să promoveze căutarea de comori cu ajutorul hipnozei și a obținut diferite sume de la creduli. Săpăturile nu au descoperit decât obiecte vechi și inutile, astfel că a rămas fără aderenți, dar și fără bani.

Alexandru Vaida-Voevod (stânga) și Iuliu Maniu

Legiunea de Jandarmi a finalizat raportul cercetării la începutul lunii februarie 1935, l-a înaintat către Inspectoratul Regional de Poliție Cluj, care l-a direcționat către București. În esență, Baica a luat de bune discuțiile care se purtau în sat despre comoara lui Darie, care s-ar fi aflat în zonă, apoi a devenit vizionar, „apărându-i aproape în fiecare seară regina lui Darie, fete de aur, butoaie de aur pline de diamante etc.” Concluzia celor care au analizat cazul era una logică: „Baica Alexandru nu este normal și afirmațiile sale sunt pure închipuiri halucinoase”.

Din Brăila s-a adresat regelui, la 17 iulie 1936, Nathan Bercovici (n. 1907), motivul fiind că se simțea marginalizat, discriminat și persecutat. Recunoaște că în timpul școlii a fost „de multe ori imprudent față de colegi și unii dintre profesori”, iar aceștia au reacționat transformându-l în „obiectul de râs și ceartă”. A fost dezmoștenit de familie, nu este angajat și nici plătit în raport cu studiile absolvite, iar în societate „eram brusc, maltrat și împroșcat cu tot soiul de calomnii”. Solicitarea sa viza „îertarea și mila Tronului pentru a fi absolvit de vina ce planează asupra-mi și a fi reabilitat”, plus repunerea în drepturi. Vina – în opinia sa –, era înscenarea unui proces „în care sunt vizat sub alt nume” (sic!).

De data aceasta răspunsul în caz vine în septembrie 1936, de la dr. A. Popa, șef Serviciul I Clinic din Institutul de Boli Mintale, Nervoase și Endocrinologice: „Am onoare a vă comunica că, examinând pe pacientul Nathan Bercovici, am constatat că d-sa suferă de alienație mintală sub forma unui delir cronic de persecuție (paranoia) și

că este cazul să rămână internat în serviciul nostru”.

Din altă parte a țării, Cernăuți, la 4 iunie 1936, vine o informație-bombă pentru suveran: „Raportez respectuos a doua oară și dublu că, predând Diviziei 8 pentru Majestatea Voastră 124 puncte asupra unei foarte periculoase înalte trădări spre împărțirea României, am constatat că Divizia 8 însăși este spionată”. Informația a fost însoțită de o carte de vizită cu antetul „Partidul Regal Științific, Reinhold Engel, informator al Siguranței, Cuciurul Mare, 88 u.” Deci, avem o informație despre un posibil act de spionaj militar, un partid de care nu a auzit nimeni și un nume.... necunoscut. De data aceasta intră pe fir Serviciul Secret de Informații care, după o lună, deslușește acest caz atipic. În primul rând, cartea de vizită aparținea doctorului Helios Kobilanschi din Cernăuți, care a plătit tipărirea acesteia și a trecut numele lui Reinhold Engel. Tot acesta a inițiat și Partidul Regal Științific, în care mai activau încă... doi membri. Despre doctor, Serviciul Secret a constatat că „a fost internat în mai multe rânduri în Spitalul de boli nervoase, unde se găsește și în prezent”.

Al doilea membru al Partidului era Gerhard Negrus, licențiat în Drept, domiciliat în strada Mareșal Foch nr. 22 și caracterizat astfel: „E un om anormal atât ca construcție corporală, cât și în ce privește inteligența. Armean de origine, în vârstă de 39 de ani, avocat fără clientelă și care trăiește în mare mizerie din cauză că nimeni nu se încumetă să-i încredințeze vreo chestiune juridică”. Ultimul membru al acestui trio fabulos era Reinhold Engel, 33 ani, de meserie cizmar, „de asemeni anormal, fiind scund și cocoșat, care în lipsă de lucru face diferite denunțuri, dând loc la cercetări care dau rezultate negative”. Cele 124 de puncte privind un posibil caz de spionaj militar fuseseră trimise la toate autoritățile locale, civile și militare, înainte de a fi expediate regelui. Așadar, un medic puțin nebun, un avocat fără clientelă și un cizmar cocoșat „specialist” în denunțuri au pus pe jar autoritățile, Casa Regală și Serviciul Secret...

În concluzie, o parte a resurselor statului au fost irosite pe anchete, cercetări și verificări, ca să stabilească că unele dintre cererile, memoriile și denunțurile trimise către regele Carol al II-lea fuseseră expediate de persoane cu probleme psihice, unele ereditare, altele dobândite în timp, dar toate aflate în evidențele medicale. ■

AL 49-LEA CONGRES INTERNATIONAL DE ISTORIE MILITARĂ

Desfășurată în Capitala Portugaliei, în zilele de 1 – 6 septembrie, cu participarea a peste 180 de reprezentanți din 35 de țări, importanta reuniune a coincis cu cea de-a 50-a aniversare a „Revoluției geroase” din 25 aprilie 1974, ce a pus capăt regimului autoritar al „Statului nou” care a dominat viața politică internă a acestei țări din 1926, acțiune în care forțele militare au jucat un rol decisiv în instaurarea democrației.

Tema centrală aleasă de organizatori – „Rolul militarilor în tranzițiile politice: din secolul al XVIII-lea până în zilele noastre” – a fost discutată în peste 70 de comunicări științifice, cu multe elemente de noutate, de la surse de informare până la abordări teoretice curajoase, unele dintre ele de o acută actualitate. Intervențiile factorului armat în diverse momente de criză și de etape istorice pentru preluarea puterii, fie prin lovituri de stat sau revoluții militare (cu sau fără sprijin străin, de la planificare, organizare, execuție), au produs schimbări – unele radicale – în evoluția propriu-zisă a statelor, ca și în raporturile internaționale. „Cazul Portugaliei, în ceea ce privește revoluția din aprilie 1974 – a subliniat generalul João Vieira Borges, președintele Comisiei Portugheze de Istorie Militară –, este un exemplu excelent de tranziție politică pașnică între militari și cetățenii aleși de popor în alegeri libere și corecte”.

Printre alte subiecte analizate, reținem și pe acela referitor la „Rolul organizațiilor internaționale în procesele de tranziție de la un regim militar la unul civil”.

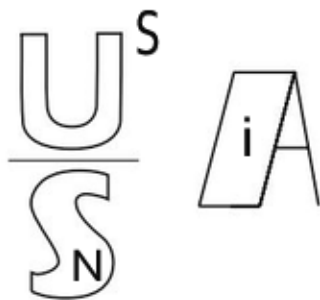
România a fost o prezență activă, atât numeric, cât și ca intervenții. Au fost susținute trei comunicări (dr Carmen Rîjnoveanu, „Rolul armatei în trecerea de la domnitorul român la principele străin. Lovitura de stat din 11 februarie 1866”; dr Daniela Șișcanu, „Tranziția Basarabiei de la parte a Imperiului Rus la independența națională. Rolul armatei române în procesul unirii cu România în 1918”; dr Ion Rîșnoveanu, „Rolul militarilor în aducerea pe tron a viitorului rege Carol II în 1930”). Reprezentanții Arhivelor Militare Române, comandor Marius Croitoru și colonel dr Marius Olteanu, au luat parte la ședința anuală a Comitetului Arhivelor Militare, alături de subsemnatul (în calitate de cofondator în 1990). Ca membru (ales din 1990) al Comitetului de Bibliografie al Comisiei Internaționale de Istorie Militară Comparată, am participat și la lucrările acestui organism, iar dr Carmen Rîjnoveanu, director al I.S.P.A.I.M., membru al Biroului C.I.H.M.C. (din 2015), a contribuit la activitatea de promovare a proiectelor românești și de organizare a viitoarelor acțiuni ale Comisiei.

O parte a delegației române

Dumitru PREDA

ȚINUT ÎN NORD-ESTUL EGIPTULUI
(Biverb: 9, 5)

Gheorghe BRAȘOVEANU

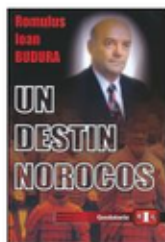
Soluția rebusului **ROMÂNIA ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL**, din nr. 10/2024

FERDINAND – AVERESCU – M – LEVA
– MARZA – K – OGO – DRIC – EVLAVIE
– MK – NIUL – UMANE – HOTIN – I – IN
– ALIN – BARCS – Y – EABA – UEE – NAI
– OTOMAN

Soluția jocului **ARHEOLOGICĂ**, din nr. 10/2024

DESCOPERĂ UN TEZAUZ DE AUR
(DES–C/O–PE–R/AU–N–TE/Z–AU–R/
DE–AU–R)

PENTRU BIBLIOTECA DUMNEAVOASTRĂ

● **Romulus Ioan Budura – UN DESTIN NOROCOS. MEMORII**

Editura Top Form, București, 2024, 351 pp.

● **Petre Otu – MAREȘALUL CONSTANTIN PREZAN: VOCAȚIA DATORIEI. EDIȚIA A II-A, REVĂZUTĂ ȘI ADĂUGITĂ**

Editura Militară, București, 2024, 576 pp.

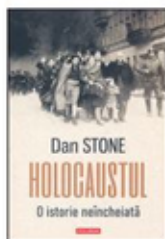
● **TATAR BUNAR 1924: DOCUMENTE** (Ediție de Ion Giurcă, Liviu Corciu)

Editura Militară, București, 2024, 319 pp.

● **Ion Alexandru Mizgan – OFENSIVA UNIATISMULUI ÎN ȚARA NĂSĂDULUI ÎN SECOLUL AL XVIII-LEA. MARTIRIUL LUI TÂNASE TODORAN. EDIȚIA A II-A, ADĂUGITĂ** (Volum tipărit cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Andrei, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului și Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului. Prefață de BENEDICT Bistrițeanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului)

Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2024, 144 pp.

● **Dan Stone – HOLOCAUSTUL: O ISTORIE NEÎNCHETATĂ** (Traducere din limba engleză de Florin Lobonț și Laura Gheorghiu)

Editura Polirom, Iași, 2024, 335 pp.

● **Petru Galiș, Gheorghe Perneșiu – VERONICA DIN SĂLAJ. EDIȚIA A III-A, ADĂUGITĂ ȘI REVIZUITĂ**

Editura Caiete Silvane, Zalău, 2023, 169 pp.

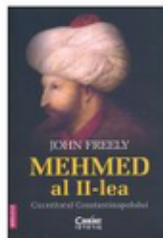
● **Claudia-Florentina Dobre – HISTORIA Y MEMORIA EN RUMANIA POSTCOMUNISTA** (Traducere în limba spaniolă de Miguel Angel Gomez Mendoza)

Editorial Aula de Humanidades, Bogota, 2024, 226 pp.

● **Martina Winkelhofer – VIAȚA DE ZI CU ZI A ÎMPĂRĂTULUI FRANZ JOSEPH ȘI CURTEA SA IMPERIALĂ** (Cuvânt-înainte de Mihai-Răzvan Ungureanu. Traducere din limba germană de Alex Bärnthaler-Nebejea)

Editura Polirom, Iași, 2024, 253 pp.

● **John Freely – MEHMED AL II-LEA, CUCERITORUL CONSTANTINOPOLULUI. EDIȚIA A II-A** (Traducere din limba engleză de Claudia Roxana Olteanu; Prefață de Călin Felezeu)

Editura Corint, București, 2024, 412 pp.

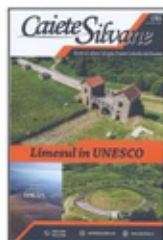

● **PERIPLU PRIN MUZEU** (Muzeul Secuiesc al Ciucului)

Editura Csikszereda, Miercurea-Ciuc, 2004, 12 pp.

● **DOCUMENT. BULETINUL ARHIVELOR MILITARE** Anul XXVII, nr. 1(103)/2024, 64 pp.

● **CAIETE SILVANE** (Revistă de cultură, sub egida Uniunii Scriitorilor din România)

Anul XX, Nr. 9 (236), septembrie 2024, 52 pp.

„RĂZBOIUL EMU“

2 noiembrie 1932. În pustele Australiei de Vest, aproape de orașul Campion, are loc prima bătălie. Soldații australieni pregătesc o ambuscadă. Din cauza ploii, operațiunea militară a întârziat câteva săptămâni, iar adversarii s-au împrăștiat. Acum însă, vrăjmașii s-au regrupat și au început înaintarea. Maiorul comandant așteaptă să ajungă în raza mitralierelor. În curând, zărește adversarul: un stol de păsări emu.

*Vrăjmașii regrupați
nu au putut fi răpuși...*

Emu este o specie de pasăre care nu poate zbura, specifică Australiei, asemănătoare cu struțul. Pentru fermierii australieni, reprezenta un adevărat pericol. Înalte de aproape 2 m, cu gheare lungi de 15 cm, terenurile agricole sunt un mediu ideal pentru ele. Păsările emu migrează în grup, uneori cu sutele în același stol. Sunt atât de masive, încât dăărămă pur și simplu gardurile fermierilor, dar au și picioarele suficient de puternice, încât pot să sară peste ele. Consumă cât mai mult cu putință, iar ceea ce nu mănâncă distrug și îngroapă cu picioarele.

În perioada interbelică, Guvernul australian a colonizat mulți veterani din Primul Război Mondial în pustele Australiei de Vest. Recoltele erau însă slabe, solul fiind sărac, subvențiile promise de stat nefiind plătite și terenurile fiind atacate de păsări emu. Cu experiența de pe front, acești fermieri s-au gândit la o soluție ostășească: să alunge păsările emu cu mitraliere.

Sir George Pearce, ministrul Apărării și senator din partea Australiei de Vest, a fost de acord. Au fost trimiși trei artileriști: maiorul Gwynydd Meredith, comandantul misiunii, sergentul S. McMurray și tunarul J. O'Halloran, cu două mitraliere și 10.000 de gloanțe. Sir George Pearce era atât de încrezător, încât a trimis și o echipă de filmare și a cerut soldaților să aducă 100 de piei de emu, pentru a face pălării pentru cavaleriști.

Fermierii i-au primit pe soldați cu aclamații și au colaborat îndeaproape. În după-amiaza zilei de 2 noiembrie, au dirijat cu mașinile un stol de păsări în capcana soldaților. Când s-a deschis focul însă, păsările s-au împrăștiat și au fugit, scăpând din ambuscadă.

Maiorul Meredith a avut puțin succes în următoarele zile. A pus mitralierele pe mașinile fermierilor, dar fără succes. La 6 noiembrie, a surprins un stol de 1.000 de emu lângă un lac, însă mitralierele s-au blocat după câteva focuri, permițându-le să scape. Animale inteligente, fiecare stol avea câte un individ (poreclit în presă, cu umor, „spion“ sau „ofițer“) care stătea de strajă. Militarii au tras 2.500 de gloanțe, dar au ucis doar între 50 și 500. Maiorul Meredith a declarat ulterior: „Dacă am avea o divizie în armată care ar putea rezista la gloanțe la fel de bine ca păsările astea, am putea învinge orice armată din lume [...] Înfruntă mitralierele cu invulnerabilitatea tancurilor.“

„Liniște pe frontul din Campion“ anunța ziarul *The Daily News* la 9 noiembrie, la o zi după ce au fost retrași militarii. „Nu a fost semnat niciun tratat de pace, iar păsările emu au rămas în posesia teritoriilor aflate în dispută. [...] Comandantul emu păstrează tăcerea referitor la planurile sale de viitor“.

*... nici după ce au fost montate
pe mașini*

... cu focul mitralierelor...

La o săptămână distanță, a urmat o altă intervenție militară, comandată tot de maiorul Meredith și tot cu puține rezultate. Umilit de presă și în Parlament, Sir George Pearce a încheiat operațiunea. „Războiul Emu“, cum a fost numit în ziare, a fost oficial o „victorie“, însă păsările și-au continuat atacurile. În 1943, văzând că nu se mai pot baza pe ajutorul militarilor, fermierii din Australia de Vest au înaintat o petiție: dacă Guvernul ar putea să bombardeze păsările cu avioane. Cererea a fost refuzată.

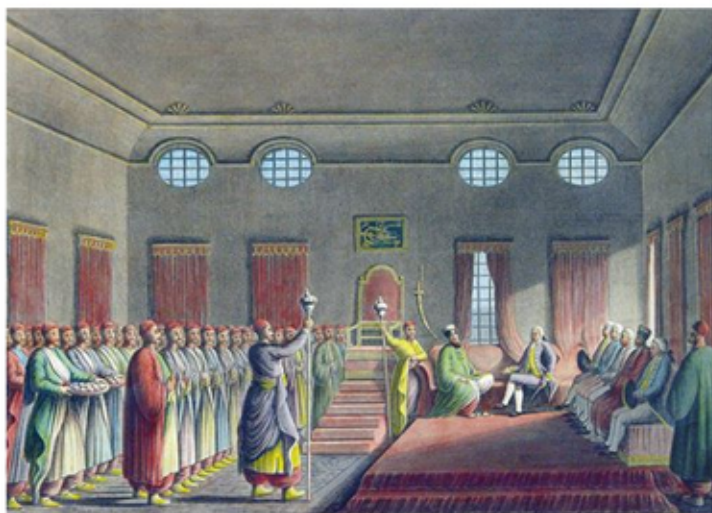
A. O.

Pentru a înțelege mai bine cum și de ce s-a produs în secolul al XIX-lea, mai ales de la jumătatea lui, schimbarea de orientare în politica externă a Principatelor, este nevoie să ne întoarcem o clipă la veacul al XVIII-lea (Magazin istoric, nr. 4 – 12/2023; 1 – 10/2024).

SCOLI DE GÂNDIRE ÎN POLITICA EXTERNĂ A ROMÂNIEI

Dr. MIHAIL E. IONESCU

Perioada fanariotă sau încălcarea brutală de către Poartă a „compromisului imperial”. Cea mai gravă deteriorare a statutului statalității românești, aproape echivalentă cu anularea paradigmei „închinării”, a avut loc în perioada fanariotă, care a urmat unui efort conjugat românesc în anii 1711 – 1716 (al domnilor

*Domnul Alexandru Moruzi primește
în palatul de la Curtea Nouă un ambasador englez*

D. Cantemir și C. Brâncoveanu) de a schimba soluția seculară a „dilemei de securitate” și a asuma una nouă, cu obiective corespunzătoare (inițial, ca în proiectul cantemirian/dacic, domnie pământească ereditară și independența țării). Aflată în declin, Poarta nu a îndrăznit să abandoneze total „compromisul imperial” încheiat cu două secole în urmă cu românii, ci a recurs la știrbirea lui fără precedent, apropiind primejdios statalitatea băștinașă de statutul de pașalâc al imperiului. Cuplată cu preeminența capitalului grecesc la Istanbul, decizia de instalare a domniilor grecilor din Fanar pe tronurile Basarabilor și Mușatinilor a fost soluția de avarie a Porții pentru a evita pierderea acestui buffer („perete” sau zid, în limbajul cronicarilor) strategic față de amenințarea din Nord (imperiile rus și austriac) și a și-l subordona integral.

Decizia istorică a Porții a presupus schimbări esențiale ale „închinării”, anume înlocuirea alegerii domniilor pământene cu numirea pe tron a unor etnici străini, chiar dacă aceștia erau creștini, recunoscând deci statutul de țări separate de Imperiul Otoman propriu-zis. Aceasta era principala deosebire evidentă de statutul de veritabil pašalâc, alături de interdicția plantării de însemne islamice religioase, colonizări etc. pe teritoriul românesc. De aceea, de acum, principala revendicare a elitei naționale devine reinstalarea domniilor pământene, așadar revenirea la condițiile inițiale ale „închinării”, capitulațiile devenind argumentul legal suprem avansat în Europa pentru implementarea acestui obiectiv. Logica elitei pământene a fost fără cusur: în condițiile internaționale ale epocii, marcate atât de extensia ideilor iluministe în Europa, cât și de acutizarea „chestiunii orientale”, războaiele împotriva Imperiului Otoman purtate de Austria și Rusia fiind tot mai frecvente, așadar Poarta era tot mai amenințată. Revenirea la „închinarea” tradițională și restaurarea esenței „capitulațiilor” era favorabilă și Porții, mai ales prin rolul strategic de *buffer* în fața avansului austriac și rusesc către Istanbul. Regimul turco-fanariot s-a menținut însă, în dauna evoluției spre modernitate a statalității românești mai bine de un secol.

Poarta nu s-a limitat doar la aceste încălcări, procedând și la desființarea armatei românești – fiind menținută doar o gardă domnească, alcătuită din mercenari de origine străină –, iar intermediarul între conducerea

Jean-Louis Carra

imperiului (sultan și mare vizir, cu precădere) și statele române au devenit grecii fanarioti din Istanbul, instalați pe tron cu protocolul domnesc tradițional, ale căror rude apropiate, bunuri și interese personale și de grup se aflau pe țărmul Bosforului. Viața acestor așa-numiți domni nu era defel ușoară. J. Carra, institutor în familia unuia dintre domnii fanarioti, scria în anii '70 ai secolului XVIII: „Toți acești despoți ai Moldovei și Valahiei au toată averea lor – bani, bijuterii, veșminte, mobilier – permanent împachetate în cufere, din nevoia de a fi pregătiți în orice moment de plecare, pentru că se tem că pot fi înlăturați prin forță ori închiși sau asasinați”. O listă a celor asasinați de otomani – Grigore Callimachi (1769), Grigore III Ghica (1777), Nicolae Mavrogheni (1790), Constantin Hangerli (1799), Alexandru Ipsilanti (1807), Scarlat Callimachi (1821)) – sau care au reușit să scape gâdelui prin

fugă – Alexandru Mavrocordat (1787), Ioan Caragea (1818) și Mihai Suțu (1821) – dă măsura decăderii instituției domniei, care la începuturi era simbolul „compromisului imperial” al „închinării” față de sultan.

În istoriografia românească, perioada fanariotă este evaluată în alb/negru – fără a lipsi bineînțeles nuanțele în fiecare tabără –, asadar una pozitivă, facilitând o evoluție favorabilă pe drumul europenizării statalității și modernizării social-politice, cu diverse variante, și cea de definire a ei ca o „ocupatie grecească” (în alte evaluări: „regim turco-fanariot”, „conducere oligarhică fanariotă”), cu toate neajunsurile și inconvenientele grave evidente istoric. Această perspectivă contradictorie continuă și azi, tabăra „negru”, cu nuanțele sale, îmbrățișând teza că această epocă este la originea blocării demarajului renașterii naționale cu câteva zeci de ani și întârzierii construcției României moderne. Mă mărginesc aici să remarc faptul că una dintre variantele „albe” încearcă să explice inconvenientele „negru” ale perioadei printr-un declin natural al statalității românești, intervenit încă din vremea lui Matei Basarab și Vasile Lupu (jumătatea secolului XVII), recunoscând totuși că regimul fanariot vreme de un veac a orientalizat accelerat societatea românească. Mai mult, acest declin, afirmat, dar nu demonstrat, a generat consecințe prelungite până în secolul XX, fiind la originea decalajelor în modernizarea țării, „lanțurile Țarigradului” și „litterele chirilice” servind politici civilizaționale ce purtau pecetea intereselor din Fanar. Agenții acestor politici au fost numiți „neofanarioti”

(Eugen Lovinescu), fiind greci sau nu, cu înalte dregătorii în stat și stăpânind puternice rețele de influență. La generarea acestor tușe „negre” în evaluarea istorică a contribuit și opoziția clerului grecesc al Patriarhiei Ecumenice, atașat dosarului „mănăstirilor închinat” din România, la reformele sociale (împroprietărirea țăranilor cu pământ, „naționalizarea” bisericicii etc.) demarate de Al.I. Cuza în 1860, inclusiv prin apel la sprijinul unor mari puteri interesate.

Încălcarea flagrantă a prevederii principale a „compromisului imperial”, anume alegerea domnilor pământeni de elita țării și doar confirmarea lor de sultan, este acum o trăsătură esențială a amestecului brutal al Porții. Motivul invocat nu a fost declinul Porții și teama față de înaintarea geopolitică a Rusiei și Austriei, ci „hainia” lui Dimitrie Cantemir și tratatul acestuia cu Rusia (1711), precum și atitudinea duplicitară a lui Constantin Brâncoveanu în acele împrejurări, care evidențiau concret, inclusiv pe câmpul de luptă, abandonarea „închinării” de către români.

Numirea fanarioților ca domni la București și Iași nu era un act imperial întâmplător sau impus ad-hoc de hainirea celor doi domni de la Iași și București. Pe de o parte, la începutul secolului XVIII la Istanbul se petrecuse o schimbare economico-financiară esențială, anume capitalul grecesc câștigase bătălia pentru întâietate în imperiu în competiția cu cel deținut de evrei și armeni, așa cum arată studii recente, influența bancherilor din Fanar asupra politicii Porții sporind

Grigore III Ghica,
executat pentru că
s-a opus cedării Bucovinei
în 1775, către austrieci

considerabil. Pe de altă parte, metisarea elitei pământene din Principate cu elemente grecești era deja un fenomen vechi de aproape un secol și desfășurat sistematic, ajungând în această epocă la paroxism. Cercetări recente au arătat că afluxul elementului grec în Principate datează din secolul precedent, pe temeiul bogățiilor de aici zălogite mănăstirilor „închinat” așezămintelor religioase străine (circa un sfert din întreaga suprafață arabă a țării), dar mai

ales pe cel al împrumuturilor bănești date doritorilor de tron românesc, care nu erau deloc puțini. Magistratura supremă a țării ajunsese obiect de licitație în capitala imperiului. Un studiu recent și foarte documentat al acestui fenomen, semnat de Constantin Iordachi, începe analiza lui pe durata a două secole și jumătate printr-o relatare din *Letopisețul Cantacuzinesc*, o istorie a Munteniei de la 1290 până la 1690, scrisă în secolul XVIII: „În 1611 un grup de boieri munteni conduși de marele stolnic Bărcan din Merișani a pus la cale asasinarea domnitorului Radu Mihnea (1586 – 1626). Atacul a fost intenționat ca răzbunare pentru faptul că Radu Mihnea «s-a înconjurat de numeroși greci din Istanbul și Rumelia», după cum relatează un cronicar local. Complotul a fost descoperit în curând de Radu Mihnea, care l-a decapitat pe Bărcan împreună cu alți opt mari boieri. Acest episod dramatic – primul exemplu din istoria Principatelor când «s-a vărsat sânge din cauza grecilor» (conform istoricului A.D.

Fuga domnului Mavrogheni, în 1789,
la apropierea austriecilor de București

Cartierul Fanar, la sfârșitul secolului XIX

Xenopol) – a marcat izbucnirea «chestiunii grecești» în Moldova și Țara Românească, cum a numit-o școala istoriografică romantică».

A fost acest fenomen de „colonizare” a elitei băștinașe declanșat premeditat și utilizat de Poartă pentru a goli treptat de conținut „compromisul imperial” și a stăpâni politica Principatelor? Este cu siguranță o perspectivă, pe care studii viitoare o vor confirma sau nu. Până atunci însă, rămâne realitatea istorică, probată de documente de epocă, potrivit căreia marile familii boierești din Muntenia și Moldova au fost asediate de pretendenți la căsătorie dintre grecii suitelor domnești venite din Fanar, astfel grăbindu-se „împământenirea” necesară în perioada pre-fanariotă și acumularea de funcții și bogății în timpul domniilor fanarioti. Iar alegerea fiecărui domn presupunea mari cheltuieli (daruri la puternicii zilei de pe Bosfor), iar sumele necesare nu puteau fi împrumutate decât pe piața financiară de aici. Este una dintre explicațiile care poate da seama, prin comparație ilustrativă, de numărul mare de domni perindați în Principa-

te pe durata „compromisului imperial”. Astfel, în Moldova, între 1359 și 1711, adică într-un interval de 352 de ani, au fost 89 de domni – adică o medie de patru ani –, iar între 1711 și 1821 (perioada fanariotă), adică 96 de ani, au fost 36 de fanarioti, o medie de 2,5 ani. În Țara Românească, între 1310 și 1716 au fost 86 de domni (medie de 4,7 ani), iar între 1716 și 1821, au fost 39 înscăunați în 95 de ani (medie de 2,4 ani). Statistica

**Dilema de securitate în secolul XIX:
de la abandonarea „închinării”
la „preeminența «pământenilor»”**

sprijină chiar un răspuns la întrebarea dacă „grecizarea” elitei a fost programată în strânsă legătură cu abandonarea „închinării” către Poartă în epoca fanariotă. Ceea ce înseamnă nu atât instabilitate politică, cât competiție financiară acerbă, totul răsfrânt asupra economiei Principatelor, de unde noua clasă extractivă a boierimii „nepământene” preleva venituri uriașe, transferate Istanbulului sau însușite personal.

Deopotrivă, este de semnalat că numărul domnilor uciși de

otomani în perioada fanariotă nu poate fi comparat cu perioada anterioară, ceea ce este grăitor pentru declinul imperial, dar și pentru poziția crescând ostilă față de imperiu a elitei grecești din imperiu și consolidarea unei orientări politic-strategice, anume a renașterii Imperiului Bizantin („Megali idea”, „Marea idee”).

Din momentul instalării domniilor fanariote rezistența națională față de întorsătura luată de „închinare” este sintetizată în cuvântul omniprezent în memoriile și revendicările făcute către conferințele internaționale, anume „pământean”, care încheie în semnificațiile legitimității frecvenței utilizării lui politice în epocă atât etnia, cât și vechimea în conducerea țării și gestionarea viitorului ei. Rezistența față de oligarhia străină înscăunată la vârful țării a început imediat. În diverse forme – de la comploturi împotriva domnilor străini

la apeluri către monarhiile creștine, conceptul de Europa fiind crescând internalizat de elita băștinașă, de la conspirații și revolte violente la veritabile mișcări politice (precum cea condusă în 1778 de Manolache Bogdan sau Ioniță Cuza, în Moldova, reprimată crunt, și de frații Ștefan și Barbu Văcărescu și de Constantin Dudesco în Țara Românească) sau în efortul de păstrare și consolidare a propriei identități prin dezvoltarea unei literaturi naționale, unde se distinge Ienăchiță Văcărescu –

Reprezentare alegorică a „Marii idei”

revolta „pământenilor” era un semn că elita națională a simțit cu acuitate primejdia, tradusă în „grecizare”, egală „turcirii”, invocată în scrisoarea boierilor munteni din 1599 (*Magazin istoric*, nr. 10/2024). Trebuie luată în considerare și persistența în generații a percepției moștenite că agresorul (invadatorul sau ocupantul), fie el turc sau de altă etnie, colonizează cu elemente străine și elimină identitatea băștinașilor. Istoricul Vlad Georgescu a făcut încă acum cinci decenii un recensământ al revoltelor contra „ocupației fanariote”. În trecut fie spus, predominanța interpretării în „alb” a epocii fanariote o vreme în istoriografia română a împiedicat practic această recenzie a manifestărilor de opoziție „pământească” față de ocupația finanței stambuliote.

Incercare istoriografică solidă, relativ recentă, efectuată de Lora Gerd, deschide o altă cheie de înțelegere a regimului fanariot, care a parazitat Principatele vreme de mai bine de un secol. În cartea publicată în 2014 con-

sacrată problematicii relațiilor ruso-grecești în secolul XIX, Gerd scrie în prefață: „Conceptul politic imperial bizantin a fost preluat de Rusia. După căderea Constantinopolului în 1453, statul rus se considera moștenitorul Bizanțului. [...] Dreptul moral al Rusiei de a fi considerată moștenitoarea Bizanțului a fost confirmat de patriarhii răsăriteni și de numeroșii clerici care au vizitat Moscova în secolele al XVI-lea și al XVII-lea, solicitând ajutor pentru mănăstirile lor. În secolul al XVIII-lea, ambițiile imperiale au devenit mai pronunțate. [...] În secolul al XIX-lea, «Marea idee» («Megali idea») sau identitatea națională greacă s-a dezvoltat cu scopul de a restabili Imperiul Bizantin, [...] având capitala la Constantinopol. Primul pas concret în realizarea «Marii idei» a fost războiul de independență al Greciei din 1821 – 1829 și întemeierea unui stat grec independent. Până la începutul secolului XIX, grecii se așteptau ca eliberarea lor să fie adusă de Rusia, dar începând cu al XIX-lea, s-au bazat pe

sprijinul puterilor occidentale, în primul rând al Marii Britanii. Rezultatul a fost o confruntare a două ambiții imperiale pentru formarea unui imperiu ortodox, unul imperiul rus, celălalt național grec”.

Statalitatea românească s-a aflat strivită între aceste două ambiții/expansiuni imperiale, rusă și greacă, domnii fanarioți fiind implicați plenar ca agenți ai „Megali idea”. Ridicarea armată condusă de Tudor Vladimirescu în 1821, sprijinită de „boierii făgăduiți”, așadar de elita pământească, a semnalat că este timpul unei soluții la dilema de securitate națională, cea a „închinării” fiind nu atât grosolan încălcată, cât deja contraproductivă. Revendicarea „domniilor pămâtenescă” a arătat că românii erau decisi să-și croiască singuri soarta istorică. Pământeșul Tudor s-a proclamat domn cu puțin înainte de asasinarea lui ca expresie a acestei schimbări paradigmatică și, în complicata situație externă din epocă, a înclinat către Poartă, inamica celor „două ambiții imperiale” detaliate de L. Gerd.

La sfârșitul insurecției militare conduse de Tudor în 1821, Poarta însăși a realizat că această revendicare națională trebuie satisfăcută neîntârziat, domniile pămâtenescă fiind fixate la o durată de șapte ani. Înfrânt fiind zăgazul fanariot, „renașterea națională” a devenit omniprezentă, iar elaborarea adecvată a unei noi soluții a „dilemei de securitate”, care să înlocuiască „închinarea” la Poartă a fost elaborată neîntârziat, o veritabilă revoluție în evoluția istorică a statalității naționale. ■

(Va urma)

CÂTEVA PIESE DIN COLECȚIA CONSTANTIN ORGHIDAN

Dr. EMANUEL PETAC

Colecția Cabinetului Numismatic al Bibliotecii Academiei Române, excepțională în multe domenii, excelează atunci când vine vorba de monedele de aur, fie ele grecești, romane, bizantine sau medievale. Dintre cele peste 10.000 de monede de aur, cele antice, grecești și romane ocupă un loc semnificativ, aducând un plus de informație esențială, prin exemplare având de multe ori statut de unicat. De asemenea, monedele bizantine de aur, aproape 2.000 piese, plasează colecția pe unul dintre primele locuri în lume.

Având în vedere că anul acesta s-au împlinit 80 de ani de la moartea marelui colecționar numismat și donator care a fost inginerul Constantin Orghidan (*Magazin istoric*, nr. 3/2021), este firesc să îi fie onorată memoria și marcat momentul, punând în evidență câteva dintre monedele de aur (mai ales romane) din colecția acestuia. În directă continuitate cu tradiția statuată de colecționarii români încă din secolul al XIX-lea, prin Cezar Bolliac, dar nu numai, preocuparea pentru constituirea unor colecții reprezentative de monede romane, în special de aur și mai ales emise în vremea domniei împăratului Traian, era una cât se poate de firească din perspectiva istoriei noastre antice. Așa se explică, de pildă, prezența în cadrul colecției numismatice a Cabinetului Numismatic a câtorva zeci de monede de aur romane din vremea lui Traian donate în anii '20 ai secolului trecut de Moreno S. Ascher, după cum aceeași explicație o au și numeroasele monede de aur cu efigia lui Traian donate în 1944 de Constantin Orghidan, prin faimosul său testament din iunie 1944.

Redăm astăzi, pentru frumusețea, raritatea, relevanța, dar și importanța lor, câteva dintre aceste monede, provenind din faimoasa colecție a lui Constantin Orghidan: un stater de tip Koson, dar și câțiva aurei romani din vremea lui Traian.

Alegerea noastră de astăzi este îndrituită de faptul

că moneda de tip Koson, multă vreme discutată și disputată în privința emitentului ei și oricum, vreme de mai bine de două secole, una dintre cele mai mari rarități ale numismatice antice, a început a-și dezvălui secretele abia în ultimii ani. Constatăm azi că de fapt este vorba despre prima – și singura – monedă dacică de aur, emisă la finalul domniei lui Burebista, după campania pontică a acestuia – deci imediat după mijlocul secolului I î.H. Proveniența acesteia din colecția Orghidan, donată în 1944 (ceea ce înseamnă în același timp că prezența piesei în colecția donatorului data din perioada interbelică), îndreptățește presupunerea noastră că exemplarul provine de fapt din vechile tezaure găsite la Sarmizegetusa Regia la începutul secolului al XIX-lea, în vremea Imperiului Habsburgic.

În privința monedelor purtând efigia lui Traian pe avers, ne-am oprit asupra câtorva exemplare legate într-un fel sau altul de războaiele dacice și de consecințele mai mult sau mai puțin directe ale acestora.

Cabinetul Numismatic al Bibliotecii Academiei deține, așadar, câteva emisiuni cu împăratul călare, doborând cu sulita un adversar dac pedestru ori prizonieri daci la baza unui trofeu militar roman. De asemenea, am ales câteva piese dedicate operei edilitare a lui Traian imediat ulterioară războaielor dacice și de fapt făcută posibilă de acestea din urmă.

Koson – prima și singura monedă dacică de aur, emisă la finalul domniei lui Burebista, una dintre cele mai mari rarități ale numismaticii antice

Ne referim la Columna lui Traian, la Basilica Ulpia și la Forul lui Traian, din centrul Romei. Dincolo de semnificația lor profundă pentru istoria noastră, dincolo de spectaculozitatea lor, importanța acestora rezidă și în cel puțin alte două aspecte. Pe de o parte, ele reproduc, atât cât o poate face o monedă, forma originară a acestor monumente. Știm – și vedem pe monedă – că la momentul realizării ei, Columna lui Traian se termina cu statuia împăratului, care patrona

De sus în jos: Koson, emis probabil la finalul domniei lui Burebista, după campania acestuia pe litoralul nord și vest pontic. Aurul primit ca tribut de la cetățile grecești sau obținut ca pradă de război a fost parțial topit și remonetizat în forma staterilor de tip Koson cu monogramă, cei fără monogramă fiind realizați din aur aluvionar

Monedă dedicată războaielor dacice, potrivit doctrinei romane conform căreia victoria în război confirmă justetea cauzei romane. Piesa este bătută cu ocazia celui de al doilea război dacic, dedicată fie pregătirii acestuia, fie realizată cu ocazia sărbătoririi a zece ani de domnie a lui Traian în anul 107, care a coincis și cu cucerirea Daciei

Monedă pe aversul căreia apare Basilica Ulpia; cucerirea Daciei a asigurat Romei accesul la resursele minerale ale acesteia, ca și preluarea imediată a tezaurului regal dacic, ceea ce a permis refacerea finanțelor imperiului și punerea în operă a unor proiecte edificare majore, între care și Basilica Ulpia, din centrul Romei. Operă de mare anvergură aparținând lui Apollodor din Damasc, edificiul a fost realizat între anii 106 și 113, fiindu-i dedicată o spectaculoasă serie monetară în aur

După războaiele dacice, centrul Cetății Eterne a fost regândit prin monumentalul ansamblu al Forului lui Traian, înglobând Basilica Ulpia...

... și faimoasa Columnă a lui Traian, întregul ansamblu, operă a lui Apollodor din Damasc, fiind realizat între anii 106 și 113. Fiecare dintre acestea a beneficiat de o spectaculoasă imortalizare pe monede de aur

impozanta construcție. Această statuie a fost topită cândva în timpul Evului Mediu. Astăzi, în vârful Columnei lui Traian se află statuia Sfântului Petru purtând cheile Raiului, această inițiativă fiind săvârșită în vremea Papei Sixtus al V-lea, în anul 1587. Prin urmare, importanța documentară a monedei de aur cu Columna lui Traian, așa cum a fost ea finalizată în anul 113, este una majoră.

Exemplele consacrate Basilicii Ulpia și Forului lui Traian redau și ele aspectul originar al faimoaselor ansambluri. Constatăm astfel că pe frontonul Basilicii Ulpia, care astăzi nu mai există, se afla statuia în cvadrigă a împăratului Traian, flancat de grupuri de legionari romani. Din nou, această parte nu s-a păstrat până astăzi.

În același timp, trebuie spus că în urma campaniei de cucerire a Daciei, aflulul de metal prețios din Dacia cucerită, aur și argint, despre care vorbește Cassius Dio, a fost atât de mare, încât se poate constata, documentat, că la nivelul imperiului s-a produs o depreciere a valorii aurului în raport cu argintul, imensa cantitate de aur ajunsă pe piețele imperiului generând devalorizarea relativă a acestui metal. ■

„CĂMAȘA LUI NESSUS“

Pentru a ajunge la originea acestei expresii – care are un prim sens de „cadou otrăvit“ și un al doilea, mai rar uzitat, de „pasiune devorantă“ –, trebuie să coborâm la mitologia greacă, apoi la Trahinienele, tragedia de tinerețe a lui Sofocle (497 – 405 î.H.), și la Metamorfozele lui Ovidiu (43 î.H. – 17 d.H.), cei doi autori antici prezentând fiecare versiunea lui despre pățanie, diferită, dar nu esențial diferită, de a celuilalt.

Heracle primește „cadoul otrăvit“ din mâna fiului (imagine de pe o amforă)

În drum spre casă cu noua sa soție, Deianira, un fel de Penelopă, Heracle, fiul lui Zeus, ajunge pe malurile năvalnicului râu Evenus, mult crescut de pe urma ploilor de iarnă și plin de vârtejuri. Acolo se afla un centaur numit Nessus, cunosător al vadului, care în schimbul unei plăți ducea drumeții pe celălalt mal. Cum Nessus se oferă să o treacă și pe Deianira, Heracle își așază soția pe spinarea lată a centaurului, apoi azvârle ghioaga și arcul pe celălalt mal și trece înot râul.

Ajuns pe uscat aude strigătul puternic al Deianirei, care îl cheamă în ajutor, căci Nessus, vrăjit de frumusețea ei, a început să o mângâie, intenționând să o răpească. „Deodată Nessus, ce pe umeri mă ducea,/ S-a cam obrăznicit... simțeam cum mâinile-i.../ Ah, am țipat!... Pe loc atunci fiul lui Zeus/ S-a-ntors spre el și-n piept săgeata-i i-a vârât.“ (Sofocle, *Trahinienele*, traducere de George Fotino). Așadar, mânia, Heracle își încordează arcul și slobozește o săgeată otrăvită, care se înfige în spatele lui Nessus, vârful ieșindu-i prin piept. Rănit de moarte, centaurul se prăbușește, cu sângele curgându-i șiroaie, sânge contaminat cu veninul hidrei din

Lerna, în care fusese înmuiată săgeata lui Heracle.

Dar, aflăm tot de la Sofocle, Nessus nu vrea să moară nerăzbunat și se adresează Deianirei: „Mi-a spus. «Tu, fiică a bătrânului Oeneus/ Tu sfatul de-mi ascultă, vei trage mult folos./ C-ai fost cel de pe urmă din drumeții duși/ Pe umerii-mi. Din rana-mi ia cu mâna ta/ Oleac’ de sânge izbicit și-amestecat/ Cu fierea șarpelui din Lerna, ce cândva/ I-a otrăvit săgeata lui. Vei face-așa/ Un ir cu care poți vrăji tu sufletul/ Lui Heracles, ce pe vreo alta n-o va mai/ lubi nicicând.“

Centaurul este pedepsit de Heracle, sub privirea tinerei soții (frescă de la Pompei)

Nessus își strânge sângele de jos și îl dă Deianirei, spunându-i că, dacă Heracle își va pierde dragostea pentru ea, acel sânge îi va întoarce iubitul și nicio altă femeie nu-i va fi mai dragă. Soția nu trebuie decât să-i imbibe o cămașă cu acel sânge, o cămașă pe care Hercule să o îmbrace, și poate fi liniștită în ce privește dragostea soțului; îi va reaprinde iubirea.

Aici este o mică diferență între versiunea Sofocle și versiunea Ovidiu. Cel din urmă în *Metamorfoze*, cartea a IX-a, afirmă: „Și celei pe care voia să o răpească îi dă tunică sa plină de sânge cald, ca o ațătare la dragoste“ (traducere de

„O sută de mii de lire m-ar apăsa pe umeri ca o tunică a lui Nessus. Mi-aș pierde somnul și aș simți la mâini greutatea cătușelor... De fiecare dată când aș auzi de delapidările guvernului și de nenorocirile publice, fața mi s-ar acoperi de rușine... Cât privește guvernul, al cărui scop este să sărăcească țara, pentru a o corupe, să-și caute complici în altă parte.”

În 1874, strâmtorat de griji materiale, Giuseppe Garibaldi face apel la expresia noastră când refuză o rentă viageră de 50.000 de lire anual, înscrisă în bugetul guvernului, și o alta, de aceeași valoare, neînscrisă. Copleșit de tot felul de greutăți, va sfârși însă prin a accepta oferta guvernului: „A trebuit să cedez în fața unei necesități respingătoare. E cea mai amară pilulă din viața mea”

David Popescu). Această tunică va ajunge la nefericitul Heracle, aducându-i moartea, deci nu tunica îmbibată personal de Deianira cu sângele otrăvit.

Peste ani, vreo trei jumătate, poate patru, perioadă când Heracle, chinuit cu „muncile” lui (*Magazin istoric*, nr. 11/2021), luptă departe de casă, îi învinge pe giganti împreună cu zeii, iar Deianira, neliniștită, singură cu copiii în Tesalia, își face griji pentru viața soțului, la urechile ei ajunge zvonul („cărui” îi place să adauge adevărului minciuni și care prin minciunile sale se umflă din te miri ce”, scrie Ovidiu) despre o nouă iubire a lui, prea frumoasa Iole, fiica lui Eurytos. Alarmată, Deianira își amintește de sângele dat de Nessus. Și de spusele lui: „Îmbibă cu sângele meu tunica lui Hercule și el te va iubi veșnic; nicio femeie nu-i va fi mai dragă decât tine”. „De multă vreme-ntr-un ulcior de-aramă-aveam/ Un dar ce-mi dase Nessus, când dihania/ Cu piept păros, rănit de moarte, se sfârșea” (Sofocle).

Frica de a-și pierde soțul drag biruie în-doilele Deianirei dacă să folosească sau nu sângele fermecat, pe care l-a ținut ascuns. „Fără să știe ce dă, ea încredințează lui Hyllus [fiul], neștiutor și acesta, durerea sa proprie. Nenorocita, cu cuvinte calde, roagă pe acesta să dea bărbatului ei acel dar” (Ovidiu). Într-un moment de suspiciune, așadar, ea trimite soțului prin mesager, chiar fiul ei, o cămașă otrăvită, insistând să-i transmită să o îmbrace degrabă. Era un fel de practică de magie.

„Jalnic ard de viu chinuit ca Nessus/
Ori ca Hercul înveninat de haina-i”

Eminescu, *Odă* (în metru antic)

De cum o pune pe el, Heracle simte un foc ce îl mistuie din interior. Se trezise puterea veninului. La fiecare încercare de a smulge de pe el veșmântul ucigător și de a-l sfășia, pânza, făcută una cu corpul, arde, angajând și carnea eroului, bucată cu bucată, os cu os. El urlă de durere, stingându-se în groaznice chinuri. „Cât a putut, cu curajul lui obișnuit, și-a înăbușit gemetele”, dar nu pentru mult timp. „Chiar pân’ la oase l-a pătruns; o viperă/ Ai fi crezut că l-a mușcat și-nveninat” (Sofocle).

Fidela și naiva soție a lui Heracle, aflând ce a provocat cu „cadoul otrăvit”, se sinucide, își străpunge inima cu o sabie. La Sofocle, simpatia merge spre Deianira, victimă inocentă a propriei frumuseți și a iubirii pentru soț, a unei „pasiunii devorante”. Ea este eroul tragic al *Trahinienelor*, și nu Heracle. În contrast cu moartea discretă a Deianirei, el strigă, urlă,

vrea să-și sugrume soția pentru gestul ei. „Dar de vlagă stors/ Chircindu-se pe jos, urlând, el blestema”.

Mantia morții arde, arde și eroul odată cu ea, dar rămâne vie expresia „cămașa/tunica/mantia/haina lui Nessus”, care simbolizează, cum spuneam, și o pasiune mistuitoare, ce înlănțuie omul și de care el nu se poate elibera.

*Mantia morții arde trupul lui Heracle
(miniatură dintr-un manuscris
de la jumătatea secolului XV,
al francezului Raoul Lefèvre)*

ÎN BUCUREȘTI ACUM 50 DE ANI

„Dumneavoastră veți trăi în anul 1990“, scrie pe coperta numărului din 2 noiembrie al revistei Flacăra. În interior, găsim un articol cu același titlu și o fotografie cu nouă elevi de la Liceul „Gheorghe Lazăr“. Iată-le numele: Răzvan Cojoc, Marius Petrescu, Silviu Toma, Cristian Călugărița, Rodica Iordache, Gabriel Dăscălescu, Vlad Dabija, Mihaela Nica, Luminița Ursu. Dacă vreunul dintre ei citește aceste rânduri, îl (ii) rugăm să ne scrie și să ne spună dacă și-a(u) închipuit vreo clipă, atunci, cum va arăta cu adevărat anul 1990.

Într-un număr al aceleiași reviste, plin de elogi la adresa marelui conducător real la Congresul XI, Eugen Barbu scrie un text intitulat *Recitindu-l pe Suetonius*. Desigur, tonul este de laudă pentru „părintele patriei“, dar un fragment este interpretabil, cel puțin pentru cineva care a trăit în acei ani și știe că, de exemplu, Securitatea s-a sesizat pentru că la Teatrul Național se programa, mereu, în ianuarie, când era ziua de naștere a lui Nicolae Ceaușescu și a Elenei Ceaușescu, piesa *Cavou de familie*: „Același istoric ne mai spune că Augustus «nu permitea să i se ridice temple în nicio provincie, cu toate că pe vremea aceea proconsulii chiar își ridicau temple, chiar și la Roma el a refuzat în mod categoric, ba mai mult decât atât, a pus să i se topească toate statuile de argint ce i se ridicaseră cândva [...], iar când poporul i-a oferit cea mai înaltă magistratură «el a respins acest titlu»“.

Într-o discuție cu un reporter, despre economisirea energiei termice și a celei electrice, o doamnă din cadrul Întreprinderii electrocentrale București spune: „Omul era obișnuit acum câțiva ani cu 24 – 26 de grade în locuințele încălzite prin termoficare. Obișnuit să stea în casă în maieu și totuși să-i fie cald. Puțini știu

însă că e o temperatură nesănătoasă. Mă rog, nu sunt medic, dar oricine cunoaște din experiență și din bun simț că în încăperile supraîncălzite e un aer uscat, care la rândul-i usucă mucoasele căilor respiratorii, care supune organismul la un efort de adaptare de la temperatura prea ridicată dinăuntru la temperatura prea scăzută de afară.“ Reporterul îi semnalează că în multe blocuri se înregistrează temperaturi sub 20° C. Intervine un director care susține că numărul reclamațiilor de acest fel este nesemnificativ. Și multe sunt nefondate. Au mers la mulți cetățeni care reclamau temperatura din casă și au constatat că erau 20° C, cât prevede decretul privind raționalizarea consumului de energie electrică din noiembrie 1973. Apoi nu au ușile și geamurile etanșeizate

corespunzător, au caloriferele înfundate. Mai sunt și cazuri unde nu sunt elemente suficienți de calorifer. Au luat măsuri să suplimenteze numărul lor. Acum, în plină iarnă?, se miră reporterul. Nu, vara, la anul. „Deci, pentru iarna asta să-și cumpere o plapumă în plus, să nu-și cumpere termometru. În schimb, își vor cumpăra cu siguranță un radiator electric și, cum spune proverbul, ce luăm pe mere dăm pe pere.” Directorul asigură că se lucrează la un program de automatizare a punctelor termice care va asigura o temperatură constantă.

O altă problemă semnalată de mulți locatari: când e apă caldă, nu e căldură, când e căldură nu e apă caldă.

La începutul lunii noiembrie, semafoarele de la intersecțiile Bd. Gheorghe Gheorghiu-Dej cu străzile Schitu Măgureanu și Brezoianu nu funcționează de un timp. Nu este vorba despre o defecțiune, ci de instalarea unor automatizări (se va continua și la intersecțiile cu Calea Victoriei și cu strada Academiei) care vor asigura unda verde pe bulevard.

Lucrările la magazinul Big Berceni se apropie de final. Magazinul, cu subsol, parter, mezanin și etaj, se întinde pe o suprafață desfășurată de 8.000 m². Subsolul este rezervat bucătărilor de tip „Gospodina” și laboratoarelor de patiserie, la parter va funcționa un magazin alimentar cu autoservire, la mezanin un bar de zi și o cofetărie, iar la etaj se vor desfășura produse industriale.

Săptămâna culturală a Capitalei își amintește că la 8 noiembrie 1871 s-a inaugurat statuia lui Mihai Viteazul de la Universitate. Oficialitățile și membrii corpului diplomatic, salutați de muzica militară, au ocupat balcoanele clădirii Universității. Primarul orașului a rostit un discurs. Seara, Compania Dramatică a lui Mihail Pascaly a organizat o mare serbare națională.

Cum se face reclamă?, se întreabă George Arion. Sunt reclame generale, care nu spun nimic: „Dați copiilor dulciuri”; „Vizitați magazinele noastre”; „Consumați pește oceanic”; „Avigal, o firmă de prestigiu, calitate superioară”.

Maria Dragomiroiu,
o speranță a muzicii populare românești

Șoferii trec în viteză prin băltoacele formate după ploaie și-i stropesc pe pietoni. Există un decret care pedepsește astfel de fapte cu amenzi între 60 – 300 lei, dar nu are... cine să îl aplice.

În *Informația Bucureștiului*, Valentin Silvestru constată că turiștii străini au la dispoziție doar vreo șase sau șapte modele de cărți poștale cu imagini din București, dacă doresc să trimită o vedere acasă. „Se arată privirii: o clădire albă cu o tufă de flori roșii în față, un bulevard, o

oală smălțuită pe pajiștea unui parc, niște lebede nehotărâte, doi copii melancolici dându-se huța într-un scrânciob de solar...”

O analiză pe calculator a stabilit că personajul important al piesei *O scrisoare pierdută* este cetățeanul turmentat.

La Teatrul Mic are loc la 26 noiembrie premiera piesei lui Victor Ion Popa, descoperită nu cu mult timp în urmă, intitulată *Răspântia cea mare*. Din distribuție fac parte: Leopoldina Bălănuță, Jeana Gorea, Vasile Nițulescu, Mitică Popescu și Mihai Dinval.

În Cadrul manifestărilor Teatrul „Manuscriptum” (spectacole realizate pe baza documentelor), o inițiativă a Muzeului Literaturii Române, în amfiteatrul „Nicolae Iorga” al Facultății de Istorie a avut loc o premieră. Pe un scenariu scris de Mihai Stoian, intitulat *Dosarul unei crime politice*, actorii Dinu

A venit vacanța!

Ianculescu, Adriana Popovici, Dinu Dumitrescu, Boris Petrov și Geo Costiniu, conduși de regizorul Mihai Dimiu, au reconstituit împrejurările uciderei lui Nicolae Iorga.

În *Săptămâna culturală a Capitalei*, cineva își aduce aminte: „L-am cunoscut pe Al. Alexianu ca om, ca bibliotecar al Liceului Sfântu Sava, ca profesor, ca autor de articole ce trădau un apetit incontestabil pentru cultură și artă... De abia prin apariția însemnărilor despre iconografia și arta veche românească din volumul *Acest ev mediu românesc* (1973, Editura Meridiane), mi-am dat seama că este un erudit. Al. Alexianu s-a stins din viață lăsând în manuscris o operă ce-l va consacra postum ca pe unul dintre cei mai de seamă cunoscători ai Evului de mijloc românesc.”

Vă mai
aduceți
aminte?
Se numeau
taxatoare

„Văd, de la o vreme – scrie Valentin Silvestru –, cu melancolie, cum se scorojesc filele albumului duminical al televiziunii, încolăcindu-se mohorâte, ca frunzele păpușoiului pe strujan, după ce s-au răscopt știuleții, aud și plânsul mărunț, cu sughițuri de copil, al ploii de pe acoperișul întâlnirii de sâmbătă seara, la ora zece, și-mi zic că a dat o toamnă mașteră în emisiunile de divertisment, ale căror durjinci umoristice rămân în continuare nearate și neînsămânțate, ca niște pârlăoage nefericite la marginea uitată de ogor mănos.”

Începând de săptămâna viitoare, pe ecranele Capitalei va rula un nou film în regia lui Sergiu Nicolaescu, „Nemuritorii”. În rolurile principale: Amza Pellea, Ion Besoiu, Ilarion Ciobanu, Sergiu Nicolaescu, Jean Constantin, Costel Băloiu, Colea Răutu, Gheorghe Dinică, Gina

Patrichi. Cronică apărută în *Săptămâna culturală a Capitalei* este dură: „Filmul ne propune o rezolvare izvorâtă din grija pentru caracterul exclusiv spectaculos și comercial, fiind clar că regizorul a dat mult mai puțină atenție dramaturgiei pe care o semnează (în fond, n-avem de-a face decât cu episoade dispartate) și încă și mai puțină atenție obligației

de a semna un film *original*. [...] Aproape fiecare întâmplare prin care trec «nemuritorii» ne trezește amintirea unor lucruri văzute nu o dată, în numeroase alte filme.”

Comentând înfrângerea Stelei la Arad, în fața echipei U.T.A., după ce a condus cu 1 – 0 până în minutul 83, încasând apoi trei goluri, Eugen Barbu scrie: „Vor jucătorii roș-albaștri să scape de Tească? Vor reuși, cu siguranță, dar dacă îmi este permis să dau un sfat conducerii clubului militar, eu m-aș lipsi mai degrabă de niște oameni talentați, dar lipsiți de ambiție, leneși, nerespectându-se pe sine și pe cei care pun atâta dragoste pentru a nu-i vedea într-un loc opt al clasamentului, nedrept, nemeritat, dar justificat de indolența unor componenți ai unsprezecelui din Ghencea.”

O problemă similară și la altă echipă de fotbal: se pare că jucătorii de la Sportul Studențesc, echipă care nu a mai câștigat de trei etape, s-au coalizat contra antrenorului Angelo Miculescu și nu vor să mai câștige până ce acesta nu este schimbat. Între timp, jucătorii își fac veacul prin baruri și restaurante. Responsabilul de la restaurantul „Turn” a declarat: „Sunt zile când mai lipsește câte un ospătar, dar jucătorii de la Sportul – nu!”

La 16 decembrie a căzut prima ninsoare în București.

Se prăpădesc scriitorul Zaharia Stancu, la 5 decembrie, și ilegalistul Gheorghe Vasilichi, la 31 octombrie.

Încep lucrările Congresului XI al P.C.R., în ziua de 25 noiembrie. ■

Rubrică realizată cu sprijinul
Bibliotecii Academiei Române

PE VREMURI OAMENII ÎȘI TRIMITEAU SCRISORI

GEORGETA FILITTI

La Biblioteca Academiei se păstrează un caiet cu corespondență primită și trimisă (în copie) de Emilia Rațiu, soția președintelui Partidului Național Român din Transilvania, Ion Rațiu (1828-1902). Am selectat câteva scrisori ale lui Iuliu Maniu, păstrând regionalismele ce dau culoare verbului său. Într-un număr viitor vom adăuga

Emilia Rațiu

alte epistole ale prestigiosului conducător al românilor din Transilvania, ca și parte din relatarea de remarcabilă expresivitate a vizitei Emiliei Rațiu, însoțită de fiica ei, Felicia, la București, în 1906, prilejuită de Jubileul celor 40 de ani de domnie ai Regelui Carol I.

Iuliu Maniu

Blajiu, 22-11-[1]906

Măicuță dragă,

Cu nespusă bucurie am primit și cu adevărată satisfacție sufletească am cetit scrisoarea D-vstră pentru care vă rog să primiți în semn de mulțumită multe sărutări de mâni. Mi-ați făcut cu ea o foarte mare plăcere. Deja când am cetit în *Gazeta [Transilvaniei]* telegrama că ați fost primite la Palat, am tresărit toți de bucurie; cetind acum scrisoarea Dv. ne-a fost deplină bucuria și mândria, văzând

prin cele descrise recunoscându-se la locul cel mai competent meritele neperitoare ale unui neîntrecut bărbat și a demnei lui famili[i]. Abia aștept să merg la Sibiu ca, întâlnindu-ne, să aud amănuntele petrecerei Dv. în România. Sunt curios foarte de veștele politice ce mi le aduceți. [Partea politică a conversațiunii mele cu M.S. regina am comunicat-o, la părerea ministrului Take Ionescu, numai deputatului Iuliu Maniu și Metropolitului Mețianu – notă Emilia Rațiu]. Trăim timpuri foarte grele și

avem mare lipsă de puncte autentice de orientare [Erau timpurile grele când toți românii se puse la luptă contra proiectului lui Apponyi care voia să ne ia școlile și limba – *notă Emilia Rațiu*]. Voi încerca să merg încă în săptămâna viitoare la Dv. Luni voi fi în Pesta, unde sper a-l întâlni și pe Mihali [Victor M. de Apșa, mitropolit unit de Alba Iulia și Făgăraș, 1841 – 1918 – *G.F.*] Îi voi spune și dânsului și nu dubitez că va încerca ocazie cât de curând să vă întâlnească.

Vă rog, măicuță dragă, primiți încă o dată sincere mulțumiri pentru scrisoarea cu care m-ați distins. Rugându-vă să primiți expresiunea sentimentelor mele de adânc devotament, sărutându-vă mâinile, rămân al Dv. prea plecat serv,

Iuliu Maniu.

[Originalele toate se află în arhivă familiar – *nota E. Rațiu*]

B Pesta, 3-10-[1]908

Măicuță dragă,

Am primit atât epistola cât și corespondența Dv. Duminică vom avea aici o ședință plenară și doresc a mă folosi de această ocaziune pentru a avea în cât se poate contribuția tuturor, crezând că vă voi face prin aceasta o mică plăcere.

Vă rog dar până atunci de binevoitoarea paci[e]nția. [E vorba de colecta pentru „Vatra Luminoasă”, institutul orbilor, creat de M.S. regina Elisabeta a României – *nota E. Rațiu*].

Eu stau aici până miercuri, când sper că voi putea pleca acasă. Aici avem mult val și mari greutate și nu totdeauna lipsiți de frumoase succese – natural deocamdată numai morale. Îndată ce voi pleca de aici, voi merge la Sibiu, având unele afaceri de isprăvit. Rugându-vă se predați Felicie [fiica destinată-rei – *G.F.*] respectuoase salutări etc. etc., devotat

Iuliu Maniu

Blaj, la 24-II-[1]909

Măicuță dragă,

Întru adevăr mă supără mult afacerea

listei. Sânt și eu vinovat, dar mai mult sânt vinovate împrejurările nefavorabile cari-mi zădărnicesc și cele mai bune intențiuni. Afacerea listei stă astfel: Am intenționat, precum v-am scris, să o prezint într-o ședință a Clubului ca să am subscrierea tuturor deputaților, crezând că vă voi face un lucru plăcut și, dorind să deschid cu Clubul, lista nu am circulat-o la alții. În ultima ședință a Clubului însă, din foarte ponderoase cauze, care numai cu graiul pot să vi le comunic, nu am putut face acest lucru și astfel a trebuit să amân pe altă dată. Acum, după alegerea din Oravița, ne vom întâlni iar cu toți, când am de gând să isprăvesc. Vă rog, măicuță dragă, să nu fiți supărată pe mine. Cu toate necazurile și gândurile enorme ce am, nu am uitat de afacerea aceasta care voiesc să isprăvesc spre mulțumirea Dv.

În timpul din urmă am avut zile foarte grele. Moartea iubitului nostru coleg Brediceanu [Coriolan, avocat și om politic, 1850 – 1909 – *G.F.*] a fost începutul unei serii[i] întregi de necazuri și dureri. Căsiu iarăși a fost osândit la un an închisoare, mare lovitură pentru dânsul, dar mă mângâi cu admirabilul discurs de apărare ce a ținut pentru care și eu aș ședeă bucuros un an în închisoare. A fost lipsă să se spună acele lucruri, tot atâtea sublimе adevăruri.

Am fost de față la pertractare. Scumpul meu Căsiu s-a purtat așa demn și bărbătește, încât a stors admirația întreg auditoriului. Chiar unguri[i] au recunoscut absoluta superioritate a personalității[i] lui extraordinare. Așia fericit m-am simțit, știindu-mi-l de frate, care nimic să nu fi făcut în viață decât acel discurs și s-a plătit să trăiască. În *Gazeta Transilvaniei* s-a reprodus destul de bine discursul[i] care a impus ungarilor și prin calmitate[a] și prin seriozitate[a] cu care a fost rostit.

În Parlament s-a[u] supărat rău unguri[i] pe mine pentru discursul meu din săptămâna trecută. A fost o scenă ce întrece orice fantezie.

A fost o încăierare îngrozitoare. Întreaga sălbăticiune a rasei ungurești a luat în puterea sa toată firea lor. Voiau să mă terorizeze, dar n-au găsit omul.

Mitropolitul Ioan Meșianu

Coriolan Brediceanu

Eram decis mai bine să mor, luând lupta chiar cu brațele în contra lor, a tuturor, decât să cedez sau să retractez măcar o silabă.

Mulțumesc lui Dumnezeu că am învins eu peste ei. Dreptatea era cu mine, astfel a[u] rămas ei rușinați.

Sărutându-vă mâinile și rugându-vă a preda Felicie multe complimente, rămâi, devotat,

Iuliu Maniu

1-III-1910

Măicuță dragă,

Absentând timp foarte îndelungat, abia ieri am avut la mână prețioasa D-voastră epistolă. Rog scuzați întârzierea răspunsului meu urmată din această împrejurare. Este adevărat că trăim în zile foarte grele. Împrejurările politice de azi reclamă cea mai mare băgare de seamă. Nici la un caz însă nu sânt de natura ca să stârnească neîncredere în izbânda cauzei noastre. Nici când poporul român n-a fost în măsură considerat, ca azi, și nici când cauza acestui popor n-a fost atât de mult apreciată în cercurile politice înalte ca acum, când consecvența, statornicia și știința politică a poporului românesc strălucește ca un punct fix și neatins înaintea contrariilor noștri politici, căci ieri, alaltăieri ne disprețuiau încă,

iar azi, purtându-ne frica, umblă după noi.

Azi mai mult ca oricând trebuie să fim absolut solidari în menținerea demnității noastre naționale, care numai prin susținerea intactă a Partidului Național Român și a programului său politic se poate ajunge. Intrarea în partidul guvernamental ar fi egală cu moartea neamului nostru, deci o absolută imposibilitate pentru noi.

Guvernul actual ține să ajungă cu noi la înțeles, dar nici prin minte nu-i trece să pretindă de la noi intrarea în partidul lui. A[u] intrat însă Babeș [Vicențiu, 1821 – 1907, om politic bănățean – G.F.] și Mangra – după cum de obște se știe – în pertractări cu grupa lui Tisza [Istvan, 1861 – 1918, om politic maghiar – G.F.], și aceasta natural ne-a îngreuiat situația.

Pertractările curg și azi – chiar eu am onoarea și sarcina de a le purta –, dar pot să vă liniștesc că acestea se țin strict de datoria prescrisă de o parte de programul național, iar de altă parte de necesitățile momentului, care nicidecum nu le putem pierde dinaintea ochilor.

Premierul a decis, la propunerea noastră, să asculte și pe prelații noștri, ce cred că se va întâmpla în proximele zile. Prin domnul Cristea

Khuen-Héderváry Károly

am rugat pe Excelența Sa Înalt Prea Sfințitul Domn Metropolit Mețianu să ne dea prea grațios ocazia ca înaintea de ce ar conveni cu premierul Khuen, să-i prezint întreg materialul pertractărilor noastre, ca astfel bine să fie informat. Nu mă îndoiesc că rugarea noastră ascultându-se și punând pe Excelența Sa în deplina cunoștință a lucrului, va aproba pașii făcuți și ținuta observată de noi. Dacă primeam mai curând scrisoarea Dv., aș fi grăbit să mă prezint Excelenței Sale fără amânare, acum însă nu pot, fiindcă trebuie să plec la Pesta în afaceri politice foarte urgente, strâns legate de situația de azi.

Sânt însă informat că Excelența Sa în 8 martie și zilele următoare va fi în Budapesta, când și noi vom fi acolo, și atunci sau Mihali sau eu, eventual ambii, fiind norocoși a fi primiți de Excelența Sa, vom fi în plăcuta situație de a-i da cele mai amănunțite informațiuni.

Eu voi sta în Pesta până vineri seara, sâmbătă am adunare în Sânmartin, duminică în Alba Iulia și luni în Aiud. Marți voi fi iarăși în Pesta. Sânt ocupat peste măsură. N-am o clipă liniștită. Aș dori și eu foarte să merg pe concert la Sibiu – n-am fost de un an și jumătate în Sibiu (decât într-o seară de la 9 până la 11), dar nu mi-e cu putință. De mult am abzis de a merge unde aș putea găsi distracție ori desfătare liniștită. E timpul muncii celei mai febrile pentru mine. Și sânt împăcat cu soarta. Cum voi fi însă împăcat cu rezultatul muncii, nu știu, toate sunt la Dumnezeu.

Vă rog prea mult să împărtășiți Felicie cele mai sincere mulțumiri pentru poza trimisă cu care mi-a făcut o deosebită plăcere și bucurie. Nu pot să-i mulțumesc pentru plăcerea ce mi-a făcut și pentru cuvintele elogioase – nemeritate – decât asigurând-o despre neștrămutata afecțiune și sinceră stimă. Sărutările mele de mâni i le voi preda în persoană la conferința națională. Vă rog primiți cele mai respectuoase sărutări de mâni și

Victor Mihali de Apșa

expresiunea sentimentelor mele de cea mai înaltă considerațiune.

Al D-voastră devotat,
Dr. Iuliu Maniu

Blaj, 19-10-1910

Măicuță dragă,

Cu multă plăcere am citit în ziare știrea vizitei înaltei societăți din București care v-a cercetat [dama de onoare a M.S. regina Elisabeta, d-na general Poenariu – nota E. Rațiu]. Am avut mare bucurie văzând relațiunile cordiale ce întrețineți cu cercurile hotărâtoare din Regat și sânt foarte mângâiat văzând că aceste cercuri știu aprecia superioritatea sufletească a

unei familii[i] care și-a știut folosi și jertfi întreaga viață pentru binele obștesc al neamului românesc.

Țin foarte mult la relațiunile ce le aveți cu societatea din România și mai ales cu înaltele persoane de la Palat, nu numai pentru că în ele văd justificarea și satisfacțiunea unei frumoase vieți, ci și pentru că cunosc folosul practic imens de mare al legăturilor sociale care pe neobservate administrează informațiuni hotărâtoare pentru cele mai grele chestiuni. Vă felicit din inimă.

Întâmplarea au adus cu sine că de la conferința națională n-am fost în Sibiu și nu știu când voi putea merge. Multele afaceri, griji și gânduri nu mă lasă să-mi aleg eu căile, ci mă mână ele și mă alungă într-un joc capricios. Căderea mea la Kut, pe lângă toată supărarea alegătorilor mei adevărați eroi, am socotit-o de o afacere personală pentru mine. Credeam că voi primi o vacanță oarecare în cele politice, [pe] care o voi putea folosi pentru aranjarea treburilor mele material încurcate și pentru completarea cunoștințelor mele foarte necesare mai ales acum când, fără o adâncă și serioasă studiere și cunoaștere a tuturor factorilor din care se compune viața complicată a unui neam suferind și a unui stat blafemat, o luptă serioasă și rezultat bun nu se poate aștepta. Credința mea a fost discartă. Zi de zi se ivesc probleme grele,

pe zi ce merge mai grele, dinaintea cărora nu mă pot retrage. Trebuie să conlucru la rezolvarea lor, și Dv. știți mai bine din viața în veci neuitatului Tăicuț, dr. I. Rațiu, soțul D-voastră, ce înseamnă această trebuință de a conlucra, grijă, neliniște, drumuri, scrupuli și temeri, care nu-ți lasă somnul pe ochi. Întâi forțările frământărilor propri[i], pe urmă învinuirile altora.

Poporul românesc dezvoltându-se are o viață mai complicată ca mai înainte. Exigențele societății[i] românești de azi pretind o așteptare multilaterală și primejdiile depuse în diverse curse de o mai complicată construcție se pot respinge numai cu o înțepită trezire.

Unguri[i] însuși văd că trebuie să facă ceva pentru rezolvirea chesti[e]i și mulțumirea „valahilor”. Ei vreau pace efină și greutatea e că românii noștri sânt impacienți și dornici de a primi mâna [pe] care până acum erau obicinuiți să o vadă numai lovind, iar nu îmbiind. Promiterea unor conexiuni de netăgăduită valoare politică și culturală, de altă parte desconsiderarea celor mai cardinale postulate naționale, oferirea mai multor

favoruri și avantaje a căror însemnătate nu se poate nega, tot atunci persecuții[i] fără sfârșit contra tot ce e legat de sufletu[l] nostru românesc. La noi, de o parte decizia fermă pentru bărbătească luptă, de altă parte timida retragere de la orice acțiune, de o parte ceata azi întreagă a celor buni, calmi și treji peste așteptare, de altă parte tabăra flămânzilor, impacienților și timizilor, care cu orice preț vreau să parvină. În fața acestui tablou într-o adevăr nu-i ușoară menținerea echilibrului sufletească și luarea unei deciziuni mulțumitoare. Ce ușor e pentru cei care n-au conștiința răspunderi[i].

În fine, vom vedea ce o să mai fie cu noi. Spiritul mare al[l] celor mutați la cele eterne și geniul bun al neamului nostru ne va lămurii.

Vă rog, măicuță dragă, primiți asigurarea neștrămutatului meu respect și înalte considerații[i] ce vă păstrez. Pe lângă respectuoase sărutări de mâni, vă rog să predați Felicieii multe complimente.

Devotat serv,
Dr. Iuliu Maniu ■

BLITZ... CONCURS

Trimiteți, până la 10 decembrie 2024, prin poștă, e-mail sau Facebook, răspunsul la această întrebare (cu mențiunea **Pentru concurs**) și adresa dumneavoastră și puteți câștiga un abonament pe un an la revista **Magazin istoric**.

- Care este numele comerciantului arădean care a încercat să realizeze o legătură cu Banque Centrale de Liège, din Belgia, în primele luni ale anului 1914, pentru finanțarea unor investiții în oraș?

Răspunsul corect la **Blitz... Concursul** din septembrie 2024 este:

„comuna Romos, sat Vaidei”

Premiul de un abonament pe un an la revista **Magazin istoric** a fost câștigat de **doamna Petruța Pietreanu**, din satul **Milcoveni**, județul **OH**.

Abonamentul se efectuează începând cu luna ianuarie 2025.

Nu luăm în considerare răspunsurile trimise pe Facebook și pe e-mail fără numele celui care trimite și care nu indică adresa.

Adresa noastră: **Magazin istoric**, Calea 13 Septembrie, nr. 13, mezanin, camerele M364 și M366, cutia poștală 45, cod 050711, sector 5, București

E-mail-ul nostru: **mistoric@gmail.com**

ADMIRATORUL LUI ALEXANDRU ÎI TERORIZEAZĂ PE ALEXANDRINI

IOAN-SEBASTIAN CRINTEA

Istoria îndelungată a Imperiului Roman a cunoscut nenumărate cruzimi și fapte brutale. În fruntea acestui stat au ajuns mulți suverani care au săvârșit crime odioase. Unul dintre cei mai sângeroși împărați romani a fost, fără îndoială, Caracalla (211 – 217; Magazin istoric, nr. 2/1974).

După moartea lui Septimius Severus (193 – 211; Magazin istoric, nr. 12/1970), întemeietor al dinastiei Severilor (193 – 235), priceput comandant militar și susținător fervent al armatei, principalul sprijin al puterii sale, cârmuirea imperiului a trecut în mâinile celor doi fii ai săi, Geta și Caracalla. Între cei doi frați exista, încă din timpul domniei tatălui lor, o cumplită vrăjmășie. Istoricul Dio Cassius, trăitor în acele vremuri, a povestit că odată cei doi s-au încăierat, iar Caracalla „căzu și își fractură coapsa”. Istoricul Herodian, viețuitor la finele veacului al II-lea și în prima jumătate a celui de-al III-lea, a relatat că „gusturile lor nu coincideau niciodată, ci tot ce era pe placul unuia trebuia neapărat să-i displacă celuilalt”.

Ajunși în situația de a conduce împreună statul roman după decesul părintelui lor, cei doi se suspectau neîncetat. Fie, așa cum a spus Dio Cassius, împărații simulau că între ei există bună înțelegere, pe când realitatea era cu totul alta, fie, așa cum a mărturisit Herodian, suveranii nu se sfiau să își ascundă rivalitatea. Oricum, rămâne cert faptul că frații se dușmăneau strașnic. Aflați în imposibilitatea de a cârmui amândoi statul, au cugetat să își împartă imperiul, dar mama lor, Iulia Domna, a zădărnicit aceste planuri.

„RÂDEAU DE-A DREPTUL DE EL”

Pe măsură ce timpul se scurgea, vrăjmășia se accentua, iar Caracalla s-a decis să tranșeze această dispută în favoarea sa. Dio Cassius a relatat că Iulia Domna s-a lăsat convinsă de Caracalla să îl cheme pe Geta în odaia ei, pentru ca frații să ajungă în cele din urmă la o înțelegere și să trăiască în pace. Totul s-a dovedit însă a fi o înscenare bine orchestrată.

Pictură antică ce înfățișează pe Septimius și Iulia Domna (în spate); în dreapta jos este Caracalla și, cenzurat, în stânga, Geta

Bustul lui Caracalla
(Museo Nazionale Romano
din Roma)

Caracalla a pregătit în secret un grup de oșteni care s-au năpustit asupra lui Geta. Acesta s-a aruncat în brațele mamei sale, dar fără folos, căci a fost înjunghiat de asasinii orânduși de fratele său și ucis în acest chip nefast, sub privirile mamei sale. Geta a fost supus apoi *damnatio memoriae*, numele și chiar și portretul său fiind șterse de pe inscripții sau opere de artă.

Caracalla a continuat să domnească singur peste împărăția romană, însă imperiul nu a devenit nicidecum mai liniștit după suprimarea fratelui său. La urechile suveranului a ajuns vestea că cetățenii Alexandriei, capitala Egiptului roman, oraș înălțat de Alexandru cel Mare, îl iau în zeflema. Într-adevăr, Herodian a subliniat că alexandrinii îl batjocoreau pe împărat „în legătură cu moartea fratelui lui” și „rădeau de-a dreptul de el, care, scund de statură cum era, voia să-i imite pe Alexandru și pe Ahile”.

Admirația lui Caracalla față de marele rege macedonean a fost atestată în mod peremptoriu de sursele de care dispunem. În colecția de biografii imperiale cunoscută sub numele de *Istoria Augustă* (o lucrare ce conține foarte multe greșeli și invenții, însă reprezintă o sursă indispensabilă pentru studierea istoriei romane în secolul al III-lea), unde poate fi regăsită și biografia lui Caracalla, se reliefează faptul că suveranul „întotdeauna vorbea despre isprăvile lui Alexandru cel Mare”. Dio Cassius a povestit că împăratul îl stima atât de mult pe viteazul cuceritor, încât a dorit să copieze organizarea militară a oștirii

Bustul lui Geta
(Muzeul Luvru)

acestui, formând o falangă după model macedonean. Acidele comentarii ale alexandrinilor nu puteau decât să îl indispuină pe augustul stăpân al Romei.

A ÎNROȘIT GURILE NILULUI

Caracalla le-a pregătit locuitorilor Alexandriei o surpriză de neuitat. Îndreptându-se el însuși spre cea mai strălucită cetate a Egiptului, afirma, potrivit celor spuse de Herodian, că este

dornic să viziteze orașul înălțat de Alexandru cel Mare. Alexandrinii, „oameni înzestrați cu o fire foarte ușuratică și lesne schimbătoare”, ne spune același Herodian, l-au primit pe împărat cu mare fast, fiind însuflețiți de un entuziasm sincer. Distracțiile nu conțineau și bucuria i-a cuprins pe toți locuitorii orașului.

Împăratul, care stăpânea arta disimulării, a dat inițial impresia că se bucură de această atmosferă euforică. Însă Caracalla nu a venit în vestita metropolă a Răsăritului pentru distracții. Herodian a povestit că suveranul i-a convocat pe junii din cetate cu scopul de a alcătui un corp de oaste consacrat lui Alexandru cel Mare. Mulți au fost cei care au răspuns acestei chemări, prezentându-se plini de zel înaintea împăratului, care nu a ezitat să le vorbească, grăind cuvinte frumoase. Deodată însă, soldați care acționau potrivit ordinelor lui Caracalla i-au

Statuie ce-l înfățișează
pe Helios,
zeul Soarelui,
cu trăsături
ale împăratului
Caracalla
și ale lui
Alexandru cel Mare

Bustul lui Iulia Domna
(Vatican)

înconjurat pe acești tineri, nedumeriți de cele ce se întâmplă. La un semn, toată fericirea s-a spulberat. În *Istoria Augustă* se consemnează lăconic că suveranul „a făcut un mare măcel la Alexandria”. Orașul a fost pradat vreme de zile în șir. Herodian a prezentat masacrul într-o lumină apocaliptică, afirmând că „răuri de sânge începură a curge prin câmpie, roșind gurile Nilului – cât de mari ar fi ele – și toată întinderea țărmlui din preajma orașului”.

Am putea spune că Herodian exagerează, expunând anumite detalii îndoielnice, precum transformarea gurilor Nilului într-o veritabilă baie de sânge. Totuși, amploarea masacrului a fost acceptată în textul *Istoriei Auguste*, iar Dio Cassius a menționat și el că „măcelul nu înceta zi și noapte”. Masacrul a reprezentat o lovitură cruntă dată alexandrinilor, pedepsiți astfel de suveran pentru glumele și vorbele batjocoritoare pe care le-au rostit la adresa lui.

UCIS CÂND SE UȘURA

Să analizăm cu atenție aceste evenimente. Brutalitatea lui Caracalla nu poate fi contestată. Însă faptele sale au fost expuse de autori care îi erau cu desăvârșire ostili. Atât Herodian, cât și Dio Cassius priveau cu o neînmurită admirație împărații care căutau să colaboreze cu șubredul Senat. Și în textul *Istoriei*

Împăratul Caracalla înfățișat ca un faraon egiptean (Templul din Kom Ombo)

Auguste se manifestă o vădită prețuire pentru împărații dispuși să trateze cu reverență Senatul. Caracalla însă, nu a fost un astfel de conducător. Cărmuind despotice, a disprețuit Senatul și s-a bizuit pe armată în exercitarea puterii imperiale, urmând în această privință pilda tatălui său.

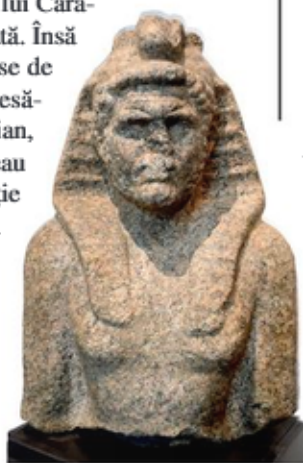
Sursele pe care le avem se limitează la condamnarea brutalității împăratului, însă autorii antici nu se străduiau să privească nuanțat faptele lui Caracalla. În fond, batjocurile alexandrinilor puteau fi privite de suveran cu îngrijorare și interpretate drept indicii ale unei stări de spirit primejdioase, care avea toate șansele de a degenera în revoltă. Punerea sub semnul întrebării a uciderii lui Geta putea fi văzută drept o provocare la adresa legitimității împăratului. Caracalla a aplicat o osândă grea,

Inscripție din Cagliari, Sardinia, pe care numele lui Geta este șters

poate nejustificat de grea, având în vedere că nemulțumirile exprimate la nivel local nu au depășit nivelul unor vorbe zeflemisitoare. Acțiunile sale trebuie privite într-un context mai larg. Informațiile pe care le avem despre el provin din surse lipsite de obiectivitatea atât de necesară relatării istoriei.

Caracalla a avut un sfârșit sângeros. Macrinus, prefectul pretoriului, era insultat de împărat constant, după cele spuse de Herodian. Dio Cassius a relatat că în epocă circula o profeție conform căreia tronul îi era menit lui Macrinus. Acesta din urmă, convins că mai devreme sau mai târziu avea să fie ucis de Caracalla, a acționat cu hotărâre împotriva suveranului, punând la cale un complot. În *Istoria Augustă* apare informația că numeroși ostași de seamă ai armatei aveau legături cu complotiștii. Pe când împăratul străbătea un drum, oprindu-se, la un moment dat, pentru a se ușura, un soldat care acționa din îndemnul lui Macrinus s-a năpustit asupra suveranului și l-a omorât. Macrinus a devenit împărat (217 – 218), înlăturând pentru scurtă vreme dinastia Severilor de la tron. Exponenții acesteia însă nu s-au resemnat, revoltându-se împotriva lui Macrinus și revenind grabnic în fruntea statului. ■

Statuie a împăratului Caracalla, înfățișat precum un faraon egiptean

BLUESKIN ȘI JACK CEL ONEST

DORINA MIHALCEA

Noiembrie 1724: mulți englezi puteau răsufla ușurați! Doi dintre cei mai notorii bandiți care terorizaseră Londra au fost executați prin spânzurare.

Nathaniel și Jane Blake formau un cuplu obișnuit, într-o Londră frământată de schimbări. În 1700, când le-a venit pe lume singurul copil, pe care l-au botezat Joseph (la 31 octombrie 1700), viitorul părea că avea să le fie și mai luminos. Aveau, la bătrânețe, pe cine să se bizuie...

După ani în care au tot încercat să-și educe singuri odrasla și au dat greș, Joseph dovedindu-se dracul gol, au decis că singura soluție era să își trimită fiul la o școală parohială anglicană din centrul Londrei. Acolo, tânărul Joseph a petrecut vreo șase ani... Dar, nimic din învățăturile bisericii nu s-a prins de el. Dimpotrivă, unul dintre camarazii pe care și i-a făcut la școală i-a deschis drumul spre nelegiuiri. Prietenul său, un anume William Blewitt, l-a prezentat unuia dintre cele mai controversate figuri ale lumii interlope londoneze, Jonathan Wild (cunoscut, printre ciraci, ca Wilde, 1682/1683 – 1725).

MARELE ȘEF – UN MODEL

Wilde, o minte ascuțită, a fost cel care a profitat din plin de anii tulburi pe care îi trăia în acea vreme Capitala. Valul de crime părea că pusese stăpânire pe oraș, iar autoritățile polițienești erau total depășite. Era nevoie

În desene și gravuri de epocă, reprezentate: un jaf comis de Blueskin și Sheppard, ...

de cineva care să îl stăvilească sau, cel puțin, să pretindă că o face. Maestru manipulator, Wilde a știut să își joace perfect cartea: la lumina zilei, se autointitula „Prinzătorul principal al hoților”, iar, în penumbra lumii răufăcătorilor, s-a transformat

în Marele Șef. Când cineva îi stătea în cale, găsea totdeauna mijlocul perfect de a-l elimina: crime, înscenări, probe trucate, mită, șantaj. O parte a imperiului său era subvenționată oarecum la limita legii: grație recompenselor strânse prin ajutorul oferit la prinderea unor criminali care îl înfruntaseră; în timp ce cealaltă se baza pe prada loviturilor date de oamenii săi.

Tânărul Joseph a rămas profund impresionat de Marele Șef. Și astfel, saltul de la micile înșelătorii și furturi din buzunare, la adevărata lume a răufăcătorilor

... Jonathan Wilde, ...

a fost ușor de realizat. A primit și un nou nume. Nu mai putea fi doar Joseph Blake: s-a născut *Blueskin* (piele albăstruie).

Astăzi nu se știe exact de unde i-ar fi provenit porecla. Normal că pielea nu îi putea fi albăstruie. Istoricii au păreri împărțite: fie ar fi fost vorba de tenul său mai măsliniu, fie de excesul de păr facial, care îi dădea o alură mai sălbatică, fie ar fi fost o referire la legătura sa cu William Blewitt, al cărui nume semnifica și, în varianta *blewit*, o ciupercă albastru-movulie, foarte populară în Anglia acelor vremuri.

Nou nume, noi prieteni... Inițial, prin 1719, Blueskin s-a întovărășit cu un irlandez. Dar legătura celor doi nu a durat prea mult, căci, puțin peste doi ani, îl găsim alături de o renumită bandă de hoți, condusă de un anume Robert Wilkinson. Prima lovitură pare că a fost asupra unui domn Clark, de la care au sustras câțiva șilingi și o sabie argintată. Și lucrurile ar fi degenerat și mai mult, dar o femeie ce își aprindea o lumânare la o fereastră din vecinătate a strigat, alertând cartierul. Au fost însă și lovituri nereușite, precum cea asupra unui brav căpitan, care s-a apărat și i-a pus pe fugă.

În vara anului 1722, din nefericire pentru ea, dar din fericire pentru Londra, banda a fost demascată, Wilkinson fiind executat (alături de încă doi confrați), alții fiind arestați. Blueskin a reușit să scape. Poate că ajutorul lui Wilde s-a dovedit unul crucial.

JACK SHEPPARD INTRĂ ÎN SCENĂ

Însă încrederea Marelui Șef nu dura niciodată prea mult. În decembrie același an, de astă dată de pe postul de gardian vigilent al urbei, Wilde a ordonat prinderea lui Blueskin. Tânărul nu a ezitat să riposteze. Așa s-a ales cu o lovitură serioasă de sabie, de la însuși Wilde. A fost prins și încarcerat.

... tentativa lui Blueskin
de a-l ucide pe Wilde, ...

vit cu realitatea. Nu numai că nu a fost eliberat, ci a fost trimis într-o închisoare și mai dură, fiind amenințat și cu spectrul deportării. Până la urmă însă, buna sa purtare după gratii i-a adus eliberarea, în iunie 1724.

În libertate s-a întovărășit cu un notoriu spărgător de case, Jack Onestul (pe numele său real Jack Sheppard, 1702 – 1724). Nu numai că erau aproape de aceeași vârstă, dar și pasiunile le erau aceleași: jafurile la drumul mare.

Prima lovitură împreună a dat-o la un cunoscut al lui Jack, fostul său angajator, William Kneebone. Acesta deținea o prăvălie cu textile și o ajutase pe mama lui Sheppard când își pierduse soțul, luând-o să îi deretice prin casă. Pe băiatul ei l-a făcut ucenic

și i-a dat primele lecții de citit și scris. Banda lui Sheppard a spart magazinul și casa lui Kneebone, furând o cantitate bunicică de pânzeturi, dar și câteva bibelouri și bijuterii.

Hoții și-au ascuns prada chiar în inima Londrei, sperând să găsească rapid cumpărători; pentru asta s-au gândit că dacă apelează la un acolit al lui Wilde, lucrurile ar decurge mult mai rapid și, mai ales, încasările ar fi mai serioase. Nu s-au gândit însă că Wilde nu avea cum să fie mulțumit, dacă tovarășii în fărădelegi îl lucrau pe la spate.

Replica auto-intitulatului gardian al orașului a căzut ca un trăsnet. După doar o scurtă

... Sheppard în celulă ...

confruntare stradală cu bandiții, Sheppard a fost arestat la 23 iulie. În urma declarațiilor date de Kneebone, William Field (cel căruia i s-au adresat hoții să-și vândă prada) și chiar a lui Wilde însuși, Sheppard a fost condamnat.

EVADARE ÎNAINTE DE ȘTREANG

Răzbunarea lui Wilde nu s-a oprit aici. El și-a îndreptat atenția și asupra lui Blueskin. I se părea că alianța acestuia cu Sheppard putea fi considerată o adevărată trădare! La 2 octombrie 1724, în propria casă, Joseph Blake a fost și el arestat. La intervenție a participat, se pare, chiar justițiarul...

Procesul a început câteva zile mai târziu, din nou depunând mărturie Field și Wilde. Blueskin parcă re trăia un alt episod din viață. Wilde părea iarăși a-l trăda... Era aproape disperat, așa că nu s-a dat înapoi să-și implore, pe holurile tribunalului, fostul șef să îl cruțe. Dar Wilde s-a arătat de neclintit. Mai mult chiar, i-ar fi răs în nas, aruncându-i în față, la rândul-i, acuzația de trădare. Iute din fire, Blueskin l-a atacat cu un cuțit, reușind să-i producă o rană serioasă la gât.

Intervenția autorităților și prezența unui medic au făcut ca lucrurile să nu ia o întorsătură și mai urâtă. Incidentul a provocat o tulburare aproape fără margini printre deținuții și gardienii închisorii Newgate. Sheppard, aflat și el închis acolo, a profitat și a reușit să evadeze. Nu era pentru prima oară când reușea să scape (o mai făcuse de încă trei ori, în aprilie, mai și iulie același an!), dar considera istoricii, ultima încercare a fost cea mai îndrăzneală.

Sheppard a reușit să își desfacă cu ușurință

... și traseul evadării lui

cătușele. Dar gardienii îl lega-seră și de podea, cu lanțuri și greutăți. Până la urmă, bara de care era prins l-a ajutat, odată ce a reușit să o desprindă, să spargă tavanul camerei sale de detenție. Aceasta era una specială, destinată deținuților considerați periculoși și se afla oarecum în apropierea capelei închisorii. După ce, târșându-și fiarele grele de la picioare, a reușit să spargă mai mulți pereți, s-a cățarat pe acoperiș. De acolo, folosind cearșafurile luate din cameră, a plonjat pe o casă vecină. Ea aparținea unui muncitor. Somnul adânc al acestuia (sau, poate, complicitatea lui, căci Sheppard își construise

imaginea unui haiduc local, care fura de la bogați și reușea mereu să scape nepedepsit!) i-a permis să coboare din locuință neobservat și să se facă nevăzut în întunericul străzilor Londrei. Însă norocul nu l-a putut ajuta la nesfârșit: după doar câteva zile de libertate, Sheppard a fost readus după gratii!

Procesul lui Blueskin a continuat, chiar dacă Wilde fusese rănit și nu mai putea depune mărturie. Ceea ce a declarat Field a fost însă considerat de ajuns pentru obținerea unei condamnări. Mai ales că inculpatul nu se afla la prima fărâdelege și nu a arătat nicio remușcare.

Curtea a decis spânzurarea – atât a lui Blueskin, cât și a camaradului Sheppard. Pe drumul spre locul execuției, Blueskin a cerut să i se acorde dreptul la o ultimă dorință: o dușcă de tărie la o speluncă de pe traseu. În ochii unora dintre participanți, când a ajuns la eșafod, era deja în stare de ebrietate... Și astfel, a părăsit această lume.

La doar câteva zile după, i-a urmat și Sheppard, la 16 noiembrie 1724. ■

**Radio
România
București fm** [98,3 FM]

AMINTIRI DESPRE BATALIONUL 3 VÂNĂTORI DE MUNTE

VASILE ANDREESCU

Acum câțiva ani, în revista Magazin istoric s-au prezentat pagini din jurnalul de luptă al lui Vasile Scârnci, comandantul Batalionului 3 Vânători de Munte (nr. 11 – 12/2011, 1 – 3/2012, 10 – 12/2012). Batalionul 3 Vânători de Munte, din cazarma de la Brașov, s-a deplasat în apropierea frontierei impuse vremelnice de către imperialismul sovietic, stabilindu-se în comuna Sadova, din județul Câmpulung, Bucovina.

Sosirea și încartiruirea în anul 1939 a acestei unități militare de elită a oștirii române în gospodăriile cetățenilor din Sadova au fost ca o gură de oxigen pentru întreaga populație din zonă. În gospodăria părinților mei a fost încartiruită o grupă de ostași cu întregul echipament și tehnică de luptă, inclusiv caii ce îi aveau în primire, sub comanda sergentului Păduraru, un om de mare omenie.

Batalionul și-a început instrucția militară și tragerile de luptă cu armamentul de infanterie și grenade într-un poligon amenajat provizoriu pe terenul unor consăteni.

Noi, copiii, după terminarea tragerilor, căutam și strângeam gloanțele, ce le purtam apoi înșirate la curea și chiar ornam căpăstrul de la cai cu ele. Aplicațiile de luptă se executau pe dealurile

și versanții munților și chiar prin pădurile din apropiere.

Exersau mersul pe schiuri și tragerile din mișcare și de pe loc. Erau buni schiori. Instrucția, schiatul și aplicațiile de luptă se executau până ce erau însușite foarte bine, fără greșeli.

Batalionul avea în componență militari din toată țara, în special olteni dornici de avansare. Vârsta lor varia de la 24 la 40 de ani.

Programul zilnic era extrem de încărcat și în același timp foarte sever, începând cu adunarea pe platforma de teren din albia majoră a pârâului Sadova, unde comandantul primea raportul comandanților de companii, după care începea activitatea zilei respective. În ziua de sâmbătă aveau program administrativ și duminică program liber, în afară de cei care asigurau siguranța și paza.

Comandantul Batalionului era maiorul Vasile Scârnci, care avea în jur de 40 – 45 de ani. Era bine legat la trup, prezentabil, radiind sănătate și bunătate. Avea o ținută militară impecabilă, ceea ce impunea și subordonaților. Era foarte sever, dar nu dur. Impunea respect numai prin prezența lui fizică. Ne iubea pe noi, copiii care mai participam la adunări, instrucție și aplicații. Menționez că eram ca un copil adoptiv al batalionului, primind bocanci și schiuri scoase din uz.

*Maiorul Vasile Scârnci,
în trei ipostaze alături de militarii săi*

La analiza unor aplicații cu schiurile nu uita să ne scoată în evidență pe noi copii cât de bine schiam, cerându-le și subordonaților acest lucru.

Era bun prieten cu tatăl meu, veteran al Primului Război Mondial, slujind sub drapel austriac, fiind sergent, luptând în Bosnia și Herțegovina și căzând prizonier după ce a fost grav rănit pe frontul italian. Șapte ani a făcut armată, a luptat pe front și a fost prizonier la italieni. Cunoștea foarte bine limba germană și italiană, descurcându-se binișor și în limba rusă. Se retrăgeau amândoi singuri în odaia mare la un pahar de hidromel și chideș, la un fagure de miere, fructe, plăcinte bucovinene și o cană de lapte fierbinte. Tatăl meu era un pasionat și priceput apicultor.

Ce discutau cei doi veterani de război rămâne o taină pe care au luat-o cu ei în mormânt, noi putând doar bănuî.

Îl am în memorie și pe locotenentul Ionescu, un militar de carieră, mic de statură, dar un foarte bun și apreciat comandant de companie. Nu îl pot uita nici pe sublocotenentul Vlaicu, comandant de pluton, un tânăr frumos și plin de viață. La fel și subofițerul Zaharia, un om „căsătorit” pe vecie cu milităria. Era un schior și un instructor cu înaltă calificare.

Caporalul Pișcu, care se ocupa de cantina batalionului, a reușit să lase urmași în comuna Sadova.

Fruntașul Nicșoiu, un tânăr ce se ținea mereu de farse și catrințe, plătind pe alții să aibă grijă de calul ce îl avea în primire. Soldatul Preda, oltean din tată în fiu, ce se lăuda că are acasă 500 de oi.

Nu pot să-l uit pe soldatul Ujică, un fel de soldat Neață, care abia aștepta să treacă azi și să vină mâine. Cât era el de mutulică, și-a găsit totuși o gospodină din sat la care a dormit în puf și a lipsit de la apelul de dimineață. Încă nu erau interzise cele 25 de lovituri date cu centura la fund. Bietul

soldat a primit această pedeapsă, fiind acuzat și de faptul că ținuta militară era plină de puf de gâscă, iar calul prost îngrijit.

Nu am fost lăsat să asist la pedepsirea „infractorului”, dar am văzut totul din culcușul în care m-am ascuns. Loviturile se dădeau în fața comandanților direcți și a medicului batalionului. A scăpat ușor, bănuiesc că a fost iertat, că nu a primit mai mult de două lovituri date cu milă. De altfel, bătaia a fost peste puțin timp interzisă definitiv în armată.

Am menționat doar câteva nume de militari așa cum mi-au rămas întipăriți în mintea mea de copil.

Ostașii și comandanții lor se înțelegeau foarte bine cu locuitorii, în special cu cei din Gura-Sadovei unde erau încartiruiți. Majoritatea ostașilor

erau țărani. Erau săritori la nevoie în timpul lor liber, puneau mâna pe coasă, arau cu caii lor, aduceau lemne din pădure.

Produsele alimentare de bază necesare trupei se cumpărau din zonă (vite, porci, oi, cartofi, brânză etc.). De asemenea, fânul necesar hranei cailor batalionului tot de la locuitorii din zonă se procura.

Cetățenii unde erau cazați militari mai profitau de bunăvoința ostașilor făcând rost de ovăz și uruială sustrasă din rația cailor. Se mai închideau și ochii.

Duminica, orice ostaș era liber să meargă neîncolonat la biserică, care se umplea de credincioși în uniformă militară.

Eram un copil iubit de soldați și gradați, în special de cei ce erau cazați în casa noastră. Mă învățau să umblu cu arma, baioneta, lopata și masca de gaze. Acest lucru făcea ca joaca copiilor să se transforme în două tabere adverse, care se luptau între ele. Aveam puști și baionete din lemn, inclusiv sperietoare de ciori ce imitau zgomotul armelor automate. Unii copii își permiteau chiar să-și cumpere pistoale cu dopuri. Aveam și ore la școală privind apărarea pasivă. Aceste jocuri nu ar fi trebuit să aibă loc, dar războiul bătea la ușă.

Incă din anul 1940 s-au completat efectivele batalionului, întărindu-se cu o companie de cercetare, un pluton de arme automate (mitraliere și puști mitraliere), un pluton de transmisiuni radio, telefon, agenți de legătură etc. și un pluton de pionieri, batalionul fiind gata de a intra în luptă. S-a scos din hrana ostașilor arpacașul, mărindu-se numărul de calorii.

Cu puțin timp înainte de deplasarea spre zona din Vicovul de Sus, de unde urma ca batalionul să intre în luptă, tuturor soldaților le-a fost verificat și schimbat o parte din echipament. Au primit pulovere de culoare roșie, care în câteva zile le-au fost schimbate cu unele de culoare verde închis. S-a verificat harnașamentul cailor etc. Programul de instrucție și aplicații al ostașilor a devenit mai lejer, iar comandanții erau mai mult în mijlocul trupei.

Cu câteva zile înainte de 22 iunie 1941, batalionul a primit

ordinul să se deplaseze pe frontiera vremelnică din Vicovul de Sus, plecând noaptea în marș. Ostașii au primit hrană rece pentru două zile.

Sergentul Păduraru, știindu-l pe tata bun amic cu comandantul batalionului, l-a rugat să meargă cu căruța să le transporte ranițele și echipamentul, lucru ce tata a acceptat cu plăcere, iar eu am avut marele noroc că m-a luat în noapte și pe mine, știind că sunt legat sufletește de acești ostași.

Batalionul se întindea în marș pe câțiva kilometri, având în avangardă compania de cercetare. Ostașii și caii parcă se contopeau unii cu alții, înțelegându-se prin semne și „telepatie“. Nu se auzea niciun nechezat al acestor deștepti cai huțuli, cai de munte ce știau să meargă pe cărări înguste, pe drumuri desfundate, pe terenuri periculoase și prin păduri.

Nici un licărit de țigară nu se vedea în noapte, doar lanternele cu lumină albastră mai luminau drumul. Niciun strigăt nu era permis, ordinele și comenzile erau date cu voce scăzută și prin agenții de legătură.

În acest mod s-au parcurs câțiva kilometri până ce întregul batalion s-a oprit la halta mică, unde s-a verificat și ajustat totul ce se impunea pentru continuarea deplasării în noapte.

În zori de zi, după alți câțiva kilometri s-a renunțat la ajutorul nostru, fiind recompensați din belșug cu pâine, conserve, zahăr, ovăz etc.

Batalionul a făcut joncțiune cu bateria ușoară de artilerie de munte, dată în sprijin pentru luptele ce le va duce acest batalion contra unui inamic puternic. ■

ZIARE ȘI DOCUMENTE DIGITALIZATE

Echipa de la Agenția Națională a Arhivelor din Republica Moldova, condusă de cercetătorul Igor Cașu, a început digitalizarea presei și documentelor de arhivă din 1989. A fost o perioadă marcantă pentru Basarabia, când a început să se discute deschis despre subiecte tabu, precum deportările staliniste și ocupația sovietică, și când s-a adoptat limba română (zisă „moldovenească”) drept limbă de stat și s-a trecut la alfabetul latin. Proiectul este în desfășurare, însă cititorii pot accesa gratuit online colecții precum numerele revistei *Orizontul*, a săptămânalului *Literatura și arta*, stenogramele ședințelor Sovietului Suprem referitoare la adoptarea limbii române etc. Sunt digitalizate și publicații naționale, și publicații pro-sovietice, precum *Sovetskaja Moldavia*. Persoanele interesate pot accesa aceste colecții pe site-ul agenției (www.arhiva.gov.md), la rubrica „Fonduri și colecții”.

ORAȘUL DEZVĂLUIT DE SECETĂ

Din 2021, Irakul a fost afectat de o secetă gravă, care aproape a secat și marile fluvii Tigru și Eufrat. În 2022, nivelul de apă al lacului artificial de la barajul din Mosul a scăzut într-atât, încât au ieșit la suprafață ruinele unui oraș antic. Cercetătorii sunt de părere că este vorba de Zakhiku, un oraș comercial al Imperiului Babilonian, clădit în jurul anului 1800 î.H. și abandonat în urma unui cutremur între 1400 – 1300 î.H. În jurul anului 1500 î.H., cetatea a fost prădată de

hititi, iar apoi cucerită de Imperiul Mittani, un stat puțin cunoscut, iar arheologii speră să descopere mai multe detalii despre această civilizație în urma săpăturilor de la Zakhiku. După cutremurul fatal, asirienii au încercat să reclădească orașul, însă l-au abandonat la rândul lor între 1270 – 1250 î.H.

Cercetările au scos la iveală un grânar masiv, cu încăperi de aproximativ 6 m lățime și 8 m lungime. În interior, au fost descoperite cinci vase de ceramică în care se aflau peste 100 de tăblițe cu scrieri cuneiforme. Una dintre tăblițe, probabil o scrisoare, încă se afla într-un „plic” de lut. În ciuda faptului că situl a fost scufundat din anii 1980, când a fost construit barajul din Mosul, ruinele au fost bine conservate.

CÂND A FOST DOMESTICITĂ GĂINA

Găina este urmașa unei specii de păsări din zona tropicală a Asiei de Sud-Est, *Gallus gallus*, însă nu s-a putut stabili exact când și unde a fost domesticită pentru prima dată. Două studii publicate în iunie 2022 au elucidat misterul.

Se pare că, acum 3.500 de ani, găinile sălbatice erau atrase de culturile de orez ale țăranilor din centrul Tailandei de astăzi. Cele mai vechi rămășițe de găină au fost descoperite în situl Ban Non Wat și au fost datate între 1650 – 1250 î.H. În afară de accesul mai facil la mâncare – se hrăneau din resturile lăsate de oameni –, le era mai ușor să trăiască în zonele plane defrișate decât în pădure sau în junglă. Din acea regiune, unde au fost domesticite, s-au răspândit în alte zone agricole. În cele din urmă, au ajuns în spațiul mediteranean acum 2.800 de ani – cele mai vechi rămășițe sunt din Italia etruscă din acea perioadă –, iar în Africa acum 1.100 – 800 de ani.

Se pare că, la începuturi, găinile aveau mai degrabă o importanță culturală sau socială decât agricolă. În multe dintre siturile timpurii, au fost descoperite îngropate alături de stăpânii lor. ■

Situl Ban Non Wat

SCRISORI DIN EXIL

Începem publicarea câtorva scrisori din corespondența dintre Constantin Vișoianu și generalul C. Petre Lazăr, adjutant al Majestății Sale regele Mihai I, păstrate în fondul Vișoianu de la Hoover Institution on War, Revolution and Peace. Le putem publica grație doamnelor ELENA DANIELSON și LAURA COSOVANU.

Nr. 40/1963

New York, 13 martie 1963

Domniei Sale
Domnului general C. Petre Lazăr
Adjutant al Majestății Sale regelui Mihai I

Mult stimată domnule general,

Îmi pare și mie foarte rău că Majestatea Lor regele și regina nu vor putea lua parte la sărbătorirea monarhiei în Grecia.

Di. Arion m-a informat cu câteva zile înainte asupra acestui fapt. D-șă, la cererea noastră, ne-a trimis și un program al ceremoniilor ce vor avea loc la Atena cu acest prilej.

În numărul din ziarul *România*, ce apare peste câteva zile, vom publica o informație asupra sărbătoririi ce va avea loc, de altfel, după publicarea ziarului nostru.

În numărul viitor vom publica o dare de seamă mai lungă pe care am cerut-o d-lui Arion și care va fi refăcută aici.

Sper că *România* va continua să apară, deși ne aflăm iarăși în fața unei crize grave din cauză că Free Europe Committee vrea să procedeze la economii radicale și la o transformare a Adunării Națiunilor Europene Captive.

În urma economiilor operate de Free Europe până acum, ne aflăm la limita cea mai de jos a mijloacelor de existență și de activitate. Dacă Free Europe Committee operează alte economii, bruma de activitate pe care o putem desfășura va fi paralizată și vom rămâne înghesuți și aproape muți într-o cameră din New York.

După cum vedeți, continuă să avem mari dificultăți, din ce în ce mai mari, pe măsură ce Guvernul american se îndepărtează mai mult de politica de eliberare a țărilor noastre.

Este paradoxical și foarte trist să fim obligați a cheltui cea mai mare parte din energia noastră în lupta cu Guvernul american și lumea liberă, în loc să ne putem îndrepta toate puterile împotriva Rusiei.

Vă voi scrie în curând după ce vom avea con-vorbiri cu conducătorii lui Free Europe Committee

care sunt planurile și hotărârile lor în legătură cu activitățile noastre,

Vă rog, mult stimată domnule general, să primiți încredințarea sentimentelor noastre de deosebită stimă.

C. Vișoianu

Domnului președinte
Const.[antin] Vișoianu
Rum.[anian] Nat.[tional] Committee's Office
157 W 57th Street
New York 19, N.Y., U.S.A.

Londra, 23.III.1963

80-AD/63

Domnule președinte,

Mulțumindu-vă, cu recunoștință, pentru rândurile dv. din 13 martie (No. 40/1963), aș adăuga:

1. Mă bucur că vă interesați personal de cele ce se vor scrie, prin *România*, despre cinstirea centenarului dinastiei grecești. Este bine să se afle, încă o dată, că românii nu uită niciodată un bine – cât de mic – ce li s-ar fi făcut vreodată.

2. Nu mă surprind noile „tăieri Free-europene“, proiectate acum. Ele nu sunt decât urmarea firească – și prevăzută clar – a drumului pe care Fr.[ee] E.[urope] se înscrie de la începutul ACEN-ului.

3. Desigur, fiecare, în măsura posibilităților sale, trebuie să se gândească la aflarea unei soluții, pentru a asigura continuarea activității naționale în refugiu. Mi-ar fi de folos, pentru gândurile mele, să am câteva date asupra sumelor strict necesare întru continuarea eficace a activităților, pe capitole: C[omitetul] N[ațional], *România*, *La Na[ti]on* Roum[aine], Fundația. M-aș mulțami și cu o notă rezumativă, dar, de este posibil să am o prezentare mai amănunțită a situației, așa cum este în clipa de față – ce cheltuieli și la ce capitole –, mi-ar fi de mare ajutor.

Mulțumindu-vă de pe acum, vă rog, domnule președinte, să binevoiți a primi asigurarea considerațiunii mele deosebite.

C. Petre Lazăr ■

IOANA D'ARC

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1										
2										
3										
4										
5										
6										
7										
8										
9										
10										

ORIZONTAL: 1) Important ducat din Franța care i-a sprijinit pe englezi în timpul Războiului de 100 de Ani, ale cărui trupe au capturat-o pe Ioana d'Arc la 23 mai 1430 și au înmănat-o englezilor. 2) Cronicar francez care a scris despre campaniile Ioanei d'Arc și a fost martor la Curtea ducelui Filip cel Bun când acesta a capturat-o (de Monstrelet, cca 1400 – 1453). 3) Aurel Sacerdoțeanu – Fiind un simbol important, eroina nu a putut să se îndrepte astfel spre rugul execuției, ci a fost purtată cu căruța păzită de soldați (prez.). 4) Blamată la început! – Edmund de Langley. 5) Trezorerul catedralei din Rouen, raportor la judecata Ioanei d'Arc (1385/1390 – 1452, Roussel) – Boală gravă cu care a fost comparată eroina în momentul execuției, fiind ultimele cuvinte care i-au fost adresate. 6) Ducesă de Aquitania care, căsătorindu-se cu regele Angliei, a acordat importante teritorii

franceze monarhiei engleze, un măr al discordiei care, printre altele, a provocat Războiul de 100 de Ani (cca 1124 – 1204) – Simion Retegan. 7) Vale mică, îngustă și puțin adâncă. 8) Liviu Măruia – Deznodământul asediului cetății Orléans, la care a contribuit și Ioana d'Arc, o ispravă care i-a adus faima în posteritate (pers. I, prez.). 9) Ioan Slavici – Spiritul războinic al trupelor franceze însuflețite de Ioana d'Arc, cunoscute în Evul Mediu și în Epoca Modernă pentru agresivitatea lor – Christophe d'Harcourt. 10) Regatul ceresc al cărui rege ar fi trimis-o pe Ioana d'Arc în sprijinul francezilor, după spusele eroinei la prima întrevvedere cu Carol al VII-lea (neacord.) – Cleric franciscan care a scris o pledoarie în favoarea Ioanei d'Arc la procesul ei de reabilitare de după moarte, argumentând că eroina merită venerată și criticându-i pe cei care au condamnat-o (de Bourdeilles, cca 1423 – 1484).

VERTICAL: 1) Castel unde a fost ținută prizonieră Ioana d'Arc, de unde eroina a încercat să scape aruncându-se de la geam, însă doar s-a rănit. 2) Regele Carol al VII-lea la încoronarea sa de la Reims, un act simbolic deosebit de important, pentru care a insistat și a luptat Ioana d'Arc – Începe alaiul! – Piesă de harnașament în care șade un călăreț, Ioana d'Arc descălecând foarte rar, obiectul provocându-i astfel răni grave, care nu s-au vindecat nici la luni de zile după ce a fost luată prizonieră. 3) La capăt de amurg! – Familia nobiliară a lui Ioan al V-lea, șambelanul Franței, un camarad al Ioanei d'Arc, poreclit „flagelul englezilor”. 4) Cardinal francez care, alături de inchișitorul Ioan Bréhal, a deschis o anchetă pentru reabilitarea Ioanei d'Arc și l-a convins pe Papă să organizeze o judecată nouă (d'Estouteville, cca 1412 – 1483). 5) Uniunea Europeană – Nicolae Gudea – Ludovic d'Amboise. 6) Codul ISO al limbii narom – Fluviu care reprezenta hotarul informal între teritoriile stăpânite de Anglia și cele de Franța, Ioana d'Arc pormind campania de eliberare a cetăților de pe malurile acestuia. 7) Regizorul danez care a realizat primul film important despre viața eroinei, „Patimile Ioanei d'Arc”, apărut în 1928 (Carl Theodor, 1889 – 1968) – Rege de Wessex (689 – 726). 8) Din nou – Anno Domini. 9) Cetate franceză aflată în provincia Maine, ținta finală a armatei engleze ce asedia Orléans – Indici la final! 10) Artist francez care a realizat o pictură pe ulei aclamată, intitulată *Ioana d'Arc, bolnavă, interogată în închisoare de cardinalul de Winchester*, în 1824 (Hippolyte-Paul, 1797 – 1856).

Dicționar: NRM.

Andrei OPREA

DIALOG CU CITITORII

MĂNĂSTIRILE BISTRITENE

Domnul AUGUSTIN RUS, mai vechi corespondent al revistei, ne scrie: Datorită bunăvoinței profesorului Mircea Daroși, care mi-a trimis cartea *Vetre de lumină – Mănăstiri din județul Bistrița-Năsăud*, am putut face popasuri imaginare în „vetre de lumină” din acest județ.

Amplu documentată, cartea prezintă la început viața mănăstirească de pe cuprinsul județului, aflată încă din secolul al XIV-lea în strânsă legătură cu Mitropolia Moldovei și a Țării Românești, de care depindea din punct de vedere ierarhic. Primele mănăstiri și schituri erau construcții simple, de obicei din lemn, unde se aflau puțini viețuitori, rareori ajungând la zece.

Fenomenul ortodoxiei în Transilvania a fost influențat de o multitudine de factori religioși, economici, politici, demografici, culturali etc. Cartea dă mai multe

exemple: pătrunderea maghiarilor, sașilor și secuilor în spațiul geografic al Transilvaniei, care nu erau de religie ortodoxă; confirmarea unor privilegii ale acestora în Diploma Leopoldină din 4 decembrie 1691, care a servit drept „constituție” până în 1848, unde se recunoșteau drepturile celor patru credințe recepte (catolică, reformată, luterană și unitariană), iar românii, socotiți schismatici, nu erau amintiți. O intervenție brutală asupra ortodoxiei a avut loc între anii 1761 – 1762, când trimisul împărătesei Maria Tereza (1740 – 1780), generalul Nicolae Adolf Bukow, a dat foc mănăstirilor și schiturilor ortodoxe din lemn și le-a bombardat cu tunurile pe cele din cărămidă sau din piatră.

Cu toate vicisitudinile, unele mănăstiri și schituri din cuprinsul județului Bistrița-Năsăud au scăpat de la distrugere, existând „vetre de lumină” la Feldru, Rebra, Silivașu de Câmpie, Sântioana, Chiraleș, Zagra, Re-

brisoara, Păltineasa, Ciceu-Poieni, Negriștești, Monor, Șopteriu.

Episcopia Vadului, Feleacului și Clujului, de care ține teritoriul actual al județului Bistrița-Năsăud, conform tradiției și documentelor, a fost întemeiată de Ștefan cel Mare, care a ridicat la Vad, pe domeniul său, o frumoasă biserică în stil gotic și moldovenesc. Episcopul de Vad a fost hirotonit de mitropolitul Moldovei, cel dintâi cunoscut fiind Ilarion.

În cuprinsul județului Bistrița-Năsăud se află în prezent 11 mănăstiri, cinci de călugări și șase de maici. Ca să poată scoate la lumină caracteristicile acestor „vetre de lumină”, profesorul Mircea Daroși a zăbovit în aceste locuri, le-a imortalizat în fotografii, a stat de vorbă cu cei care viețuiesc aici, le-a aflat chemarea pentru viața monahală, realizările, planurile de viitor, fapt pentru care se poate considera un privilegiat cum rar se mai găsesc în zilele noastre. ■

Dragi cititori, vă puteți asigura continuitatea colecției revistei Magazin istoric prin abonarea la oficiile Poștei Române. Revista Magazin istoric figurează în catalogul Poștei Române, la poziția 19.356. Abonamentul se poate realiza și online, pe website-ul Poștei Române: <https://www.posta-romana.ro/abonamente-presa/magazin-istoric-328.html>.

Revista poate fi ridicată și de la sediul redacției din Calea 13 Septembrie, nr. 13, mezanin, camerele M364 și M366, sector 5 (interior 3706 de la intrare sau numerele de telefon 0755.290.606 și 021.312.68.77).

Vă punem la dispoziție, cu abonament, și versiunea online a revistei. Pe website-ul nostru, www.magazinistoric.ro, la rubrica Abonamente la ediția online găsiți cum se poate realiza abonamentul. Se poate face pe o perioadă de trei luni (9 lei), șase luni (18 lei) sau un an (36 lei). Pe perioada abonamentului, aveți acces la toată colecția revistei, de la primul număr, aprilie 1967, accesând rubrica Arhiva de pe website.

Îi rugăm pe autorii și colaboratorii revistei noastre să ne trimită fotografiile care însoțesc articolele în format tiff sau jpeg pe adresele de e-mail: mistoric@gmail.com și mistoric1967@yahoo.com; de asemenea, să redacteze articolele cu diacritice românești. Toate materialele trimise sau predate redacției nu se returnează.

CONTENTS (Romanian History) I. Teodorescu The State, taking everything away from us ●

P. Otu The "Stephen the Great" National Military College of Câmpulung Moldovenesc reaches 100 years old ● **C. Nițulescu** 1970 – 1980. Tourism catches the eye of the Securitate ● **D. Liciu** A piece of pottery from the Cucuteni culture donated to the UNESCO headquarters in Paris ● **S. Ionescu, A.-S. Ionescu** Recollections from the war ● **C. Păiușan, D.-C. Obreja** A photograph signed by Marshal Piłsudski and its significance ● **A. Ando** November 1918. Five days which ravaged the city of Arad ● **A. Miladinović** Minion, the queen of Yugoslavia (II) ● **V. Taki** Anti-Russian revolts in the 1830s ● **C.P. Buiumaci** Stories of Bucharest: Colțea Street portrayed in the arts ● **A. Spănu** Cooky memos sent to King Carol II ● **M.E. Ionescu** 1848 – 2010. The different schools of thought in Romanian foreign policy (XX) ● **E. Petac** An invitation to the Romanian Academy Library: rare coins from the Orghidan collection ● In Bucharest, 50 years ago ● **G. Filitti** Letters from former days ● **V. Andreescu** Recollections about the Second World War ● Romanian documents at Hoover Institution (CCXXIII)

СОДЕРЖАНИЕ (Румынская история) И. Теодореску Государство, которое берёт всё

● **П. Оту** Национальному Военному Колледжу им. «Штефана Великого» исполняется 100 лет ● **К. Ницулеску** 1970 – 1980. Туризм под пристальным вниманием Секуритате ● **Д. Личу** Керамический сосуд культуры Кукутень подарен штаб-квартире ЮНЕСКО в Париже ● **С. Ионеску, А.-С. Ионеску** Военные мемуары ● **К. Пэюшан, Д.-К. Обрежа** Фотография с посвящением маршала Пилсудского и её значение ● **А. Андо** Ноябрь 1918. Пять дней, которые взбудоражили город Арад ● **А. Миладинович** Миньон, королева Югославии (II) ● **В. Таки** Противорусские восстания четвёртого десятилетия XIX в. ● **К.П. Буюмач** Истории Бухареста: Улица Колцеа в изображениях искусства ● **А. Спыну** Необыкновенные жалобы королю Каролу II ● **М.Е. Ионеску** 1848 – 2010. Школы мышления во внешней политике Румынии (XX) ● **Е. Петак** Приглашение в Библиотеку Академии: редкие монеты коллекции Оргидана ● В Бухаресте 50 лет тому назад ● **Дж. Филитти** Когда-то люди посылали письма друг другу ● **В. Андрееску** Воспоминания о Второй мировой войне ● Румынские документы в Институте Гувера (CCXXIII)

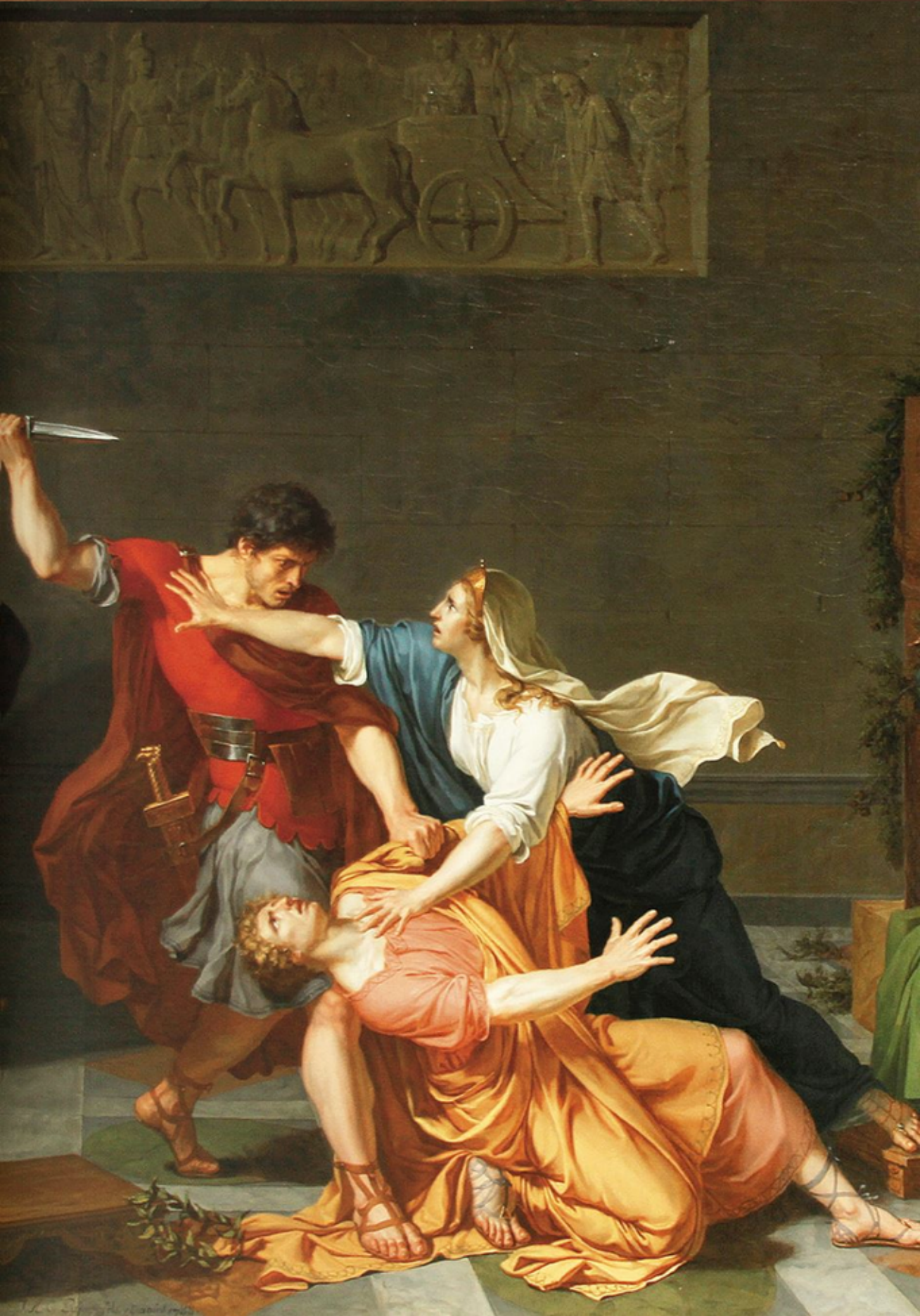
magazin istoric

Apare lunar, se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștali de la orașe și de la sate sau la redacție (pentru cititorii din București).

Cititorii din străinătate se pot abona direct la redacție, pe adresa Calea 13 Septembrie, nr. 13, mezanin, camerele M364 și M366, cutia poștală 45, cod 050711, București, România; e-mail: mistoric@gmail.com sau mistoric1967@yahoo.com; cont bancar B.C.R., sucursala Unic, RO80RNCB0080005630130002 (USD) sau RO15RNCB0080005630130008 (EURO). Plata se poate face prin virament sau cec bancar.

Prețul unui abonament pe un an este de 75 EURO sau 90 USD. Vă rugăm să indicați adresa poștală unde doriți să primiți revista și data de la care să înceapă abonamentul

magazin istoric

